

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2019 - 2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της Εμμανουέλας Αθανασίου Κολοβέτσιου-Μπαλιάφα
A.M. 7340011219012

**Το Φορολογικό Πλαίσιο των Εταιρικών Μετασχηματισμών:
Οι Αναπτυξιακοί Νόμοι 1297/1972 και 2166/1993**

Επιβλέπων:

Επίκουρος Καθηγητής Α. Τσουρουφλής

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © Εμμανουέλα Κολοβέτσιου- Μπαλιάφα, 2020

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

άρ.: άρθρο

αριθ. πρωτ.: αριθμός πρωτοκόλλου

Α.Α.Δ.Ε.: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων

Α.Ε.: Ανώνυμη Εταιρεία

Α.Ν.: Αναγκαστικός Νόμος

Βλ.: βλέπε

ΔΕΦ: Διοικητικό Εφετείο

Δ.Ο.Υ.: Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία

Ε.Ε.: Ετερόρρυθμη Εταιρεία

Ε.Λ.Τ.Ε.: Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

ΕΝ.Φ.Ι.Α.: Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων

επ.: επόμενα

Ε.Π.Ε.: Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης

Ι.Κ.Ε.: Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία

Κ.Ν.: Κανονιστικός Νόμος

Κ.Τ.Χ.: Κώδικας Τελών Χαρτοσήμου

Κ.Φ.Δ.: Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών

Κ.Φ.Ε.: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος

Μ.Κ.: Μετοχικό Κεφάλαιο

Ν.: Νόμος

Ν.Δ.: Νομοθετικό Διάταγμα

ΝΣΚ: Νομικό Συμβούλιο του Κράτους

όπ.: όπως παραπάνω

παρ.: παράγραφος

περ.: περίπτωση

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

σελ.: σελίδα

ΣΛΟΤ: Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

Φ.Μ.Α.: Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων

Φ.Π.Α.: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Φ.Σ.Κ.: Φόρος Συγκέντρωσης Κεφαλαίου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών της Νομικής Σχολής Αθηνών «Δημόσιο Δίκαιο – Δημόσιες Πολιτικές» για το ακαδημαϊκό έτος 2019- 2020 και συγκεκριμένα στο πλαίσιο της ειδίκευσης του Φορολογικού Δικαίου.

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας έχει ως βασικό σκοπό την παρουσίαση ενός θέματος εξαιρετικού ενδιαφέροντος. Οι επιχειρήσεις προσαρμοζόμενες στις εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομίας και στα συνεχώς μεταβαλλόμενα οικονομικά δεδομένα, αναζητούν νέες μορφές λειτουργίας και ανάπτυξης, μέσω της μεταβολής της νομικής τους μορφής. Επιχειρείται λοιπόν με τρόπο ευσύννοπο η ανάλυση του ζητήματος της φορολογικής μεταχείρισης των εταιρικών μετασχηματισμών υπό το πρίσμα των αναπτυξιακών νόμων που έχουν θεσμοθετηθεί στο ελληνικό δίκαιο και συγκεκριμένα του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993.

Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο αναλύει τους οικονομικής και επιχειρηματικής φύσης λόγους που οδηγούν τις επιχειρήσεις σε μετασχηματισμό και επιπλέον αναλύονται οι φορολογικής φύσης παράγοντες και παρουσιάζει κατά τρόπο ευπροσήγορο το ελληνικό φορολογικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τους εταιρικούς μετασχηματισμούς με βασική αναφορά στους αναπτυξιακούς νόμους (Ν.Δ. 1297/1997 και Ν. 2166/1993). Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις αναγκαίες για το πλαίσιο της παρούσας εργασίας αναφορές στη γενική έννοια του μετασχηματισμού των επιχειρήσεων (ήτοι ορισμός, διακρίσεις) κατά το εταιρικό δίκαιο. Εν συνεχεία, στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο, που αποτελούν κατ' ουσίαν τη ραχοκοκαλιά της εργασίας, αναλύονται διεξοδικά τα αναπτυξιακά φορολογικά νομοθετήματα του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993 με αναφορά στο πεδίο εφαρμογής τους, τις προϋποθέσεις υπαγωγής σε αυτά και τα φορολογικά κίνητρα τα οποία χορηγούνται στους μετασχηματισμούς επιχειρήσεων που τελούνται υπό τις διατάξεις τους. Στο πέμπτο κεφάλαιο, επιχειρείται μια συγκριτική παρουσίαση των υπό εξέταση αναπτυξιακών νομοθετημάτων (Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993). Στο έκτο κεφάλαιο, αναλύεται ο Γενικός Αντικαταχρηστικός Κανόνας του άρθρου 38 του Κ.Φ.Δ. που διέπει τους μετασχηματισμούς που διενεργούνται υπό τις διατάξεις των Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993. Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο εξετάζεται η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου στους εταιρικούς μετασχηματισμούς, ενόψει του άρθρου 4 του εταιρικού Ν. 4601/2019, ενώ συμπερασματικά στο όγδοο κεφάλαιο καταδεικνύεται η ανάγκη μεταρρύθμισης του φορολογικού πλαισίου που διέπει τους μετασχηματισμούς με σκοπό την εναρμόνισή του με το Ν. 4601/2019.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	iv
Κεφάλαιο Α΄ : Ο σκοπός των μετασχηματισμών των επιχειρήσεων	1
Α.1. Η οικονομική και εμπορική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών.....	1
Α.2. Η φορολογική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών	2
Κεφάλαιο Β΄ : Βασικές έννοιες των εταιρικών μετασχηματισμών	9
Β.1. Εισαγωγή στο εταιρικό νομοθετικό πλαίσιο	9
Β.2. Η έννοια του όρου «μετασχηματισμός».....	11
Β.3. «Γνήσιοι» και «καταχρηστικοί» μετασχηματισμοί.....	12
Β.4. Είδη μετασχηματισμών	13
Β.4.1. Έννοια και τρόποι της συγχώνευσης	13
Β.4.2. Έννοια και τρόποι της διάσπασης	14
Β.4.3. Έννοια και τρόποι της μετατροπής	17
Κεφάλαιο Γ΄ : Το Νομοθετικό Διάταγμα 1297/1972.....	18
Γ.1. Πεδίο εφαρμογής.....	19
Γ.2. Προϋποθέσεις υπαγωγής στις διατάξεις του Ν.Α. 1272/1972	22
Γ.3. Παρεχόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις βάσει του Ν.Α. 1272/1972	24
Κεφάλαιο Δ΄ : Ο Αναπτυξιακός Νόμος 2166/1993	33
Δ.1. Πεδίο εφαρμογής.....	35
Δ.2. Προϋποθέσεις υπαγωγής στις διατάξεις του Ν. 2166/1993	38
Δ.3. Παρεχόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις βάσει του Ν. 2166/1993.....	39
Κεφάλαιο Ε΄ : Συγκριτική παρουσίαση των αναπτυξιακών νομοθετημάτων.....	44
Κεφάλαιο ΣΤ΄ : Η καταπολέμηση καταχρηστικών πρακτικών στους εταιρικούς μετασχηματισμούς	48
ΣΤ.1. Οι ειδικοί αντικαταχρηστικοί κανόνες του Κ.Φ.Ε.	48
ΣΤ.2. Ο γενικός αντικαταχρηστικός κανόνας (ΓΚΑΚ) του άρ. 38 του Κ.Φ.Α.	49
Κεφάλαιο Ζ΄ : Η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου στο εταιρικό δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών	53
Ζ.1. Σημεία επαφής των διατάξεων φορολογικού και εταιρικού δικαίου	53
Ζ.2. Το άρθρο 4 του εταιρικού νόμου Ν. 4601/2019	55
Κεφάλαιο Η΄ : Συμπερασματικές Κρίσεις.....	60
Βιβλιογραφικός Κατάλογος	62
Α. Βιβλιογραφία	62
Β. Αρθρογραφία - Μελέτες.....	62
Γ. Νομοθετήματα	63
Δ. Ευρωπαϊκές Οδηγίες.....	65
Ε. Νομολογία.....	66

<i>ΣΤ. Εγκύκλιοι, Αποφάσεις και Διοικητικές Λύσεις.....</i>	<i>67</i>
<i>Ζ. Άλλες Πηγές.....</i>	<i>68</i>

Κεφάλαιο Α΄ : Ο σκοπός των μετασχηματισμών των επιχειρήσεων

A.1. Η οικονομική και εμπορική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών

1. Καθόλη τη διάρκεια ζωής μίας επιχείρησης είναι δυνατό να μεταβληθεί ο νομικός τύπος της και ο φορέας άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, είτε ως εργαλείο ανάπτυξης και μεγέθυνσης της επιχείρησης είτε ως εργαλείο εξυγίανσης αυτής προκειμένου να επιτευχθεί η βασική επιδίωξη που δεν είναι άλλη απ' τη μεγιστοποίηση της αξίας της επιχείρησης. Οι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν στην πραγματοποίηση ενός εταιρικού μετασχηματισμού, μέσω της συγχώνευσης εταιρειών, της διάσπασης μιας εταιρείας σε περισσότερες ή της μετατροπής εταιρείας ενός νομικού τύπου σε άλλον, είναι πολλοί και διαφορετικής φύσης, όπως για παράδειγμα η ανάγκη ανάπτυξης ή προσαρμογής της επιχείρησης στο διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον και στον εξελισσόμενο ανταγωνισμό, η επέκταση, η διαφοροποίηση, η ενίσχυση της θέσης της στην αγορά, η αναδιάρθρωση, η ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης, η έμφαση στην παραγωγή και η ορθολογικότερη οργάνωση¹. Όπως γίνεται αντιληπτό από την παραπάνω ενδεικτική αναφορά των κινήτρων των εταιρικών μετασχηματισμών, αυτά μπορούν να διαφέρουν ως προς τη φύση τους, ωστόσο όλα σχετίζονται με τον κύκλο ζωής της επιχείρησης².
2. Το κίνητρο της ορθολογικής οργάνωσης και επέκτασης των επιχειρήσεων αποτελεί ένα από τα κυριότερα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις σε μετατροπή σε νομικό πρόσωπο ανώτερου βαθμού και σε συγκέντρωση με εξαγορά ή συγχώνευση. Ειδικότερα, οι μετασχηματισθείσες επιχειρήσεις, με την είσοδο σε νέες εγχώριες ή διεθνείς αγορές, επιδιώκουν την επέκταση της δραστηριότητάς τους και τη διαφοροποίησή τους και αναζητούν καινούριους διαύλους διάθεσης των προϊόντων τους.
3. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζοντας αυτοτελώς κάθε είδος μετασχηματισμού, η απορρόφηση μιας επιχείρησης από μια υγιή επιχείρηση λειτουργεί ως ένας μηχανισμός διάσωσης της απορροφούμενης επιχείρησης, διότι της προσφέρει τακτικούς προμηθευτές, έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό, σύγχρονες εγκαταστάσεις παραγωγής και σύστημα διανομής των προϊόντων της. Από την άλλη μεριά, η απορροφούσα επιχείρηση μπορεί να σχεδιάζει τη δραστηριότητά της βασιζόμενη στην ιστορία, στη φήμη και στο πελατολόγιο της

¹ Σακέλλης Ε. (1991), Η εκτίμηση της αξίας επιχειρήσεως – Συγχωνεύσεις και Μετατροπές Εταιριών (από άποψη Νομική, Φορολογική, Λογιστική), Εκδόσεις Βρύκουζ.

² Αλεξανδρίδου Ε. (2019), Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 651.

απορροφούμενης επιχείρησης. Σε διοικητικό επίπεδο, η απορρόφηση μιας επιχείρησης από μία άλλη που διοικείται με αποτελεσματικό τρόπο, μπορεί να προσφέρει στην εταιρία τα πλεονεκτήματα της υγιούς διοίκησης από εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό, το οποίο έλειπε από την απορροφούμενη επιχείρηση.

4. Με την ίδια λογική, η απορρόφηση εξυπηρετεί πέρα από το κίνητρο της ορθολογικής οργάνωσης αφενός μεν το αμυντικό κίνητρο, καθώς η απορροφώσα επιχείρηση επιδιώκει να ισχυροποιήσει τη θέση της στην αγορά, έτσι ώστε να αποθαρρύνει μια πιθανή απορρόφηση της απορροφούμενης από κάποια άλλη ανταγωνίστρια επιχείρηση, αφετέρου δε το επιθετικό κίνητρο, καθώς στόχος της επιχείρησης που προβαίνει στην απορρόφηση μιας άλλης, πριν αυτή περιέλθει σε ανταγωνίστρια επιχείρηση, είναι να αποκρούσει την ισχυροποίηση της ανταγωνίστριάς της.
5. Επιπλέον, σκοπός της μετατροπής μιας προσωπικής εταιρείας σε νομικό πρόσωπο ανώτερου βαθμού, λόγου χάριν ανώνυμη εταιρεία, είναι να αποκτήσει μεγαλύτερη πιστοληπτική ικανότητα, περισσότερο βαρύνουσα εμφάνιση στον επιχειρηματικό κόσμο και αυξημένη εμβέλεια δράσης. Ομοίως, η συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων σε μία, συνήθως ανώτερου βαθμού, αποσκοπεί στη συγκέντρωση οικονομικών και άλλων μέσων για τη δημιουργία ισχυρότερων μονάδων. Πέραν όμως των οικονομικών λόγων υπάρχουν και νομικοί λόγοι που οδηγούν στους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Πιο συγκεκριμένα, η μετατροπή μιας προσωπικής εταιρείας σε ανώνυμη εταιρεία οδηγεί αφενός στον περιορισμό της ευθύνης του επιχειρηματία και αφετέρου καθίσταται ευκολότερη η μεταβίβαση του κεφαλαίου, διότι στην ανώνυμη εταιρεία οι μέτοχοι δύνανται ταχύτερα και ευκολότερα να μεταβιβάσουν τα εταιρικά τους μερίδια και η ευθύνη τους περιορίζεται στο ύψος της εισφοράς τους.

A.2. Η φορολογική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών

6. Η σύσταση μιας επιχείρησης καθώς και ο μετασχηματισμός της αποτελούν δύο πολύπλοκα ζητήματα, γιατί και στα δύο στάδια απαιτείται η επιλογή της νομικής μορφής και του τύπου που θα την περιβάλλει. Επομένως, η επιχείρηση είναι μία οργάνωση, όπου οι υπεύθυνοι αυτής είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν διάφορες αποφάσεις σε συνάρτηση με τον οικονομικό περίγυρό της. Είτε πρόκειται λοιπόν για επιχείρηση παραγωγής αγαθών ή παροχής υπηρεσιών ή συνδυασμού και των δύο, σε κάθε περίπτωση αναφερόμαστε σε μία αυτοτελή οικονομική μονάδα, η οποία αποβλέπει σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό αποτέλεσμα, όπου πάντοτε οι συναλλαγές αποτελούν πεδίο εφαρμογής του δραστικού δυναμικού της επιχείρησης³. Συνεπώς,

³ Νικολάου Α., Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, σελ.161, Αθήνα 1999, Εκδόσεις Μπένου.

το οικονομείν αποτελεί τη σπονδύλωση της κάθε επιχείρησης, όπου το επιχειρηματικό κέρδος συνδέεται άμεσα με την επιχειρηματική πρωτοβουλία, τη διάθεση και τη διακινδύνευση των κεφαλαίων⁴.

7. Βάσει των ανωτέρω, καταλήγουμε να προσδιορίσουμε το χρονικό σημείο κατά το οποίο εκκινεί η πραγματοποίηση της κερδοσκοπίας της επιχείρησης και ταυτόχρονα εντοπίζεται η κυριαρχική θέση της φορολογικής παρέμβασης του κράτους στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η σύζευξη της επιχειρηματικής δράσης και της φορολογικής παρέμβασης συνδέεται με όλα τα επίπεδα της οικονομικής ζωής και οδηγεί στη συμμόρφωση του οικονομικού και συναλλακτικού φαινομένου και την υπαγωγή του στους οικείους κανόνες του φορολογικού δικαίου.
8. Από την ανωτέρω ανάλυση καθίσταται εμφανής η επίδραση της φορολογίας στην επιχειρηματική δράση. Πράγματι ο φορολογικός προγραμματισμός⁵ κρίνεται αναγκαίος για κάθε επιχείρηση διότι γίνεται προκειμένου να προκαθοριστούν οι τρόποι και οι πιθανές λύσεις, με βάση τις δυνατότητες που παρέχει η φορολογική νομοθεσία για την αναζήτηση αποτελεσμάτων απαλλαγμένων από φορολογικές επιβαρύνσεις. Επομένως, ο φορολογικός προγραμματισμός στην πολιτική της επιχείρησης από τα αρχικά στάδιά της και εφεξής, συνεπάγεται την κατά καλύτερο βαθμό ιεράρχηση των στόχων της, απαλλαγμένων από σφάλματα και παλινδρομήσεις. Άλλωστε, τα σημερινά δεδομένα ενθαρρύνουν τον φορολογικό προγραμματισμό και σχεδιασμό σαν μία διαδικασία συναρμολόγησης των επιδιωκόμενων σκοπών με τα μέσα για την κατάστρωση και επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Με άλλα λόγια, κάθε επιχείρηση θα πρέπει να εξετάσει το φορολογικό κόστος του μετασχηματισμού. Ενδέχεται, ωστόσο, οι σκοποί να μην εξυπηρετούνται από τα διατιθέμενα μέσα, οπότε και η κάλυψη της αντινομίας αυτής να αναζητείται στις περιοχές των φορολογικών κινήτρων, στην περίπτωση που είναι δυνατόν, η επιχείρηση να αναζητήσει την υπαγωγή της σε αυτά⁶.
9. Επομένως, καθίσταται σαφές ότι, οι μετασχηματισμοί δεν αφορούν μόνον το εταιρικό δίκαιο. Σημαντικές πτυχές τους διέπονται και από έτερους κλάδους δικαίου, όπως το φορολογικό δίκαιο, το δίκαιο ανταγωνισμού, το δίκαιο κεφαλαιαγοράς, το εργατικό δίκαιο και βέβαια οι σχετικές ρυθμίσεις εξυπηρετούν διαφορετικούς δικαιολογικούς στόχους, άλλοτε μη σχετιζόμενους μεταξύ τους, άλλοτε συγκλίνοντες και άλλοτε αποκλίνοντες. Εν προκειμένω, το φορολογικό δίκαιο παρόλο που καταρχήν επιδιώκει τη σύλληψη της μέγιστης φορολογητέας

⁴ Λεονάρδος Αρ. Κόντος – Μάναλης, Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α', 2007, εκδόσεις Σάκκουλας.

⁵ S. Jones, Principles of Taxation for Business and Investment Planning, 2010 Edition, Published by McGraw-Hill/Irwin.

⁶ Νικολάου Α., Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, σελ.171, Αθήνα 1999, Εκδόσεις Μπένου.

ύλης, στο επίπεδο των εταιρικών μετασχηματισμών παρέχει ευνοϊκές αποκλίσεις και κίνητρα για τη συντέλεση αυτών⁷.

10. Ο όρος «κίνητρο» συνιστά το δηλωτικό στοιχείο της φορολογικής παρακίνησης των νομικών προσώπων, όπως αυτά με τη μορφή διάφορων φορολογικών ανταλλαγμάτων, αναλάβουν την εκτέλεση συγκεκριμένων οικονομικών πράξεων. Υπό των παρακινήτικων στοιχείων της κρατικής προσφοράς των φορολογικών νομοθετημάτων διαμορφώνεται η επενδυτική και επιχειρηματική πολιτική των επιχειρήσεων⁸.
11. Ειδικότερα, προκειμένου να προωθηθεί αποτελεσματικά ο σκοπός της ανάπτυξης της αγοράς και συγκεκριμένα για να ενισχυθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία για δημιουργία ισχυρών οικονομικών μονάδων⁹, παρέχονται ποικίλα φορολογικά κίνητρα για το μετασχηματισμό των επιχειρήσεων. Οι φορολογικές διατάξεις που αφορούν τους εταιρικούς μετασχηματισμούς βρίσκονται μέχρι σήμερα διάσπαρτες σε διάφορα νομοθετήματα. Το πιο σύγχρονο νομοθέτημα είναι εκείνο του ισχύοντος Κ.Φ.Ε.¹⁰, το οποίο παρέχει φορολογικά κίνητρα για το μετασχηματισμό ορισμένων μόνο εταιρικών τύπων. Τα δύο κυριότερα, «παραδοσιακά» πλέον, αναπτυξιακά νομοθετήματα που χρησιμοποιούνται ευρύτατα στην πράξη, είναι ο Ν. 2166/1993¹¹ και ο μακροβιότερος όλων Ν.Δ. 1297/1972. Στόχος των εν λόγω δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων είναι η διαμόρφωση ενός αυτοτελούς και ανεξάρτητου φορολογικού πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών, το οποίο εφαρμόζεται σε συνάρτηση με το εταιρικό πλαίσιο που τους διέπει, άλλοτε συγκλίνοντας και άλλοτε αποκλίνοντας από αυτό¹², όπως θα αναλυθεί διεξοδικά στη συνέχεια.
12. Για λόγους πληρότητας παρουσίασης του ισχύοντος φορολογικού πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο Κ.Φ.Ε., ο οποίος ισχύει από 01.01.2014, ενσωματώνει στα άρθρα 52, 53 και 54 τις διατάξεις της Οδηγίας 209/133/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το εφαρμοστέο στη μεταφορά λειτουργιών (άρθρο 51), στις εισφορές ενεργητικού (άρθρο 52), ανταλλαγές μετοχών (άρθρο 53) και συγχωνεύσεις, διασπάσεις, μερικές διασπάσεις (άρθρο 54) που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών-μελών καθώς και τη μεταφορά της καταστατικής έδρας μίας

⁷ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

⁸ Λεονάρδος Αρ. Κόντος – Μάναλης, Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α', 2007, εκδόσεις Σάκκουλας.

⁹ Σύμφωνα με τον διακηρυγμένο δικαιοπολιτικό στόχο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον τίτλο του Ν.Δ. 1297/1972 «Περί παροχής φορολογικών κινήτρων διά την συγχώνευσιν ή μετατροπήν επιχειρήσεων προς δημιουργίαν μεγάλων οικονομικών μονάδων», ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972.

¹⁰ Άρθρα 52 έως 54 του Ν. 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013.

¹¹ Ν. 2166/1993 «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-08-1993.

¹² Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.

ευρωπαϊκής εταιρίας ή μιας ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρίας από ένα κράτος-μέλος στο άλλο (άρθρο 55) και τέλος στη μη εφαρμογή των ευεργετημάτων (άρθρο 56).

13. Οι διατάξεις του Κ.Φ.Ε. εντάσσονται στον ευρύτερο σχεδιασμό του Υπουργείου Οικονομικών για τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος της χώρας με στόχο τη δημιουργία ενός δίκαιου, με βάση τις συνταγματικές επιταγές της φορολογικής δικαιοσύνης και ίσης μεταχείρισης, και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος, το οποίο θα συμβάλει καθοριστικά στην ενίσχυση της διαφάνειάς του στο ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον και στην ουσιαστική καταπολέμηση της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Οι εν λόγω διατάξεις αποτελούν ουσιαστικά το πρώτο σημαντικό μεταρρυθμιστικό βήμα. Στόχος είναι η ενίσχυση της διαφάνειας και του δημοσιονομικού ελέγχου στα φορολογικά κίνητρα ή ειδικά καθεστώτα, προκειμένου να απλοποιηθεί και να εκσυγχρονιστεί το πλαίσιο αυτό προς όφελος της εθνικής οικονομίας και των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας¹³.
14. Οι επιχειρήσεις δύνανται λοιπόν σήμερα, να επιλέξουν κατά τον μετασχηματισμό τους μεταξύ των τριών προαναφερόμενων φορολογικών νομοθετημάτων προκειμένου να υπαχθούν στο ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς που προβλέπει το καθένα. Ωστόσο, δεν είναι δυνατή η παράλληλη υπαγωγή μετασχηματισμών τόσο στις διατάξεις του Κ.Φ.Ε. όσο και στις διατάξεις των λοιπών αναπτυξιακών νομοθετημάτων¹⁴.
15. Επιπλέον, επισημαίνεται, ότι η επιλογή της επιχείρησης για υπαγωγή στις διατάξεις είτε του Κ.Φ.Ε. είτε των αναπτυξιακών φορολογικών νομοθετημάτων, πρέπει να προκύπτει με κάθε πρόσφορο μέσο, όπως για παράδειγμα από τα οικεία εταιρικά έγγραφα¹⁵.
16. Πρέπει βέβαια να τονισθεί ότι, οι επιχειρήσεις δεν είναι υποχρεωμένες να υπαχθούν στις φορολογικές διατάξεις των ανωτέρω νομοθετημάτων. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις δύνανται να επιλέξουν να κάνουν χρήση μόνο των γενικών διατάξεων της εταιρικής νομοθεσίας που αφορά τους μετασχηματισμούς, ήτοι του Ν. 4601/2019, δίχως την υπαγωγή τους είτε στη σχετική

¹³ Βλ. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις» Β. Ειδικό μέρος, τμήμα πρώτο, Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, παρ 1.

¹⁴ Όπως επιτάσσει η διάταξη του άρθρου 61 του Ν. 4438/2016 (Α' 220/28.11.2016) «Εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των Οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 1093/2010, και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών», ο οποίος τροποποίησε τις διατάξεις των άρθρων 53 και 54 του ΚΦΕ. Ειδικότερα, κατά την αιτιολογική έκθεση της διάταξης του άρθρου 61 που τονίζει ότι παρέχεται πλέον πλήρες πλαίσιο κινήτρων για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 52 έως και 55 του ν. 4172/2013 (ΚΦΕ), εφεξής δεν είναι δυνατή η παράλληλη υπαγωγή μετασχηματισμών στις διατάξεις του ΚΦΕ και στις διατάξεις των λοιπών αναπτυξιακών νομοθετημάτων. Αναφορά στον εν λόγω περιορισμό γίνεται και στην Εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομικών ΠΟΛ 1198/2016 διά της οποίας κοινοποιήθηκαν οι διατάξεις του ανωτέρω άρθρου.

¹⁵ Όπως αναφέρεται στην Εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομικών ΠΟΛ 1057/2017 διά της οποίας κοινοποιήθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 52 έως και 55 του ν. 4172/2013 (ΚΦΕ).

διάταξη του ΚΦΕ (άρθρο 54) είτε των διατάξεων των αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993. Φυσικά, σε περίπτωση που μία επιχείρηση επιλέξει να μην υπαχθεί σε κανένα από τα καθεστάτα των προαναφερόμενων φορολογικών νόμων δεν θα τύχει οποιασδήποτε ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης.

17. Ο βασικός προορισμός των αναπτυξιακών νομοθετημάτων είναι η παροχή φορολογικών «κινήτρων» για την δημιουργία μεγάλων οικονομικών μονάδων, τα οποία συνίστανται σε φορολογικές απαλλαγές ή διευκολύνσεις, οι οποίες δεν αφορούν μόνο τον φόρο εισοδήματος αλλά και τις λοιπές φορολογίες προκειμένου να διασφαλισθεί στο σύνολό της η φορολογική ουδετερότητα του διενεργούμενου μετασχηματισμού.
18. Επιχειρώντας μια συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών κινήτρων των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, οι ρυθμίσεις του Ν.Δ. 1297/1972 παρέχουν τα ακόλουθα φορολογικά κίνητρα: (α) Αναβολή της φορολόγησης της προκύπτουσας κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού υπεραξίας, έως τον χρόνο διάλυσης της εταιρίας, η οποία διαπιστώνεται με σχετική απογραφή των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, (β) ελεύθερη μεταφορά ζημιών της απορροφώσας εταιρείας, (γ) ευνοϊκή βάση υπολογισμού των αποσβέσεων, (δ) απαλλαγή από κάθε φόρο ή τέλος για τη σύμβαση μετασχηματισμού και εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, υπό τον όρο της μη μεταβίβασης ποσοστού των μετοχών που αντιστοιχούν στην αξία του εισφερομένου κεφαλαίου καθώς και μη διάλυσης της εταιρίας εντός πενταετίας από τον μετασχηματισμό, (ε) απαλλαγή, υπό ειδικές προϋποθέσεις, από τον φόρο μεταβίβασης ακινήτων και (στ) αναβολή της φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού τυχόν αφορολόγητων κρατήσεων αναπτυξιακών νόμων που έχουν σχηματίσει οι μετασχηματιζόμενες εταιρίες.
19. Ομοίως, ο Ν. 2166/1993 προβλέπει τα ακόλουθα φορολογικά ευεργετήματα: (α) Απαλλαγή άνευ ειδικών προϋποθέσεων από κάθε φόρο ή τέλος για τη σύμβαση μετασχηματισμού και την εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, (β) ελεύθερη μεταφορά ζημιών της απορροφώσας εταιρείας, (γ) αναβολή της φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού τυχόν αφορολόγητων κρατήσεων αναπτυξιακών νόμων που έχουν σχηματίσει οι μετασχηματιζόμενες εταιρίες, (δ) μεταφορά των ευεργετημάτων των αναπτυξιακών νόμων και (ε) απαλλαγή άνευ ειδικών προϋποθέσεων από τον φόρο μεταβίβασης ακινήτων.
20. Το βασικότερο πλεονέκτημα του Ν. 2166/1993 είναι η παροχή ενός απλοποιημένου και ευέλικτου διαδικαστικού πλαισίου μέσω της πρόβλεψης για τη συντέλεση του μετασχηματισμού με λογιστική ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων εταιριών. Κατά συνέπεια, δεν απαιτείται η διενέργεια αποτίμησης και κατ' επέκταση δεν προκύπτουν φορολογητέες υπεραξίες.

21. Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών πλεονεκτημάτων των αναπτυξιακών νόμων και κάνοντας μια επάνοδο στον όρο του φορολογικού «κινήτρου», θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την άποψη ότι η χρήση του όρου αυτού είναι μάλλον ατυχής, διότι οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων δεν παρέχουν κίνητρα, αλλά, αντίθετα εξαλείφουν τα πιθανά φορολογικά «αντικίνητρα» που πιθανόν να αποτρέπουν τις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε μετασχηματισμό, προκειμένου να διασφαλισθεί στο σύνολό της η φορολογική ουδετερότητα του διενεργούμενου μετασχηματισμού¹⁶. Μάλιστα, σύμφωνα με το προοίμιο της Ευρωπαϊκής Οδηγίας περί διασυνοριακών μετασχηματισμών¹⁷, τα κράτη-μέλη οφείλουν να αίρουν κάθε φορολογική επιβάρυνση για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία κοινών συνθηκών και κατ' επέκταση η ομαλή λειτουργία της κοινής αγοράς¹⁸.
22. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην αντιμετώπιση των μετασχηματισμών υπό το πρίσμα του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας¹⁹. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρ. 5 παρ. 4 του Κώδικα Φ.Π.Α. η μεταβίβαση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου, κλάδου ή μέρους της από επαχθή ή χαριστική αιτία ή με τη μορφή εισφοράς σε υφιστάμενο ή συνιστώμενο νομικό πρόσωπο δεν θεωρείται παράδοση αγαθών υπαγόμενη σε καθεστώς Φ.Π.Α. Το πρόσωπο που αποκτά τα αγαθά θεωρείται ότι υπεισέρχεται ως διάδοχος στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του προσώπου που μεταβιβάζει. Η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή, αν το πρόσωπο που μεταβιβάζει ή το πρόσωπο που αποκτά τα αγαθά ενεργεί πράξεις για τις οποίες δεν παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης του φόρου. Σημειώνεται ότι, η ανωτέρω παράγραφος είναι εναρμονισμένη

¹⁶ Για τον όρο «φορολογικά κίνητρα» των αναπτυξιακών νομοθετημάτων ο Β. Βύζας, Η ρήτρα κατά της φοροαποφυγής στο ελληνικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 107, αναφέρει ότι: «η λογική της αναφοράς σε φορολογικά κίνητρα είναι μάλλον λανθασμένη: στην ουσία οι νόμοι αυτοί δεν παρέχουν κίνητρα με τη μορφή π.χ. μείωσης φορολογικού συντελεστή για εταιρίες που συγχωνεύονται κ.λπ.. Απλώς αίρουν τα πιθανά φορολογικά αντικίνητρα που ενδεχομένως θα απέτρεπαν μια κατά τα άλλα επιχειρηματικά ωφέλιμη απόφαση [...] Επομένως, βασικός στόχος δεν είναι η παροχή φορολογικής ωφέλειας, αλλά απλώς η εξασφάλιση της φορολογικής ουδετερότητας».

¹⁷ Γνωστή ως “Merger Directive”, Οδηγία 90/434/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1990 σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς για τις συγχωνεύσεις, διασπάσεις, εισφορές ενεργητικού και ανταλλαγές μετοχών που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον Ν. 2578/1998.

¹⁸ Βλ. το σημείο 2 του Προοιμίου της Οδηγίας περί διασυνοριακών μετασχηματισμών στο οποίο αναφέρεται ότι: «οι συγχωνεύσεις, διασπάσεις, εισφορές ενεργητικού και ανταλλαγές μετοχών που αφορούν εταιρείες ευρισκόμενες σε διαφορετικά κράτη μέλη μπορεί να είναι αναγκαίες για να δημιουργηθούν στην Κοινότητα συνθήκες ανάλογες με τις επικρατούσες σε μια εσωτερική αγορά και να εξασφαλισθεί έτσι η δημιουργία και ομαλή λειτουργία της κοινής αγοράς ότι οι πράξεις αυτές δεν πρέπει να εμποδίζονται από ειδικούς περιορισμούς, μειονεκτήματα ή στρεβλώσεις που απορρέουν από τις φορολογικές διατάξεις των κρατών μελών ότι, κατά συνέπεια, για τις πράξεις αυτές επιβάλλεται να θεσπισθούν φορολογικοί κανόνες ουδέτεροι ως προς τον ανταγωνισμό, ώστε να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να προσαρμοσθούν στις απαιτήσεις της κοινής αγοράς, να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους και να ενισχύσουν την ανταγωνιστική τους θέση διεθνώς».

¹⁹ Ν. 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000.

με την παράγραφο 8 του άρθρου 5 της Έκτης οδηγίας (77/388/ΕΟΚ)²⁰, η οποία έχει ως εξής:
«Τα κράτη μέλη δύνανται να θεωρούν, ότι, κατά τη μεταβίβαση εξ επαχθούς ή χαριστικής αιτίας ή υπό μορφή εισφοράς σε εταιρεία, συνόλου ή μέρους συνόλου αγαθών, ουδεμία παράδοση αγαθών πραγματοποιήθη και ότι ο δικαιούχος διαδέχεται τον μεταβιβάζοντα».

23. Επιπλέον, το άρ. 8 παρ. 4 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι οι παραπάνω διατάξεις του άρ. 5 παρ. 4 εφαρμόζονται αναλογικά και στην περίπτωση που κατά τη μεταβίβαση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου από οποιαδήποτε αιτία, μεταβιβάζονται και άυλα αγαθά, όπως η φήμη και η πελατεία, καθώς και υπηρεσίες. Συνεπώς, ούτε η μεταβίβαση των υπηρεσιών συνιστά φορολογητέα πράξη. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρ. 22 παρ. 1 περ. κθ' του Κώδικα ΦΠΑ απαλλάσσεται η παράδοση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου, κλάδου ή μέρους αυτής από επαχθή ή χαριστική αιτία ή με τη μορφή εισφοράς σε υφιστάμενο ή συνιστώμενο νομικό πρόσωπο, από δραστηριότητα αποκλειστικά απαλλασσόμενη ή εξαιρούμενη από το φόρο.
24. Όπως έχει διευκρινιστεί με την Εγκύκλιο ΠΟΛ. 1103/1990 του Υπουργείου Οικονομικών, διά της οποίας έγινε αποδεκτή η υπ' αριθ. 52/1990 Γνωμοδότηση του ΝΣΚ, για τη μη υπαγωγή στο καθεστώς Φ.Π.Α. της μεταβίβασης επιχείρησης με συγχώνευση πρέπει να πληρούνται σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:
- α) η αποκτώσα επιχείρηση να βρίσκεται σε λειτουργία,
 - β) η επιχείρηση που μεταβιβάζει την περιουσία της να διενεργεί πράξεις υπαγόμενες σε Φ.Π.Α. για τις οποίες παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης,
 - γ) η αποκτώσα επιχείρηση να έχει επίσης δικαίωμα έκπτωσης,
 - δ) η μεταβίβαση να αφορά το σύνολο της περιουσίας (ενεργητικό και παθητικό) και όχι μεμονωμένα αγαθά²¹,
 - ε) η μεταβίβαση να γίνεται εξ' επαχθούς ή χαριστικής αιτίας ή με τη μορφή εισφοράς σε υφιστάμενο ή συνιστώμενο νομικό πρόσωπο,
 - στ) η μεταβιβαζόμενη δραστηριότητα να υπάγεται σε Φ.Π.Α. και
 - ζ) το πρόσωπο που αποκτά τα αγαθά να συνεχίζει τις εργασίες εκείνου που μεταβιβάζει.

²⁰ Έκτη οδηγία 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1977 περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών - Κοινό σύστημα φόρου προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση.

²¹ Σύμφωνα με τις υπ' αριθ. 52/1990 και 164/2017 Γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ ως σύνολο μεταβιβάζονται τα αγαθά μιας επιχείρησης, όταν σκοπείται διά της σχετικής δικαιοπραξίας η μεταφορά των αγαθών κατά κυριότητα εις έτερον πρόσωπον (φυσικόν ή νομικόν), δια της προσήκουσας για καθένα από αυτά μεταβιβαστικής δικαιοπραξίας, αλλά ως οικονομικής ενότητας.

25. Σε περίπτωση που συντρέχουν αθροιστικά οι ανωτέρω προϋποθέσεις, η εν λόγω μεταβίβαση δεν αποτελεί αντικείμενο του Φ.Π.Α. αλλά υπάγεται στο καθεστώς της περί τελών χαρτοσήμου νομοθεσίας και υπόκειται σε αναλογικό τέλος χαρτοσήμου 2% (πλέον εισφορά 20% υπέρ ΟΓΑ), σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου Ια του άρθρου 15 του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου.
26. Βάσει των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι, εάν τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις που μεταβιβάζονται αποτελούν, από επιχειρηματική άποψη, αυτοτελή επιχείρηση, η συναλλαγή θα πρέπει να θεωρείται ως μεταβίβαση επιχείρησης μη υπαγόμενη σε Φ.Π.Α., αλλά στο αναλογικό τέλος χαρτοσήμου. Το ως άνω αναλογικό τέλος χαρτοσήμου υπολογίζεται στην καθαρή περιουσία της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης, δηλαδή, στο ποσό, κατά το οποίο το ενεργητικό υπερβαίνει το πραγματικό παθητικό (χρέη προς τρίτους) αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι, το ποσό της καθαρής θέσης είναι μεγαλύτερο από το καταβαλλόμενο εκ μέρους του αγοραστή τίμημα (αντάλλαγμα). Αντίθετα, στην περίπτωση που το συμφωνηθέν τίμημα είναι υψηλότερο από την καθαρή θέση της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης, το αναλογικό τέλος χαρτοσήμου θα υπολογισθεί στο μεγαλύτερο αυτό τίμημα, διότι σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 1 του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου, το ποσό αυτό θεωρείται ως πραγματική αξία της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης.

Κεφάλαιο Β΄ : Βασικές έννοιες των εταιρικών μετασχηματισμών

B.1. Εισαγωγή στο εταιρικό νομοθετικό πλαίσιο

27. Μέχρι πρόσφατα, οι ρυθμίσεις για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς περιέχονταν σε ένα σύνθετο πλαίσιο διατάξεων διαφορετικών νομοθετημάτων τόσο του εταιρικού δικαίου όσο και των φορολογικών αναπτυξιακών νομοθετημάτων, με σημαντικότερα το Ν.Δ. 1297/1972 και τον Ν 2166/1993, τα οποία, εκτός από τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα στους εταιρικούς μετασχηματισμούς που καλύπτονταν από το πεδίο εφαρμογής τους, περιείχαν και ρυθμίσεις εταιρικού δικαίου. Η απουσία μιας ενιαίας ρύθμισης των εταιρικών μετασχηματισμών στο δίκαιό μας συνεπαγόταν την πρόκληση ανασφάλειας δικαίου, διότι η αποσπασματική ρύθμιση των εταιρικών μετασχηματισμών είχε ως συνέπεια να αμφισβητείται το κύρος και το σύννομο των νομικά αρρυθμιστων μετασχηματισμών²².

²² Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

28. Προκειμένου να εναρμονισθεί η ελληνική έννομη τάξη με την Οδηγία 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²³ και σε συνέχεια της αναμόρφωσης του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας (Ν. 4548/2018) και τη συστηματοποίηση του δικαίου των προσωπικών εταιριών και της ιδιωτικής κεφαλαιουχικής εταιρίας (Ν. 4072/2012), τέθηκε σε ισχύ, τον Απρίλιο του 2019²⁴, ο Ν. 4601/2019²⁵ δυνάμει του οποίου επετεύχθη η αναμόρφωση του δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών και η συστηματοποίησή του για πρώτη φορά σε ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο. Το νέο θεσμικό πλαίσιο κλήθηκε να αντιμετωπίσει και να δώσει λύσεις σε συγκεκριμένα και προ πολλού γνωστά στην πράξη και στην θεωρία προβλήματα του προϊσχύσαντος δικαίου, έχοντας ως βασικούς πυλώνες του τη διευκόλυνση των «γνήσιων» μετασχηματισμών, την ενιαία αντιμετώπιση των διαδικαστικών προϋποθέσεων και την εξισορρόπηση των συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών²⁶. Ο Ν. 4601/2019 επιχείρησε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του υφιστάμενου, έως τη θέσπισή του, πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών, τα οποία, εκτός από την αποσπασματική νομοθέτηση και την πολυδιάσπαση της ύλης, εντοπίζονταν στους τρεις ακόλουθους βασικούς τομείς: (α) τον «κλειστό αριθμό» (*numerus clausus*) των επιτρεπόμενων μορφών μετασχηματισμών, (β) το φαινόμενο των «καταχρηστικών» μετασχηματισμών, και (γ) την «ανάμειξη» του φορολογικού δικαίου στο πλέγμα των εταιρικών ρυθμίσεων²⁷.
29. Οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 αντιμετώπισαν ενιαία το ζήτημα των εταιρικών μετασχηματισμών, διατηρώντας μεν την αρχή του «κλειστού αριθμού», διευρύνοντας όμως σε μεγάλο βαθμό το υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου, έτσι ώστε να είναι ελάχιστες οι μορφές μετασχηματισμών που δεν καλύπτονται από τον Ν. 4601/2019²⁸. Είναι δε χαρακτηριστική η αναφορά στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού ότι «ο κανόνας εδώ οφείλει να είναι ότι όλοι μπορούν να συγχωνευθούν με όλους, όλοι μπορούν να απορροφήσουν όλους, όλοι μπορούν να διασπαστούν σε όλους, όλοι μπορεί να επωφεληθούν από όλους, όλοι μπορούν να μετατραπούν σε όλους.».

²³ Βλ. Οδηγία 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο των δημόσιων συμβάσεων.

²⁴ Βλ. άρθρο 157 εδ. α' του Ν. 4601/2019: «*Η ισχύς του Τμήματος Α' (άρθρα 1-147) αρχίζει την 15η Απριλίου 2019*»

²⁵ Ο Ν. 4601/2019 δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α' 44/09.03.2019 και φέρει τον τίτλο: «*Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις*». Το πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών ρυθμίζεται στο Πρώτο Τμήμα του Νόμου (άρθρα 1-147).

²⁶ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

²⁷ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019

²⁸ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

B.2. Η έννοια του όρου «μετασχηματισμός»

30. Για το ελληνικό εταιρικό δίκαιο και ειδικότερα για το δίκαιο των εμπορικών εταιριών η έννοια των μετασχηματισμών των επιχειρήσεων δεν είναι ούτε οικεία ούτε σαφής ως προς το περιεχόμενό της. Πράγματι, οι νόμοι που διέπουν τις εταιρικές μορφές της Α.Ε., της Ε.Π.Ε., της Ι.Κ.Ε., της Ο.Ε. και της Ε.Ε. αγνοούν τον όρο του μετασχηματισμού, ο οποίος προέκυψε ως έννοια από τον χώρο της φορολογικής νομοθεσίας και συγκεκριμένα εμφανίζεται πρώτη φορά στον αναπτυξιακό φορολογικό Ν. 2166/1993²⁹. Σήμερα, τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική των συναλλαγών, ο όρος έχει από μακρού χρόνου καθιερωθεί, όχι μόνον εξαιτίας της στενής σχέσης εταιρικού και φορολογικού δικαίου που πάντοτε χαρακτήριζε το σχετικό συναλλακτικό πεδίο αλλά και λόγω του σημασιολογικού του φορτίου και της ικανότητάς του να αποδίδει με συνθετικό και συνάμα περιληπτικό τρόπο ποικίλες νομικές πράξεις αναδιάρθρωσης ενός φορέα άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως η συγχώνευση, η διάσπαση και η μετατροπή (βλ. και τους συγγενείς ξενόγλωσσους όρους: αγγλικά “*corporate restructurings*”, γαλλικά “*restructurations des sociétés*”, γερμανικά “*Unternehmensumstrukturierungen*”)³⁰.
31. Επομένως, ως «μετασχηματισμοί» επιχειρήσεων νοούνται, οι διεπόμενες από το εταιρικό δίκαιο νομικές πράξεις και διαδικασίες, με τις οποίες μεταβάλλεται η υπόσταση ενός εταιρικού φορέα άσκησης επιχείρησης, χωρίς κατά κανόνα να μεσολαβήσει λύση και εκκαθάρισή του ούτε μεταβίβαση των περιουσιακών του στοιχείων με τους κανόνες της ειδικής διαδοχής. Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί συντελούνται με τα μέσα που προβλέπει το εταιρικό δίκαιο, τα δε νομικά αποτελέσματά τους είναι σύνθετα και επέρχονται ταυτοχρόνως και αυτοδικαίως (*uno actu*) με την καταχώρισή τους στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.). Στο χρονικό αυτό σημείο οι μετασχηματιζόμενοι εταιρικοί φορείς ενοποιούνται, διαιρούνται ή μεταβάλλουν, κατά περίπτωση, τη νομική μορφή τους, χωρίς να προηγηθούν οι διατυπώσεις της λύσης και εκκαθάρισής τους, οι εταίροι τους καθίστανται αυτομάτως εταίροι των εταιρικών φορέων που προκύπτουν από τον μετασχηματισμό, ενώ η μεταβίβαση της περιουσίας των μετασχηματιζόμενων φορέων πραγματοποιείται χωρίς εκκαθάριση, διανομή και εισφορά, αλλά (πλην της περίπτωσης της μετατροπής) με καθολική διαδοχή, δηλαδή, μεταβίβαση του συνόλου

²⁹ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

³⁰ Βλ. Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 5, και Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων».

του ενεργητικού και παθητικού τους στον διάδοχο ή στους διάδοχους εταιρικούς φορείς, χωρίς την ανάγκη μεταβίβασης καθενός περιουσιακού στοιχείου χωριστά³¹.

B.3. «Γνήσιοι» και «καταχρηστικοί» μετασχηματισμοί

32. Ως «γνήσιοι» μετασχηματισμοί νοούνται όσοι προβλέπονται στις διατάξεις του εταιρικού δικαίου και διέπονται από αυτές όσον αφορά το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία πραγματοποίησης και τα αποτελέσματά τους. Σύμφωνα με την αρχή του κλειστού αριθμού των μετασχηματισμών που ίσχυε κατά το προηγούμενο εταιρικό πλαίσιο, μόνο οι γνήσιοι μετασχηματισμοί, εκείνοι δηλαδή που προβλέπονταν ρητώς στη σχετική νομοθεσία, μπορούσαν να πραγματοποιηθούν σύννομα. Ως γνήσιοι, λοιπόν, νοούνταν οι μετασχηματισμοί, κυρίως με τη μορφή της συγχώνευσης και της διάσπασης, οι οποίοι πραγματοποιούνταν με λύση της μετασχηματιζόμενης εταιρίας, δηλαδή της απορροφώμενης ή της διασπώμενης, χωρίς να ακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισης και της διανομής της εταιρικής περιουσίας. Η δε μεταβίβαση της περιουσίας της στο νέο φορέα λάμβανε χώρα με καθολική διαδοχή των επιμέρους περιουσιακών σχέσεών της και διατήρηση της νομικής προσωπικότητάς της³². Η νομική αυτή σύλληψη καθιστά δυνατή την ταυτόχρονη και αυτοδίκαιη επέλευση των αποτελεσμάτων του εταιρικού μετασχηματισμού με τις πρόσθετες ευεργετικές συνέπειες της μείωσης του συναλλακτικού κόστους και της συρρίκνωσης χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών³³.

33. Στον αντίποδα των «γνήσιων» μετασχηματισμών, η απουσία πρόβλεψης ενός πλήρους φάσματος μετασχηματισμών με τα προσόντα της καθολικής διαδοχής και της συνέχισης της νομικής προσωπικότητας, έχει οδηγήσει την πρακτική στην υιοθέτηση των καλούμενων «καταχρηστικών» μετασχηματισμών. Ως τέτοιοι εννοούνται εκείνοι που καταλήγουν στο ίδιο οικονομικό αποτέλεσμα με τους ρυθμιζόμενους μετασχηματισμούς, στη μεταβολή δηλαδή του μετασχηματιζόμενου επιχειρηματικού φορέα, με τα μέσα του κοινού και όχι του εταιρικού δικαίου³⁴ (για παράδειγμα, αντί συγχώνευσης, δύο εταιρίες αποφασίζουν τη λύση κι εκκαθάρισή τους με διανομή της περιουσίας τους και ίδρυση νέας εταιρίας στην οποία εισφέρουν την περιουσία αυτή). Με την πρακτική αυτή επιδιώκεται η επίτευξη παρεμφερούς αποτελέσματος,

³¹ Βλ. Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 6 και Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων».

³² Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

³³ Βλ. Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 7.

³⁴ Βλ. για παράδειγμα, ΑΠ 968/2015 Νoμος (καταχρηστική συγχώνευση με απορρόφηση ΕΠΕ από ΑΕ, αφού προηγήθηκε μετατροπή της ΕΠΕ σε ΑΕ).

όχι με τη χρήση μηχανισμών του εταιρικού δικαίου, αλλά με τη συνένωση ή διαίρεση ή μεταφορά περιουσιών νομικών προσώπων μέσω της λύσης κι εκκαθάρισης των εταιριών και επανασύστασης αυτών με άλλη εταιρική μορφή. Πρόκειται για διαδικασίες, οι οποίες σε σύγκριση με τους ρητά προβλεπόμενους στο νόμο μετασχηματισμούς δεν είναι καθόλου απλές και ασφαλείς και οι οποίες παραλλάσσουν κατά περίπτωση, περιλαμβάνοντας λύση εταιρίας ή εταιριών, εκκαθάριση, διανομή, ίδρυση νέας ή νέων εταιριών, εισφορά περιουσίας σε αυτήν, χωρίς τα προσόντα της καθολικής διαδοχής, αλλά με τα μέσα του κοινού περιουσιακού δικαίου³⁵.

B.4. Είδη μετασχηματισμών

34. Η έννοια του εταιρικού μετασχηματισμού είναι έννοια γένους που καλύπτει κάθε περίπτωση μεταβολής του φορέα της επιχείρησης. Οι βασικές κατηγορίες μετασχηματισμών είναι τρεις και συγκεκριμένα: η συγχώνευση, η διάσπαση και η μετατροπή, τα βασικά χαρακτηριστικά των οποίων αναφέρονται αμέσως παρακάτω.

B.4.1. Έννοια και τρόποι της συγχώνευσης

35. Ως συγχώνευση ορίζεται η διαδικασία με την οποία επιτυγχάνεται η απόκτηση με καθολική διαδοχή από υφιστάμενη ή νεοϊδρυόμενη εταιρεία των περιουσιακών στοιχείων άλλων εταιριών που λύνονται χωρίς εκκαθάριση³⁶. Η συγχώνευση είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί είτε με απορρόφηση ήδη υφιστάμενης εταιρίας είτε με σύσταση νέας εταιρίας.
36. Ειδικότερα, κατά τη συγχώνευση με απορρόφηση μία ή περισσότερες εταιρίες (οι απορροφούμενες) λύνονται χωρίς να ακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισης και μεταβιβάζουν την περιουσία τους ως σύνολο (ενεργητικό και παθητικό)³⁷ σε μία άλλη υφιστάμενη εταιρία (την

³⁵ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

³⁶ Χρυσάνθης, Χρ., (2010) *Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας – Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920* (Επιμ. Περάκης Ευάγγελος). Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 2232, όπου επισημαίνεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η μερική συγχώνευση, δηλαδή η συγχώνευση μέρους της περιουσίας της απορροφούμενης εταιρίας και η υπαγωγή της λοιπής περιουσίας στη διαδικασία λύσης και εκκαθάρισης.

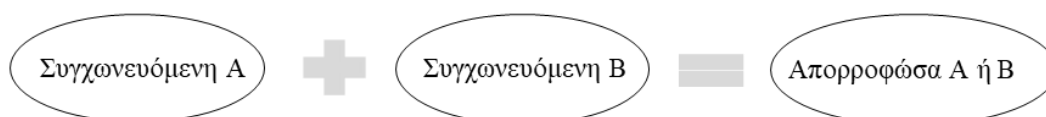
³⁷ Ενεργητικό είναι το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων, υλικών και άυλων, της επιχείρησης και των απαιτήσεων αυτής, έναντι των τρίτων, που αποτελούν τα μέσα δράσης και λειτουργίας της επιχείρησης. Στο ενεργητικό της επιχείρησης περιλαμβάνονται τα μετρητά, τα ακίνητα, τα μηχανήματα, τα κάθε είδους εμπορεύματα, τα έπιπλα, τα χρεόγραφα, οι απαιτήσεις επί της περιουσίας τρίτων, κ.λπ. Επίσης, στο ενεργητικό της επιχείρησης περιλαμβάνονται και τα άυλα περιουσιακά στοιχεία αυτής, όπως είναι, για παράδειγμα, η φήμη, η πελατεία, το εμπορικό και βιομηχανικό σήμα, κ.λπ., τα οποία, όμως, ως εκ της φύσεως τους, δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό της επιχείρησης. Τα εν λόγω άυλα περιουσιακά στοιχεία, παρότι δεν εμφανίζονται στο ενεργητικό της επιχείρησης και, συνεπώς, ούτε στον ισολογισμό της, λαμβάνονται υπόψη, για τον προσδιορισμό της συνολικής αξίας του ενεργητικού.

Παθητικό είναι το σύνολο των υποχρεώσεων της επιχείρησης προς τρίτους (π.χ. υποχρεώσεις από δάνεια, από εμπορικές πιστώσεις, κ.λπ.), δηλαδή, το σύνολο των δικαιωμάτων των τρίτων επί του ενεργητικού της επιχείρησης.

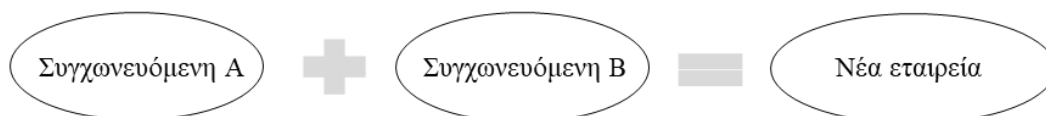
απορροφούσα). Οι εταίροι των απορροφούμενων εταιριών, οι οποίες εξαφανίζονται, καθίστανται εταίροι της απορροφούσας, η οποία συνεχίζει να υπάρχει. Πιο συγκεκριμένα, οι εταίροι λαμβάνουν εταιρικά μερίδια/μετοχές που εκδίδει η απορροφούσα έναντι της περιουσίας που έλαβε από την κάθε απορροφούμενη εταιρία και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών³⁸.

37. Στην περίπτωση της συγχώνευσης με σύσταση νέας εταιρίας δύο ή περισσότερες εταιρίες, οι οποίες λύονται χωρίς να ακολουθήσει εκκαθάριση, παύουν να υπάρχουν αυτοτελώς και ενώνονται σε μία νέα εταιρία που ιδρύουν, η οποία αποτελείται αφενός από το άθροισμα των περιουσιών των συγχωνευόμενων εταιριών στο σύνολό τους και αφετέρου από όλους τους εταίρους τους. Κάθε συγχωνευόμενη εταιρία μεταβιβάζει την περιουσία της ως σύνολο στη νεοσυσταθείσα, ενώ στους εταίρους/μετόχους της παρέχονται ως αντάλλαγμα για την απώλεια της συμμετοχής τους στην εταιρία τους, εταιρικά μερίδια/μετοχές της νέας εταιρίας και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών.
38. Τα ανωτέρω αποτυπώνονται διαγραμματικά στον ακόλουθο πίνακα:

Συγχώνευση με απορρόφηση

Συγχώνευση με σύσταση νέας

B.4.2. Έννοια και τρόποι της διάσπασης

39. Ως διάσπαση ορίζεται η μεταβίβαση με καθολική διαδοχή, της περιουσίας της εταιρείας που λύεται χωρίς εκκαθάριση, σε δύο τουλάχιστον εταιρείες, οι οποίες είτε υπήρχαν ήδη, οπότε

Στο παθητικό της επιχείρησης περιλαμβάνονται οι κάθε φύσης υποχρεώσεις αυτής προς τρίτους, π.χ. προς τράπεζες, προμηθευτές, δανειστές κ.λπ.. Βλ. Ρέππας Θ. Παναγιώτης, *Φορολογία Χαρτοσήμου, Ερμηνεία των Διατάξεων του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου (Π.Δ. Της 28 Ιουλίου 1931), όπως ισχύει*, Πέμπτη έκδοση βελτιωμένη, προσυζητημένη και συγχρονισμένη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2010, σελ. 351.

³⁸ ή σε περίπτωση έλλειψης ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας (Βλ. άρθρο 6 Ν. 4601/2019).

γίνεται λόγος για διάσπαση με απορρόφηση, είτε δημιουργούνται από την αρχή, οπότε πρόκειται για διάσπαση με σύσταση νέων εταιριών.

40. Πριν τον εταιρικό νόμο για τους μετασχηματισμούς, ήτοι το Ν. 4601/2019, οι διάφορες μορφές διάσπασης προβλέπονταν σε διάφορα νομοθετήματα και συγκεκριμένα, η διάσπαση προβλεπόταν στον Κ.Ν. 2190/1920³⁹, η απόσχιση κλάδου προβλεπόταν στον φορολογικό αναπτυξιακό Ν. 2166/1993 και η μερική διάσπαση στον ΚΦΕ⁴⁰. Με το Ν. 4601/2019 η έννοια της διάσπασης αναμορφώθηκε και κατέστη έννοια γένους που περιλαμβάνει τρία είδη και συγκεκριμένα την κοινή διάσπαση, την μερική διάσπαση και την απόσχιση κλάδου. Επομένως, η διάσπαση του Ν. 4601/2019 δεν είναι ταυτόσημη με τη διάσπαση του Κ.Ν. 2190/1920, αλλά η διάσπαση του παλαιότερου νόμου αντιστοιχεί στην κοινή διάσπαση, ήτοι σε ένα από τα τρία είδη του σημερινού δικαίου, ενώ η διάσπαση του Ν. 4601/2019 είναι υπερκείμενη έννοια της διάσπασης του Κ.Ν. 2190/1920 και ήδη κοινής διάσπασης⁴¹.
41. Στην κοινή διάσπαση, η διασπώμενη εταιρεία λύεται χωρίς να τεθεί σε εκκαθάριση και μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή την περιουσία της (το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων) σε δύο ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες). Οι μέτοχοι λαμβάνουν εταιρικά μερίδια/μετοχές που εκδίδουν οι επωφελούμενες εταιρίες έναντι της περιουσίας που έλαβαν από την διασπώμενη εταιρία και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών⁴².
42. Στη μερική διάσπαση, η διασπώμενη εταιρία μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή κλάδο ή κλάδους δραστηριότητας σε δύο ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες). Επειδή δεν μεταβιβάζεται το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της εταιρείας αλλά μόνο κλάδος ή κλάδοι της δραστηριότητάς της, η εταιρεία δεν λύεται (όπως στην κοινή διάσπαση που περιγράφηκε ανωτέρω) αλλά συνεχίζει τη λειτουργία της με τον/τους εναπομείναντα/ εναπομείναντες κλάδους. Κατά συνέπεια, οι μέτοχοι της μερικώς διασπώμενης εταιρείας παραμένουν μέτοχοι αυτής και παράλληλα καθίστανται μέτοχοι των επωφελούμενων εταιριών, οι οποίες τους παραχωρούν, ύστερα από αύξηση του κεφαλαίου τους,

³⁹ Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών, Κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το Β.Δ.174/1963, ΦΕΚ Α' 37/30.3.1963, Βλ. άρθρα 81 έως 89.

⁴⁰ Βλ. άρθρο 54 παρ. 3 στοιχείο β του ν. 4172/2013.

⁴¹ Ψαρουδάκης, Γ., (2019) Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 944

⁴² ή σε περίπτωση έλλειψης ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας (Βλ. άρθρο 55 Ν. 4601/2019).

μετοχές/εταιρικά μερίδια ως αντάλλαγμα για την απώλεια της εταιρικής τους συμμετοχής στη διασπώμενη εταιρία⁴³.

43. Η απόσχιση κλάδου παρουσιάζει τις ίδιες αποκλίσεις έναντι της κοινής διάσπασης όπως και η μερική διάσπαση. Ειδικότερα, και στην περίπτωση της απόσχισης κλάδου η διασπώμενη εταιρεία μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή κλάδο ή κλάδους δραστηριότητας σε μία ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες) και η διασπώμενη εταιρία εξακολουθεί να υφίσταται. Ωστόσο, η ειδοποιός διαφορά έναντι της μερικής διάσπασης είναι ότι τις νεοεκδιδόμενες μετοχές της επωφελούμενης ή των επωφελούμενων εταιριών τις αποκτά η διασπώμενη και όχι οι μέτοχοί της, των οποίων η νομική θέση δεν μεταβάλλεται⁴⁴.
44. Όπως προαναφέρθηκε, η έννοια της απόσχισης κλάδου, αποτελούσε επιτρεπτή μορφή μετασχηματισμού και πριν το Ν. 4601/2019, προβλεπόμενη στο Ν. 2166/1993. Ωστόσο κατά τη ρητή διατύπωση της σχετικής διάταξης του Ν. 2166/1993, δεν αποτελούσε διάσπαση, αλλά εισφορά σε είδος ενός κλάδου δραστηριότητας ανώνυμης εταιρείας σε μία άλλη ανώνυμη εταιρεία με ειδική διαδοχή⁴⁵. Συνεπώς, μετά την κατάργηση της διάταξης του Ν. 2166/1993 με το Ν. 4601/2019⁴⁶ και την ένταξη της απόσχισης κλάδου στις μορφές διάσπασης είναι επιτρεπτή σε όλες τις εταιρικές μορφές και δεν περιορίζεται μόνο σε ανώνυμες εταιρίες, όπως προέβλεπε ο Ν. 2166/1993.
45. Όλες οι μορφές διάσπασης, ήτοι η κοινή διάσπαση, η μερική διάσπαση και η απόσχιση κλάδου μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε με απορρόφηση είτε με σύσταση νέας εταιρείας, ανάλογα με το αν η επωφελούμενη ή οι επωφελούμενες εταιρίες προϋπήρχαν της διάσπασης (διάσπαση με απορρόφηση) ή ιδρύονται στο πλαίσιο της διάσπασης (διάσπαση με σύσταση νέας εταιρείας) ή μία τουλάχιστον από αυτές προϋπήρχε και μία τουλάχιστον ιδρύεται στο πλαίσιο της διάσπασης (διάσπαση με απορρόφηση και με σύσταση νέας εταιρείας).
46. Τα ανωτέρω αποτυπώνονται διαγραμματικά στον ακόλουθο πίνακα:

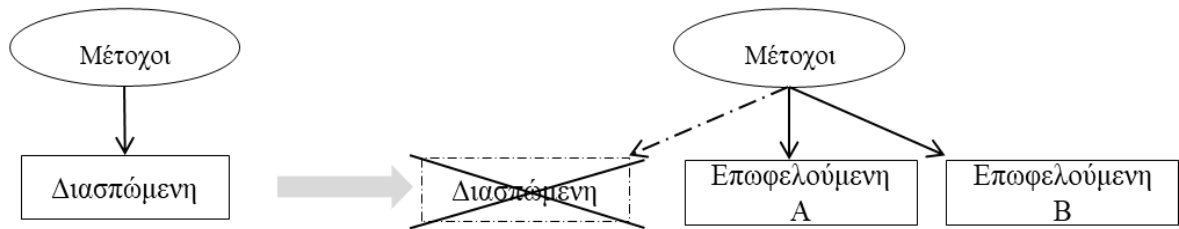
⁴³ Αλεξανδρίδου Ε. (2019), *Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 671.

⁴⁴ Ψαρουδάκης, Γ., (2019) Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, *Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών*, σελ. 944

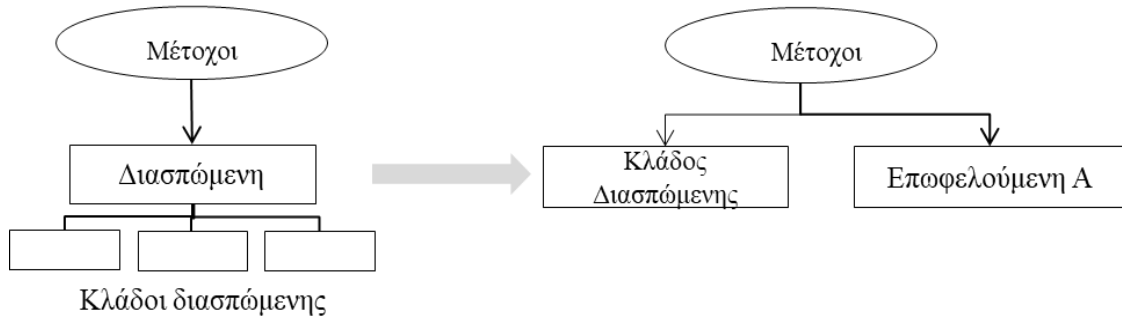
⁴⁵ Βλ. άρ. 4 παρ. 3 του Ν. 2166/1993 «3. Η πράξη με την οποία μία ανώνυμη εταιρεία χωρίς να λυθεί εισφέρει το σύνολο ή έναν ή περισσότερους κλάδους της δραστηριότητας της σε μίαν άλλη ανώνυμη εταιρεία έναντι μετοχών της λήπτριας εταιρείας δεν αποτελεί διάσπαση ανώνυμης εταιρείας και δεν διέπεται από τα άρθρα 81 έως 89 του κ.ν. 2190/1920.»

⁴⁶ Η παράγραφος 3 του άρ. 4 του Ν. 2166/1993 καταργήθηκε με το άρθρο 147 του ν. 4601/2019 και η κατάργησή του ισχύει από την 15η Απριλίου 2019 σύμφωνα με το άρ. 157 του ίδιου νόμου.

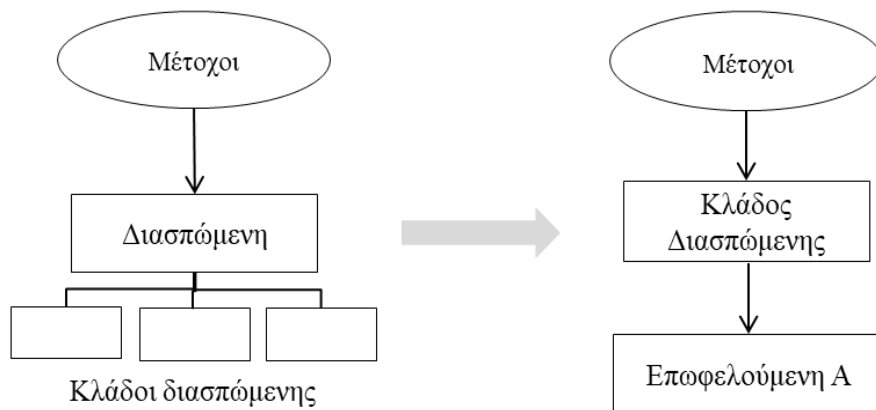
Κοινή διάσπαση

Μερική διάσπαση

Απόσχιση κλάδου

B.4.3. Έννοια και τρόποι της μετατροπής

47. Ως μετατροπή ορίζεται η πράξη μεταβολής του νομικού τύπου της εταιρείας, χωρίς να προηγηθεί λύση της και χωρίς να μεσολαβήσει διαδοχή (καθολική ή ειδική) στην περιουσία της⁴⁷. Επομένως, η μετατροπή διαφοροποιείται σημαντικά έναντι των άλλων μορφών μετασχηματισμού, καθώς σε αυτή μετέχει μόνο ένας εταιρικός φορέας, ο οποίος χωρίς να λυθεί, μεταβάλλει το νομικό του τύπο διατηρώντας τη νομική του προσωπικότητα. Κατ' επέκταση δεν

⁴⁷ Αλεξανδρίδου Ε. (2019), *Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 658.

συντελείται στην περίπτωση της μετατροπής μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων, οπότε δεν γίνεται λόγος για κανενός είδους διαδοχή, ειδική ή καθολική⁴⁸.

Κεφάλαιο Γ΄ : Το Νομοθετικό Διάταγμα 1297/1972

48. Το Νομοθετικό Διάταγμα 1297/1972 αποτελεί το μακροβιότερο νομοθέτημα που διέπει τους εταιρικούς μετασχηματισμούς και παρέχει υπό προϋποθέσεις φορολογικά κίνητρα απαλλάσσοντας τις υπαγόμενες σ' αυτόν επιχειρήσεις από υπέρογκα κόστη και επιβαρύνσεις που θα είχαν σε περίπτωση που επέλεγαν να μετασχηματιστούν με τις γενικές διατάξεις του εταιρικού Ν. 4601/2019. Διαδοχικοί νόμοι παρέτειναν την ισχύ του Ν.Δ. 1297/1972. Με τον Ν. 4072/2012 η ισχύς του Ν.Δ. 1297/1972 παρατάθηκε επ' αόριστον⁴⁹.
49. Περαιτέρω, οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 δεν θέτουν περιορισμό ως προς τον χρόνο ολοκλήρωσης της συγχώνευσης⁵⁰. Ειδικότερα, κατά τη συγχώνευση επιχειρήσεων με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 υποβάλλονται χωριστές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις συγχωνευόμενες επιχειρήσεις και χωριστή δήλωση φορολογίας εισοδήματος από την προερχόμενη από το μετασχηματισμό εταιρεία για τα εισοδήματα που αποκτά από το χρόνο ολοκλήρωσης της συγχώνευσης και μετά⁵¹. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, δεν τίθεται ζήτημα αναβολής φορολόγησης των κερδών που προκύπτουν από πράξεις που πραγματοποιούνται από την ημερομηνία απόφασης του αρμόδιου οργάνου για διενέργεια της συγχώνευσης, μέχρι την ολοκλήρωση αυτής, ώστε η συγχώνευση να απαιτείται να διενεργηθεί εντός αυστηρού χρονικού πλαισίου.

⁴⁸ Βλ. Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 38.

⁴⁹ Βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν. 4072/2012 (ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012) αναφορικά με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 322 η οποία αναφέρει ότι: «Με τις προτεινόμενες διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 322 παρατείνεται επ' αόριστον η ισχύς των διατάξεων του ν.δ.1297/1972, οι οποίες εξάλλου εφαρμόζονταν αδιαλείπτως από το 1972, με διαδοχικές παρατάσεις, μέχρι και 31.12.2011, προκειμένου να δημιουργηθούν μεγάλες οικονομικές μονάδες, οι οποίες θα έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στον αυξανόμενο διεθνή επιχειρηματικό ανταγωνισμό και δεδομένου, ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν στην ιδιοκτησία τους πολλά ακίνητα προτιμούν να μετασχηματίζονται με βάση τις διατάξεις του νομοθέτηματος αυτού και όχι με βάση αυτές του ν.2166/1993.»

⁵⁰ Όπως έχει διευκρινισθεί με την απάντηση του Υπ. Οικ. με αρ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ 2015/7.8.2015 με θέμα «Προθεσμία ολοκλήρωσης μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις των Ν.Δ.1297/1972 και Ν.2166/1993», δεν υφίσταται κανένας περιορισμός για το χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις του Ν.Δ.1297/1972.

⁵¹ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τα υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.

Γ.1. Πεδίο εφαρμογής

50. Οριοθετώντας το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Ν.Δ. 1297/1972, όπως ισχύει σήμερα, έπειτα από την τελευταία τροποποίησή του με το Ν. 4305/2014⁵², μπορούμε να επικεντρωθούμε στις ακόλουθες περιπτώσεις:

– Συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε λειτουργούσα ανώνυμη εταιρεία ή προς το σκοπό ίδρυσης ανώνυμης εταιρείας⁵³

51. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να απορροφηθεί, να εξαγορασθεί ή να συμμετάσχει στη νέα ανώνυμη εταιρεία όχι μόνο ανώνυμη εταιρεία αλλά και ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε.. Όταν η εν λόγω συγχώνευση πραγματοποιείται μεταξύ προσωπικής εταιρείας, Α.Ε και Ε.Π.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4601/2019, καθώς καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού. Ωστόσο, η συμμετοχή ατομικής επιχείρησης σε συγχώνευση σε Α.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Α.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αρχή του κλειστού αριθμού των μετασχηματισμών δεν έχει παύσει ουσιαστικά να ισχύει. Επομένως, στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972. Πιο συγκεκριμένα, οι μορφές μετασχηματισμού που δεν καλύπτονται από το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019 είτε θα αντιμετωπισθούν ως ειδικά ρυθμιζόμενες περιπτώσεις μετασχηματισμού –εφόσον αυτές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής κάποιου ειδικού νομοθετήματος– είτε θα αντιμετωπισθούν με την πρακτική των λεγόμενων «καταχρηστικών» μετασχηματισμών⁵⁴. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση, αυτή αφορά ειδικές περιπτώσεις μετασχηματισμών που μένουν αρύθμιστες από το Ν. 4601/2019 και εμπίπτουν σε ειδικά φορολογικά νομοθετήματα, όπως εν προκειμένω.

– Συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε λειτουργούσα εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ή προς το σκοπό ίδρυσης εταιρείας περιορισμένης ευθύνης⁵⁵

52. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να απορροφηθεί, να εξαγορασθεί ή να συμμετάσχει στη νέα εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) αλλά και εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, ενώ δεν μπορεί να μετέχει ανώνυμη εταιρεία, καθώς σκοπός του νομοθετήματα είναι η δημιουργία ανώτερων νομικά οντοτήτων.

⁵² Ν. 4305/2014 με τίτλο «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, τροποποίηση του ν. 3448/2006 (Α' 57), προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας, ρυθμίσεις θεμάτων Εισαγωγικού Διαγωνισμού Ε.Σ.Δ.Δ.Α. και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ Α' 237/31-10-2014), δυνάμει του οποίου τροποποιήθηκε η διάταξη του άρ. 3 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972 αναφορικά με τις προϋποθέσεις απαλλαγής από τον φόρο ακινήτων.

⁵³ Βλ. άρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁵⁴ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

⁵⁵ Βλ. άρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

Όταν η εν λόγω συγχώνευση πραγματοποιείται μεταξύ προσωπικής εταιρείας και Ε.Π.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4601/2019, καθώς καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού. Ωστόσο, η συμμετοχή ατομικής επιχείρησης σε συγχώνευση σε Ε.Π.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019 και εφαρμόζονται όσα λέχθηκαν ανωτέρω για τη συγχώνευση σε Α.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Α.Ε..

– Μετατροπή επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε ανώνυμη εταιρεία ή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης⁵⁶

53. Οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 δεν επιτρέπουν την μετατροπή Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. καθώς ο σκοπός του εν λόγω νομοθετήματος είναι η δημιουργία μεγάλων οικονομικών μονάδων και όχι η μετατροπή μεγάλων σε μικρές μονάδες⁵⁷. Η μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972. Όπως έχει επισημάνει η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων για την μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., η οποία αποτελεί κατ' ουσίαν σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν.4601/2019, οι οποίες ρυθμίζουν τα της μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, διότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019⁵⁸.

– Εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων βιομηχανικών κλάδων αυτής σε λειτουργούσα ή συνιστώμενη ανώνυμη βιομηχανική εταιρεία⁵⁹

54. Σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες διατάξεις στην ανώνυμη βιομηχανική εταιρεία εισφέρονται εκτός από τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού όλα τα πάγια στοιχεία του αποσπώμενου κλάδου. Περαιτέρω, προβλέπεται ότι δεν αίρεται η έννοια του κλάδου, όπως αυτή ορίζεται στις διατάξεις του εν λόγω νομοθετήματος, στην περίπτωση που κάποιο από τα εισφερόμενα περιουσιακά στοιχεία δεν ωφελεί την ανώνυμη εταιρεία που δέχεται τον εισφερόμενο κλάδο, διότι η εκμετάλλευσή του ενδέχεται να καθίσταται ασύμφορη.

55. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, προκειμένου να εφαρμοσθεί το Ν.Δ. 1297/1972 στην περίπτωση της εισφοράς κλάδου, θα πρέπει η εισφέρουσα εταιρεία να συνεχίσει κανονικά τη

⁵⁶ Βλ. άρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁵⁷ Βλ. Εγκύκλιο Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1039799/10359/Β0012/ΠΟΛ. 1080/5.4.1994.

⁵⁸ Βλ. Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις...» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).

⁵⁹ Βλ. άρ. 7 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

λειτουργία της με τους υπόλοιπους κλάδους που διαθέτει. Επομένως, το Ν.Δ. δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση που η εισφέρουσα επιχείρηση πρόκειται μετά την απόσχιση να λειτουργεί ως εταιρεία συμμετοχών (*holding company*) η οποία έχει μόνο παρεπόμενα έσοδα από τις συμμετοχές σε άλλες εταιρείες⁶⁰.

56. Επιπλέον, σύμφωνα με διευκρίνιση της φορολογικής αρχής η εισφορά κλάδου είναι δυνατή μόνο σε Α.Ε. και όχι στις λοιπές κεφαλαιουχικές εταιρείες (Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.). Κατά συνέπεια, η εισφορά κλάδου ατομικής επιχείρησης σε συνιστώμενη Ι.Κ.Ε. με τις διατάξεις του Ν. 4072/2012 δεν καταλαμβάνεται από τις διατάξεις του Ν.Δ.1297/1972⁶¹.

– Συγχώνευση δύο ή περισσότερων βιομηχανικών ή βιοτεχνικών επιχειρήσεων⁶²

57. Οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 επιτρέπουν τη συγχώνευση των βιομηχανικών ή βιοτεχνικών επιχειρήσεων, εξαιρώντας ως τις ανώνυμες εταιρείες με σκοπό τη δημιουργία βιομηχανικής ή βιοτεχνικής προσωπικής εταιρείας ή εταιρείας περιορισμένης ευθύνης.

– Συγχωνεύσεις επιχειρήσεων που ανήκουν σε γεωργικούς συνεταιρισμούς⁶³

58. Σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες διατάξεις επιτρέπεται η υπαγωγή στο Ν.Δ. 1297/1972 των συγχωνεύσεων επιχειρήσεων που ανήκουν σε γεωργικούς συνεταιρισμούς, με απαλλαγή από τις προϋποθέσεις που τίθενται από το παρόν νομοθέτημα για τους λοιπούς υπαγόμενους στο νόμο μετασχηματισμούς.

59. Τονίζεται ότι μέχρι τη δημοσίευση του Ν. 4072/2012 την 11/04/2012⁶⁴, οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 δεν εφαρμόζονταν για τις επιχειρήσεις που έχουν ως κύριο αντικείμενο εργασιών την κατασκευή και εκμετάλλευση πάσης φύσεως ακινήτων, πλην ξενοδοχειακών μονάδων⁶⁵. Ως ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 12 του Ν.Δ. 1297/1972, νοούνται οι οργανωμένες επιχειρήσεις κεφαλαίου και εργασίας οι σκοπούσες την παροχή καταλύματος στο ευρύ κοινό μετά ή άνευ παροχής προσθέτων υπηρεσιών ανεξαρτήτως της ειδικότερης ονομασίας των (Hotel, motel κ.τ.λ.)⁶⁶. Δικαιολογητική βάση της διάταξης αυτής υπήρξε η αποτροπή δημιουργίας μεγάλων οικονομικών μονάδων στο χώρο των κατασκευών και της εν γένει

⁶⁰ Όπως έχει καταστεί σαφές με τις Εγκυκλίους του Υπ. Οικ. ΠΟΛ 1062/1989 και ΠΟΛ 337/1976.

⁶¹ Βλ. Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. με αριθ. Ε.2063/2019 και θέμα: «Η εισφορά κλάδου ατομικής επιχείρησης σε συνιστώμενη ΙΚΕ με τις διατάξεις του ν. 4072/2012 δεν καταλαμβάνεται από τις διατάξεις του ν.1297/1972».

⁶² Βλ. άρ. 9 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁶³ Βλ. άρ. 7 παρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁶⁴ Νόμος 4072/2012 «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012.

⁶⁵ Βλ. άρ. 12 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁶⁶ Βλ. Υπ. Οικον. 1027240/ΠΟΛ.1106/21.3.2002 με θέμα «Εφαρμογή των διατάξεων του ν.δ. 1297/1972 και ν. 2166/1993 στις ξενοδοχειακές και λατομικές επιχειρήσεις» και σχετική Γνωμοδότηση του ΝΣΚ υπ' αριθ. 117/2002.

εκμετάλλευσης ακινήτων⁶⁷. Συνάγεται λοιπόν, ότι κρίσιμο είναι το αντικείμενο εργασιών της λήπτριας εταιρείας και όχι της εισφέρουσας εταιρείας. Με το άρ. 322 του Ν. 4072/2012 ορίζεται ότι το άρ. 12 του Ν.Δ. 1297/1972 παύει να ισχύει, μεταξύ άλλων για μετασχηματισμούς επιχειρήσεων των οποίων ο ισολογισμός μετασχηματισμού συντάσσεται από τη δημοσίευση του Ν. 4072/2012 και μετά⁶⁸.

60. Σημειώνεται επίσης ότι, οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 εφαρμόζονται και στην περίπτωση που η συγχωνευόμενη επιχείρηση βρίσκεται στο στάδιο της εκκαθάρισης⁶⁹. Τέλος, στο Ν.Δ. 1297/1972 δεν μπορούν να υπαχθούν και να κάνουν χρήση των φορολογικών ευεργετημάτων τα υποκαταστήματα αλλοδαπών Α.Ε. και Ε.Π.Ε..

Γ.2. Προϋποθέσεις υπαγωγής στις διατάξεις του Ν.Δ. 1272/1972

61. Οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972⁷⁰ ορίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούν οι εταιρίες προκειμένου να υπαχθούν στο κανονιστικό πεδίο του εν λόγω αναπτυξιακού νομοθετήματος και να απολαύσουν τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα, το οποίο είναι κοινό για όλες τις πράξεις μετασχηματισμού που περιγράφονται στο νόμο. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά δεν θεσπίζουν παρέκκλιση από το εταιρικό δίκαιο, ωστόσο θέτουν ειδικούς όρους για τη διενέργεια ακόμα και γνήσιων μετασχηματισμών. Ειδικότερα, θα πρέπει:

- 1) Η εταιρεία που θα προκύψει από τον μετασχηματισμό να έχει κατά το χρόνο σύστασής της κατ' ελάχιστο, ολοσχερώς καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο τριακοσίων χιλιάδων (300.000) Ευρώ εάν είναι Α.Ε. ή εκατόν σαράντα έξι χιλιάδων επτακοσίων τριάντα πέντε (146.735) Ευρώ εάν είναι Ε.Π.Ε.⁷¹.
- 2) Επιπροσθέτως, στην περίπτωση μετατροπής ατομικής επιχείρησης ή προσωπικής εταιρείας (Ο.Ε. ή Ε.Ε.) ή Ε.Π.Ε. σε Α.Ε. ή συγχώνευση αυτών με Α.Ε., οι μετοχές της Α.Ε. που αντιστοιχούν στην αξία του εισφερόμενου κεφαλαίου να είναι υποχρεωτικά ονομαστικές

⁶⁷ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 317/2000.

⁶⁸ Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση της διάταξης του άρ. 322 του Ν. 4072/2012: «Καταργείται η εξαίρεση από την υπαγωγή στις διατάξεις του ν.δ. 1297/1972 και του ν. 2166/1993 των επιχειρήσεων των οποίων το αντικείμενο εργασιών είναι κατά κύριο λόγο η κατασκευή ή η εκμετάλλευση ακινήτων, για λόγους ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων αυτών με τις υπόλοιπες, για την τόνωση της κτηματαγοράς, αλλά και γιατί έχει εκλείψει πλέον η δυνατότητα καταστρατήγησης των διατάξεων της φορολογίας μεταβίβασης ακινήτων, αφού πλέον και κατά τη μεταβίβαση μετοχών κτηματικής εταιρείας οφείλεται φόρος 5%, υποχρέωση που δεν υπήρχε κατά τη θέσπιση των διατάξεων του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993».

⁶⁹ Ειδικότερα, το Υπουργείο Εμπορίου με την ατομική απάντηση με αρ. πρωτ. Κ2-434/5.1.1989 γνωστοποίησε ότι είναι επιτρεπτή η συγχώνευση ανωνύμων εταιρειών στην περίπτωση που οι ανώνυμες εταιρείες βρίσκονται στο στάδιο εκκαθάρισης.

⁷⁰ Βλ. άρ. 4 έως 6 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁷¹ Βλ. άρ. 4 περ. α του Ν.Δ. 1297/1972 και της Εγκυκλίου υπ' αρ. πρωτ. 1038678/10318/Β0012, ΠΟΛ.1106/11.4.2001 περί καθορισμού σε ευρώ του κατώτερου ύψους του μετοχικού κεφαλαίου Α.Ε. που προέρχεται από μετασχηματισμό, με βάση τις διατάξεις του Ν.Δ.1297/1972 ή του Ν.2166/1993.

και μη μεταβιβάσιμες κατά ποσοστό 75%, για πέντε (5) έτη από την ημερομηνία του μετασχηματισμού⁷². Η υποχρέωση τήρησης ονομαστικών μετοχών επιβάλλεται βέβαια πλέον από τον εταιρικό νόμο Ν. 4548/2018 των ανωνύμων εταιρειών⁷³.

- 3) Σε περίπτωση μετατροπής ατομικής επιχείρησης ή προσωπικής εταιρείας (Ο.Ε. ή Ε.Ε.) σε Ε.Π.Ε. ή συγχώνευση αυτών με Ε.Π.Ε., τότε τα εταιρικά μερίδια της Ε.Π.Ε. που αντιστοιχούν στο 75% του εισφερόμενου εταιρικού κεφαλαίου, να είναι μη μεταβιβάσιμα για πέντε (5) έτη από την ημερομηνία μετασχηματισμού⁷⁴.
- 4) Η εκτίμηση της αξίας των πάγιων στοιχείων της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης να γίνει από δύο ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτική εταιρεία ή, κατά περίπτωση, από δύο ανεξάρτητους πιστοποιημένους εκτιμητές με σύνταξη έκθεσης αποτίμησης, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 10 του Ν. 4601/2019 και του άρ. 17 παρ. 3 του Ν. 4548/2018. Σύμφωνα με το προϊσχύον καθεστώς η απογραφή πραγματοποιούνταν από την Επιτροπή του άρθρου 9 του Κ.Ν. 2190/1920. Κατά τις τότε εφαρμοζόμενες διατάξεις η εν λόγω Επιτροπή έπρεπε να προβεί στην εκτίμηση όλων των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού της επιχείρησης και να συντάξει σχετική έκθεση, στην οποία θα αναγράφονται οι αξίες που απέδωσε σ' αυτά και η προκύπτουσα καθαρή θέση της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης.
- 5) Η νέα εταιρία που θα ιδρυθεί με την εφαρμογή των διατάξεων του νομοθετικού διατάγματος, δεν πρέπει να λυθεί για χρονικό διάστημα πέντε (5) ετών από την ημερομηνία του μετασχηματισμού. Σε αντίθετη περίπτωση, οφείλει να καταβάλει όλα τα τέλη και τους φόρους που ωφελήθηκε⁷⁵. Η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται, εφόσον αιτία της λύσης αποτελεί η συγχώνευση ή απορρόφηση με άλλη εταιρεία, η διάσπαση Α.Ε. βάσει του Π.Δ. 498/1987 και η απόσχιση κλάδου για ίδρυση Α.Ε.⁷⁶. Κατά συνέπεια, ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων επί της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό υπεραξίας θα υπολογισθεί, εάν πρόκειται για Α.Ε. στη βάση συντελεστή που επιβάλλεται στα διανεμόμενα κέρδη των ανωνύμων εταιρειών κατά το χρόνο διάλυσης της εταιρείας. Όσον αφορά στον υπολογισμό του τέλους χαρτοσήμου, των λοιπών φόρων και των τελών ή εισφορών υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου, υπολογίζονται στη βάση των συντελεστών που ίσχυαν κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Στην περίπτωση που η μετασχηματισθείσα

⁷² Βλ. άρ. 4 περ. β του Ν.Δ. 1297/1972.

⁷³ Με τη διάταξη του άρ. 40 του Ν. 4548/2018 «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών (Νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών)», ΦΕΚ Α' 104/13-06-2018, καταργήθηκε η δυνατότητα έκδοσης ανώνυμων μετοχών.

⁷⁴ Βλ. άρ. 4 περ. γ του Ν.Δ. 1297/1972.

⁷⁵ Βλ. άρ. 5 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁷⁶ Βλ. άρ. 5 παρ. 4 του Ν.Δ. 1297/1972.

εταιρεία προβεί σε δήλωση διάλυσης μέσα σε διάστημα δύο μηνών από αυτή (τη διάλυση) προς την αρμόδια Δ.Ο.Υ., οι οφειλόμενοι φόροι και τέλη θα καταβληθούν χωρίς προσαυξήσεις⁷⁷.

Γ.3. Παρεχόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις βάσει του Ν.Δ. 1272/1972

62. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις, ήτοι τα φορολογικά κίνητρα που παρέχονται από το Ν.Δ. 1297/1972 στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις.

Ι. Αναβολή φορολόγησης της προκύπτουσας υπεραξίας των εισφερόμενων στοιχείων (tax deferral)

63. Σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρ. 2 του Ν.Δ. 1297/1972, η προκύπτουσα κατά τον μετασχηματισμό υπεραξία, η οποία διαπιστώνεται με απογραφή των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των συγχωνευόμενων ή μετατρεπόμενων επιχειρήσεων⁷⁸, δεν υπάγεται σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Η όποια υπεραξία θα φορολογηθεί κατά το χρόνο της με οποιονδήποτε τρόπο διάλυσης της λήπτριας/μετασχηματισθείσας εταιρίας⁷⁹. Η έννοια της υπεραξίας αφορά τόσο στα πάγια όσο και στα εμπορεύσιμα στοιχεία των συγχωνευόμενων ή μετατρεπόμενων επιχειρήσεων. Ως προϋπόθεση για τη χορήγηση του εν λόγω κινήτρου είναι η προκύπτουσα υπεραξία να εγγραφεί και να παρακολουθείται σε ειδικούς λογαριασμούς στα βιβλία της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας μέχρι το χρόνο διάλυσής της⁸⁰. Αποσβέσεις επί της προκύψασας υπεραξίας που αναλογεί στην αποσβεσθείσα αξία των εισφερόμενων παγίων δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα της εταιρείας⁸¹. Προς τον σκοπό φορολόγησης της τυχόν υπεραξίας σε περίπτωση διάλυσης της λήπτριας εταιρίας ή μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων, τα οποία

⁷⁷ Βλ. άρ. 5 παρ. 2 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁷⁸ Σύμφωνα με το προϊσχύον καθεστώς η απογραφή πραγματοποιούνταν από την Επιτροπή του άρθρου 9 του Ν. 2190/20. Κατά τις τότε εφαρμοζόμενες διατάξεις η εν λόγω Επιτροπή έπρεπε να προβεί στην εκτίμηση όλων των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού της επιχείρησης και να συντάξει σχετική έκθεση, στην οποία θα αναγράφονται οι αξίες που απέδωσε σ' αυτά και η προκύπτουσα καθαρή θέση της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης. Πλέον, συντάσσεται έκθεση αποτίμησης από δύο ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτική εταιρεία ή, κατά περίπτωση, από δύο ανεξάρτητους πιστοποιημένους εκτιμητές, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 10 του Ν. 4601/2019 και του άρ. 17 παρ. 3 του Ν. 4548/2018.

⁷⁹ Βλ. παρ. 2 του άρ. 2 του Ν.Δ. 1297/1972: «*Η ... υπεραξία, διαπιστούμενη δι' απογραφής των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των συγχωνευόμενων ... επιχειρήσεων και εμφανιζόμενη απαραίτητως εις ειδικούς λογαριασμούς της συγχωνευούσης ... μέχρι του χρόνου διάλυσώς της, θεωρείται περιερχομένη εις ταύτην και φορολογείται κατά τον χρόνον της καθ' οιονδήποτε τρόπον διαλύσεώς της*».

⁸⁰ Βλ. Αποφάσεις ΔΕΦΑΘ 2329/2013, 2930/2013 και ΣΛΟΤ 1126ΕΞ/23.7.2019 που ορίζει: «*Ο λογαριασμός τάξεως στον οποίο εμφανίζεται το ποσό της υπεραξίας του Ν.Δ. 1297/1972 παραμένει με το ίδιο υπόλοιπο μέχρι τη διάλυση της εταιρείας προκειμένου να παρέχεται η πληροφόρηση σχετικά με το ποσό της υπεραξίας που θα πρέπει να φορολογηθεί κατά το χρόνο αυτόν*»

⁸¹ Βλ. άρ. 2 παρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972.

αποτελούν μέρος του εισφερόμενου κλάδου, οι αξίες των περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να προκύπτουν ευχερώς από τα βιβλία της λήπτριας εταιρίας, όπως είχαν διαμορφωθεί για σκοπούς παρακολούθησης της φορολογικής βάσης αμέσως πριν τον μετασχηματισμό⁸². Όταν η μετασχηματισθείσα εταιρεία λυθεί, η υπεραξία θα προστεθεί στα κέρδη της επιχείρησης και θα φορολογηθεί ως κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα σύμφωνα με τις διατάξεις των άρ. 47 και 58 του Κ.Φ.Ε.. Πρέπει να τονισθεί ότι η αναβολή φορολογίας της υπεραξίας αφορά τόσο στο νομικό πρόσωπο της εταιρείας όσο και στους μετόχους ή εταίρους των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων κατά το χρόνο της συγχώνευσης.

64. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρ. 7 του Ν.Δ. 1297/1972 η αναβολή από τη φορολογία εισοδήματος της υπεραξίας των μετοχών ή του κεφαλαίου που προκύπτει από τον μετασχηματισμό εφαρμόζεται και στην περίπτωση εισφοράς από λειτουργούσα επιχείρηση (μικτή ή βιομηχανική) ενός ή περισσότερων βιομηχανικών κλάδων αυτής σε λειτουργούσα ή συνιστώμενη ανώνυμη βιομηχανική εταιρεία.
65. Στην περίπτωση μετασχηματισμού ατομικών επιχειρήσεων, όπως έχει γίνει δεκτό με την υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972, μεταβιβάζεται η περιουσία της επιχείρησης και όχι η περιουσία του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.Δ. 1297/1972, πρέπει να μεταβιβάζεται στη νέα επιχείρηση, όχι ολόκληρη η περιουσία του ατόμου, αλλά μόνο της επιχειρήσεως αυτού, δηλαδή τα πάγια αυτά περιουσιακά στοιχεία να ανήκουν στην κυριότητα της ατομικής επιχείρησης και όχι του φορέα αυτής (φυσικού προσώπου), γεγονός το οποίο διαπιστώνεται από την αρμόδια Φορολογούσα Αρχή⁸³.

⁸² Σύμφωνα με τις απόψεις της ΕΛΤΕ (ΣΛΟΤ Αριθμ. Πρωτ.: 1328 ΕΞ / 23.06.2016) σχετικά με την εμφάνιση της υπεραξίας βάσει του Ν. 4308/2014 (Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα), σε ερώτημα που υποβλήθηκε σχετικά με το αν ο Ν. 4308/2014 απαιτεί σε περίπτωση μετασχηματισμού βάσει του Ν.Δ. 1297/1972 η προκύπτουσα υπεραξία να καταχωρείται από 01.01.2015 (ήτοι από την έναρξη ισχύος του Ν. 4308/2014) σε λογαριασμούς τάξεως, γνωστοποίησε ότι: «Από τον Ν. 4308/2014 δεν προβλέπεται η τήρηση λογαριασμών τάξεως και η εμφάνισή τους στις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο, το άρθρο 3 παρ. 8 που προβλέπει ότι «η ανάπτυξη του σχεδίου λογαριασμών για την κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών της οντότητας και την ευχερή εφαρμογή του παρόντος νόμου είναι η ευθύνη της διοίκησης της οντότητας, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη την ανάγκη κάλυψης των απαιτήσεων της παρ. 10 του άρθρου 5. Συνεπώς, οι οντότητες έχουν τη δυνατότητα να τηρούν στο λογιστικό τους σύστημα τους προβλεπόμενους λογαριασμούς τάξεως για την κάλυψη ενδεχόμενων απαιτήσεων του Ν. 1297/72, αναφορικά με την παρακολούθηση της υπεραξίας. Διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι οι λογαριασμοί αυτοί, εάν τηρούνται δεν εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης.»

⁸³ Βλ. Ατομική απάντηση του Υπ. Οικονομικών με αριθ. πρωτ. 1115478/11607/Β 0012/18.12.2008 με θέμα: «Μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης με τις ευεργετικές διατάξεις του ν.δ. 1297 Π1972», στην οποία γνωστοποιούνται τα ακόλουθα: «Απαντώντας στη σχετική αίτησή σας, αναφορικά με το πιο πάνω θέμα, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα: 1. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν.δ.1297/1972, οι διατάξεις του νομοθετήματος αυτού εφαρμόζονται μεταξύ άλλων και επί συγχωνεύσεως ή μετατροπής επιχειρήσεων, οποιασδήποτε μορφής, εφόσον σε αυτές δεν περιλαμβάνεται ανώνυμη εταιρία, σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης ή προς το σκοπό ίδρυσης εταιρίας περιορισμένης ευθύνης, με την προϋπόθεση ότι η συγχώνευση ή μετατροπή θα περατωθεί μέχρι και την 31η Δεκεμβρίου 2008 (παρ. 2 άρθρου 25 ν.3427/2005). 2. Περαιτέρω, με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν.Δ, 1297/1972 ορίζεται, ότι η προκύπτουσα υπεραξία κατά τη συγχώνευση ή μετατροπή επιχειρήσεων σύμφωνα

66. Επιπλέον, με πρόσφατη Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. διευκρινίστηκε ότι, σε περίπτωση μείωσης του μετοχικού κεφαλαίου εταιρείας, η οποία προήλθε από μετασχηματισμό με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972, το μέρος του ποσού της υπεραξίας, που προέκυψε και έχει κεφαλαιοποιηθεί, δεν φορολογείται κατά τον χρόνο που λαμβάνει χώρα η μείωση μετοχικού κεφαλαίου, καθόσον δεν συντελείται διάλυση της εταιρείας, επιφυλασσομένων των λοιπών διατάξεων του Ν.Δ.1297/1972 περί τήρησης ελάχιστου ορίου κεφαλαιοποίησης για μία πενταετία από τη συγχώνευση ή μετατροπή, αλλά αντιμετωπίζεται ως διανεμόμενο μέρος κατά το χρόνο της διάλυσης (υποκείμενο σε εταιρικό φόρο εισοδήματος και φόρο μερισμάτων), διότι από τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/ 1972 η φορολόγηση της υπεραξίας αναστέλλεται μέχρι τη διάλυση της εταιρείας⁸⁴. Σε περίπτωση που δεν έχει κεφαλαιοποιηθεί το σύνολο της υπεραξίας και μέρος αυτής εμφανίζεται σε λογαριασμό αποθεματικού, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ.1 του άρθρου 47 του Κ.Φ.Ε. κατά τον χρόνο μεταγενέστερης κεφαλαιοποίησης ή διανομής του

με το άρθρο 1 του νομοθετήματος αυτού, δεν υπόκειται, κατά το χρόνο της συγχώνευσης ή μετατροπής, σε φόρο εισοδήματος. 3. Επίσης, με τις διατάξεις της παρ. 2 του ίδιου πιο πάνω άρθρου και νομοθετήματος ορίζεται, ότι η κατά την προηγούμενη παράγραφο υπεραξία, η οποία διαπιστώνεται με απογραφή των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των συγχωνευόμενων ή μετατρεπόμενων επιχειρήσεων και η οποία εμφανίζεται απαραίτητως σε ειδικούς λογαριασμούς της συγχώνευσης ή της νέας εταιρείας μέχρι του χρόνου διαλύσεώς της, θεωρείται περιερχόμενη σε αυτήν και φορολογείται κατά το χρόνο της με οποιονδήποτε τρόπο διάλυσής της. 4. Όπως έχει γίνει δεκτό με την αριθ. 466/ΠΟΛ.25/1973 ερμηνευτική εγκύκλιο του ν.δ. 1297/1972, για την εφαρμογή των διατάξεων του νομοθετήματος αυτού, πρέπει να μεταβιβάζεται στη νέα επιχείρηση, προκειμένου περί ατομικών επιχειρήσεων, όχι ολόκληρη η περιουσία του ατόμου, αλλά μόνο της επιχείρησής του. 5. Επίσης, από τη Διοίκηση έχει γίνει δεκτό, ότι σε περίπτωση μετατροπής επιχειρήσεων σε ανώνυμη εταιρία, στο όνομα της τελευταίας φορολογούνται τα κέρδη που προκύπτουν για το χρονικό διάστημα από την ίδρυσή της, δηλαδή από τη δημοσίευση του καταστατικού της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και μετά, ενώ για τα μέχρι την ημερομηνία αυτή κέρδη φορολογούνται οι επιχειρήσεις που μετατράπηκαν. Στις περιπτώσεις αυτές, προκειμένου να προσδιορισθούν τα κέρδη, οι μετατρεπόμενες εταιρίες πρέπει να συντάξουν απογραφή λήξης και η εταιρία που προέρχεται από τη μετατροπή απογραφή έναρξης (Ε.16455/ΠΟΛ.264/1969 και Ε. 24011/ΠΟΛ.423/1969 διαταγές μας). Τα ανωτέρω είναι σύμφωνα και με το περιεχόμενο της 939/1985 γνωμοδότησης της Συνέλευσης των Προϊσταμένων των Νομικών Διευθύνσεων της Διοίκησης που έχει γίνει αποδεκτή από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, 6. Επιπλέον, από τη Διοίκηση έχει γίνει δεκτό, ότι κατά τη μετατροπή ή συγχώνευση επιχειρήσεων με τις διατάξεις του ν.δ. 1297/1972, υποβάλλονται χωριστές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις μετατρεπόμενες ή συγχωνευόμενες γενικά επιχειρήσεις και χωριστή δήλωση φορολογίας εισοδήματος από την προερχόμενη από το μετασχηματισμό Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., κατά περίπτωση, για τα εισοδήματα που αποκτούν οι τελευταίες από το χρόνο μετασχηματισμού και μετά (1072717/11061/Β0012/7.10.2004 έγγραφό μας). 7. Από τα στοιχεία που μας θέσατε υπόψη με τη σχετική αίτησή σας προκύπτει, ότι πελάτης σας, ατομική επιχείρηση με βιβλία Β' κατηγορίας του Κ.Β.Σ., προτίθεται να μετατραπεί σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης, κάνοντας χρήση των ενεργητικών διατάξεων του ν.δ. 1297/1972. 8. Μετά από όλα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω προκύπτει, ότι στην περίπτωση που μνημονεύετε στην αίτησή σας έχουν καταρχήν εφαρμογή οι ενεργητικές διατάξεις του ν.δ. 1297/1972, δηλαδή η ατομική επιχείρηση μπορεί να μετατραπεί σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης, χωρίς την καταβολή, κατά το χρόνο της μετατροπής, φόρου εισοδήματος για την προκύπτουσα υπεραξία. Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για να τύχει απαλλαγής από το φόρο εισοδήματος η προκύπτουσα υπεραξία επί των εισφερομένων πάγιων στοιχείων της ατομικής επιχείρησης, είναι τα πάγια αυτά περιουσιακά στοιχεία να ανήκουν στην κυριότητα της ατομικής επιχείρησης και όχι του φορέα αυτής (φυσικού προσώπου), το οποίο ως θέμα πραγματικό διαπιστώνεται από την αρμόδια Φορολογούσα Αρχή. Τέλος, συνάγεται ότι η προερχόμενη από τη μετατροπή Ε.Π.Ε. θα φορολογηθεί για τα εισοδήματα που θα αποκτήσει από το χρόνο σύστασής της και μετά, ενώ τα εισοδήματα που προέκυψαν μέχρι του χρόνου αυτού, θα υπαχθούν σε φορολογία με τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του φυσικού προσώπου που ασκούσε ατομικά την επιχείρηση.»

⁸⁴ Βλ. Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. με αριθ. Ε.2181/2019, η οποία εκδόθηκε βάσει υποβληθέντων ερωτημάτων και Ενημερωτικό Δελτίο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2020 της ΣΟΛ Α.Ε..

αποθεματικού αυτού, ήτοι αντιμετωπίζεται για σκοπούς φορολογίας εισοδήματος ως κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα⁸⁵.

Π. Απαλλαγή των εισφερομένων ακινήτων από τον Φόρο Μεταβίβασης Ακινήτων (Φ.Μ.Α.)

67. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972 τα ακίνητα τα οποία ανήκουν και χρησιμοποιούνται από τη συγχωνευόμενη/ μετατρεπόμενη εταιρεία (ανεξάρτητα επί πόσο χρόνο) και εισφέρονται στη συγχωνεύουσα ή τη συνιστάμενη εταιρεία (Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.), απαλλάσσονται από τον Φ.Μ.Α., υπό την προϋπόθεση ότι τα εισφερόμενα ακίνητα θα χρησιμοποιηθούν για τις ανάγκες της συγχωνεύουσας ή της νεοσύστατης εταιρείας για τουλάχιστον πέντε χρόνια από τη συγχώνευση ή τη μετατροπή. Όπως έχει διευκρινισθεί από τη φορολογική διοίκηση η εισφορά ακινήτων που ανήκουν στους εταίρους και όχι στο ίδιο το συγχωνευόμενο νομικό πρόσωπο δεν τυγχάνουν απαλλαγής⁸⁶. Επιπλέον, η εν λόγω απαλλαγή χορηγείται και εφόσον η εισφορά ακινήτου γίνεται από εταιρεία της ημεδαπής προς εταιρεία της αλλοδαπής, εγκατεστημένη όμως σε κράτος-μέλος της Ε.Ε.⁸⁷.
68. Η ανωτέρω απαλλαγή ισχύει και στην περίπτωση που το εισφερόμενο στη συγχωνεύουσα ή συνιστώμενη εταιρεία ακίνητο είχε εισφερθεί κατά χρήση στη συγχωνευόμενη ή μετατρεπόμενη εταιρεία ως πάγιο και αποδειγμένα είχε χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες αυτής επί μια πενταετία πριν τη συγχώνευση ή μετατροπή. Ομοίως, στην περίπτωση αυτή απαιτείται το εισφερόμενο ακίνητο να χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες της συγχωνεύουσας ή της συνιστώμενης εταιρείας επί μια πενταετία από τη συγχώνευση ή μετατροπή.
69. Ως «χρησιμοποίηση» του μεταβιβαζόμενου ακινήτου νοείται η άμεση και υλική, όχι απλώς οικονομική ένταξή του στην όλη επιχειρηματική δράση, η οποία εκδηλώνεται και με την υλική και απευθείας χρήση από την επιχείρηση στην οποία ανήκει το μεταβιβαζόμενο ακίνητο⁸⁸. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁸⁹ τα ακίνητα που αποτελούν απλώς πάγια περιουσιακά στοιχεία χωρίς να χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση, δεν εμπίπτουν στην απαλλαγή από τον Φ.Μ.Α.. Επιπροσθέτως, ως «ανάγκες της επιχείρησης» νοούνται οι σκοποί της εταιρείας όπως αυτοί ορίζονται από το καταστατικό της⁹⁰. Κατά

⁸⁵ Βλ. παρ. 1 του άρ. 47 του Κ.Φ.Ε. το οποίο ορίζει ότι: «1. Το κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ', του Μέρους Δεύτερου («Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων») του Κ.Φ.Ε., εκτός από τις περιπτώσεις όπου ορίζεται διαφορετικά στο παρόν κεφάλαιο. Σε περίπτωση κεφαλαιοποίησης ή διανομής κερδών για τα οποία δεν έχει καταβληθεί φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων, το ποσό που διανέμεται ή κεφαλαιοποιείται φορολογείται σε κάθε περίπτωση ως κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από την ύπαρξη φορολογικών ζημιών»

⁸⁶ Όπως έχει γίνει δεκτό με την υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972.

⁸⁷ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 2393/2004.

⁸⁸ Σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση υπ' αριθ. 1008/1986 του ΝΣΚ.

⁸⁹ Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 764/1986, 1018-20/1994, 2934-5/1995.

⁹⁰ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 335/1994.

συνέπεια, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972, επιτρέπεται η εκμίσθωση του ακινήτου από τη μετασχηματιζόμενη εταιρεία σε τρίτο, εφόσον δεν μεταβάλλεται το αντικείμενο των εργασιών της εταιρείας⁹¹. Περαιτέρω, κατά τη διάρκεια της πενταετίας, η συγχωνεύουσα ή συνιστώμενη εταιρεία επιτρέπεται να εκποιεί τα εν λόγω ακίνητα χωρίς να μεταβάλει το αντικείμενο των εργασιών της, υπό την προϋπόθεση ότι θα χρησιμοποιήσει το προϊόν της εκποίησης εντός διετίας από τη συγχώνευση ή μετατροπή για την απόκτηση ακινήτων ή άλλων πάγιων περιουσιακών στοιχείων, ίσης τουλάχιστον αξίας, προς εξυπηρέτηση των αναγκών της ή για εξόφληση οφειλών από δάνεια και πιστώσεις προς τραπεζικά ιδρύματα, καθώς και φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων, που υπήρχαν κατά το χρόνο εκποίησης του ακινήτου.

70. Αντιθέτως, η ανοικοδόμηση οικοπέδου δεν εμπίπτει στην έννοια του όρου «χρησιμοποίηση»⁹², όπως και η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης για εξασφάλιση απαιτήσεων τρίτων καθώς και η παραχώρηση χωρίς αντάλλαγμα της χρήσεως ακινήτου⁹³. Επιπλέον, δεν θεωρείται πραγματική χρησιμοποίηση κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης η περίπτωση κατά την οποία το εισφερόμενο ακίνητο είτε είναι μισθωμένο σε τρίτο είτε δεν είναι κατάλληλο προς χρήση λόγω εργασιών ανοικοδόμησης ή διαμόρφωσης του, έστω και αν ο επιχειρηματίας είχε την πρόθεση να εντάξει τον πρώτον ή εκ νέου το ακίνητο μετά τη λήξη των εργασιών ή της μίσθωσης στην επιχειρηματική δράση της μετασχηματισθείσας εταιρείας⁹⁴. Ενόψει των ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι, στην περίπτωση κατά την οποία το ακίνητο δεν χρησιμοποιείται ως πάγιο από τη μετασχηματισθείσα για τις ανάγκες της ήδη από το χρόνο του μετασχηματισμού, είναι δυνατή η επιβολή του Φ.Μ.Α..
71. Επιπλέον, η προκύπτουσα από το μετασχηματισμό επιχείρηση πρέπει να προέρχεται από άλλη, συγκροτημένη οικονομική μονάδα, η οποία λειτουργούσε ήδη κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Η επιχείρηση πρέπει να λειτουργεί με εχέγγυα νομιμότητας, επομένως δεν μπορεί να χορηγηθεί απαλλαγή εφόσον ακίνητο εισφέρεται λόγου χάριν από εταιρεία που λειτουργούσε παρανόμως, διότι δεν είχε λάβει την απαιτούμενη διοικητική άδεια⁹⁵.
72. Στην περίπτωση που δεν τηρηθούν οι απαιτούμενες από τον νόμο προϋποθέσεις, όπως αυτές ορίζονται στις διατάξεις των άρ. 3 και 4 του νομοθετήματος, καθώς και στην περίπτωση που το προϊόν της εκποίησης δεν διατίθεται για τους σκοπούς όπως αυτοί ορίζονται στο άρ. 6, αίρονται οι προβλεπόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις.

⁹¹ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 1497/1989.

⁹² Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 2568/1996 και 1389/1993.

⁹³ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 15/1997.

⁹⁴ Βλ. Γνωμοδότηση ΝΣΚ 534/2004.

⁹⁵ Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 3829/1989, 2756/1991, 1269-72/1992, 2613/1994, 77/1995.

73. Ειδικότερα, ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων επί της υπεραξίας θα υπολογισθεί, εάν πρόκειται για Α.Ε. στη βάση συντελεστή που επιβάλλεται στα διανεμόμενα κέρδη των ανωνύμων εταιρειών. Όσον αφορά στον υπολογισμό του τέλους χαρτοσήμου, των λοιπών φόρων και των τελών ή εισφορών υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου, υπολογίζονται στη βάση των συντελεστών που ίσχυαν κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Στην περίπτωση που η μετασχηματισθείσα εταιρεία προβεί σε δήλωση διάλυσης μέσα σε διάστημα δύο μηνών από αυτή (τη διάλυση) προς την αρμόδια Δ.Ο.Υ., οι οφειλόμενοι φόροι και τέλη θα καταβληθούν χωρίς προσαυξήσεις⁹⁶.
74. Όσον αφορά στον υπολογισμό του Φ.Μ.Α. αυτός υπολογίζεται επί της αγοραίας αξίας του οικοπέδου και των κτισμάτων με τους συντελεστές που ισχύουν κατά το τρέχοντα χρόνο⁹⁷.

III. Μεταφορά ευεργετημάτων άλλων αναπτυξιακών νόμων

75. Η παρ. 1 του άρ. 10 του Ν.Δ. 1297/1972 προβλέπει ότι τα φορολογικά ευεργετήματα που παρέχονται στις μετατρεπόμενες ή συγχωνευόμενες επιχειρήσεις βάσει των αναπτυξιακών νόμων Ν.Δ. 4002/1959, Α.Ν. 147/1971 και Ν.Δ. 1078/1971⁹⁸, ισχύουν και για τη νέα επιχείρηση, εφόσον δεν έχει γίνει χρήση αυτών πριν από τον μετασχηματισμό που διενεργείται υπό τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972. Επιπλέον, η ακάλυπτη αξία των επενδύσεων θα πρέπει να οφείλεται σε έλλειψη επαρκών κερδών της μετατρεπομένης ή συγχωνευόμενης επιχείρησης, διότι αν εκείνη είχε κέρδη και δεν έκανε χρήση των παρεχόμενων κινήτρων, χάνεται το δικαίωμα χρήσης των τελευταίων τόσο από τη μετατρεπόμενη ή συγχωνευόμενη επιχείρηση όσο και από τη νέα⁹⁹. Ως τρίτη προϋπόθεση για την εφαρμογή του συγκεκριμένου ευεργετήματος θα πρέπει κατά το χρόνο της μετατροπής ή συγχώνευσης να ισχύει ο αντίστοιχος αναπτυξιακός νόμος στον οποίο έχει υπαχθεί η επένδυση¹⁰⁰.

IV. Αναβολή φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού των αφορολόγητων αποθεματικών

76. Με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρ. 10 του Ν.Δ. 1297/1972 παρέχεται η δυνατότητα μεταφοράς των αφορολόγητων αποθεματικών των αναπτυξιακών νόμων που έχουν σχηματίσει

⁹⁶ Βλ. άρ. 5 παρ. 2 του Ν.Δ. 1297/1972.

⁹⁷ Όπως έχει κριθεί η φορολογική αρχή και τα δικαστήρια δεν δεσμεύονται από την αξία του ακινήτου όπως αυτή προσδιορίστηκε από την Επιτροπή του άρ. 9 του Ν. 2190/1920 και δύναται να εκτιμηθεί εκ νέου λαμβάνοντας υπόψη και άλλα, μεγαλύτερη αποδεικτικής αξίας συγκριτικά στοιχεία, Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 1111/1984, 1497/1989, 168/1992, Γνωμοδότηση ΝΣΚ υπ' αριθ. 152/1994 και Εγκύκλιο Υπ.Οικ. υπ' αριθ. ΠΟΛ 1180/1994.

⁹⁸ Ν.Δ. 4002/1959 «Περί Λήψεως Φορολογικών και άλλων τινών μέτρων προς Ενίσχυσιν των Παραγωγικών Επενδύσεων» ΦΕΚ Α' 233/1959, Α.Ν. 147/1971 «Περί Συμπληρώσεως της περί Κινήτρων διά Βιομηχανικάς Επενδύσεις Κείμενης Νομοθεσίας», και Ν.Δ. 1078/1971 «Περί Λήψεως Φορολογικών και άλλων τινών Μέτρων προς Ενίσχυσιν της Περιφερειακής Ανάπτυξης». ΦΕΚ Α' 272/1971.

⁹⁹ Όπως ρητά διευκρινίζεται στην υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972.

¹⁰⁰ Όπως ρητά διευκρινίζεται στην υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972.

οι μετατρεπόμενες/ συγχωνευόμενες επιχειρήσεις στη νέα εταιρεία χωρίς να υπαχθούν σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της εν λόγω απαλλαγής τίθεται η υποχρέωση αυτούσιας μεταφοράς των αφορολόγητων κρατήσεων στη νέα εταιρεία και η εμφάνιση αυτών σε ειδικούς λογαριασμούς στα βιβλία της καθόλη τη διάρκεια λειτουργίας αυτής για το λόγο ότι δεν επιτρέπεται η κεφαλαιοποίησή τους κατά τη διάρκεια του μετασχηματισμού.

V. Απαλλαγή από το τέλος χαρτοσήμου και κάθε άλλο φόρο, κάθε τέλος ή εισφορά για τη σύμβαση μετασχηματισμού και εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού

77. Η σύμβαση συγχώνευσης ή μετατροπής, η εισφορά και η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων των συγχωνευόμενων/μετατρεπόμενων επιχειρήσεων, καθώς και κάθε σχετική πράξη ή συμφωνία, η οποία αφορά την εισφορά ή τη μεταβίβαση στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού ή άλλων δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων, καθώς και κάθε εμπράγματος δικαιώματος, οι αποφάσεις των εταιρικών οργάνων των συγχωνευόμενων/μετατρεπόμενων εταιρειών και κάθε άλλη συμφωνία ή πράξη που απαιτείται για τη συγχώνευση ή μετατροπή, η δημοσίευση αυτών στον ιστοχώρο του Γ.Ε.ΜΗ. και η μεταγραφή των σχετικών πράξεων απαλλάσσονται κάθε φόρου, τέλους χαρτοσήμου ή οποιουδήποτε άλλου τέλους υπέρ του Δημοσίου, καθώς και εισφοράς ή δικαιώματος υπέρ οποιουδήποτε τρίτου¹⁰¹.
78. Η ανωτέρω απαλλαγή δεν καταλαμβάνει τον Φ.Σ.Κ., ο οποίος υπολογίζεται με συντελεστή 1% στο ύψος του κεφαλαίου της εταιρείας που προκύπτει από τον μετασχηματισμό. Για την υπαγωγή ή μη των πράξεων του μετασχηματισμού σε Φ.Σ.Κ., εξετάζονται αποκλειστικά οι διατάξεις του Ν. 1676/1986, όπως ισχύει¹⁰².
79. Επιπροσθέτως, η φορολογική διοίκηση διευκρίνισε ότι στους μετασχηματισμούς επιχειρήσεων (μετατροπές, συγχωνεύσεις) που γίνονται κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Ν.Δ. 1297/1972, θα επιβάλλεται φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίου μόνον εφόσον συντελείται συγκέντρωση κεφαλαίων, ήτοι στις ακόλουθες περιπτώσεις που λαμβάνει χώρα εισφορά περιουσιακού στοιχείου¹⁰³:

¹⁰¹ Βλ. άρ. 3 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

¹⁰² Ειδικότερα, η διάταξη του άρ. 5 του Ν. 2954/2001, με τίτλο «Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις. [Αυτοτελής φορολογία αφορολόγητων αποθεματικών]», ΦΕΚ 255/Α'/2.11.2001, ορίζει ότι: «Οι απαλλαγές που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του Ν.Δ. 1297/1972 (ΦΕΚ 217 Α') και της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του Ν. 2166/1993 (ΦΕΚ 137 Α-) , όπως έχουν συμπληρωθεί και ισχύουν, δεν περιλαμβάνουν το φόρο συγκέντρωσης κεφαλαίων, ως προς τον οποίο έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 17 - 31 του Ν. 1676/1986 (ΦΕΚ 204 Α'). Η παράγραφος 41 του άρθρου 15 του Ν. 2166/1993 καταργείται.»

¹⁰³ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 1118094/1636/Δ.Τ.&Ε.Φ./πολ.1388/28.12.2001 Εγκύκλιο του Υπ. Οικ. δια της οποίας κοινοποιήθηκαν μεταξύ άλλων οι διατάξεις του άρ. 5 του Ν. 2954/2001 και παρέσχε οδηγίες για την ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή τους.

1. Εάν μετατρέπεται πρόσωπο που δεν ήταν υποκείμενο του Φ.Σ.Κ., κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 17 και 18 του ν. 1676/1986, σε πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. μετατροπή ατομικής επιχείρησης, σε Ε.Π.Ε. ή Α.Ε. ή μετατροπή προσώπου που ο σκοπός του δεν ήταν κερδοσκοπικός σε πρόσωπο κερδοσκοπικό). Στην περίπτωση αυτή ο φόρος θα υπολογισθεί σε ολόκληρη την αξία της περιουσίας της ατομικής επιχείρησης που εισφέρεται, περιλαμβανομένων και των τυχόν νέων περιουσιακών στοιχείων που εισφέρονται, όπως αυτή θα εκτιμηθεί. Αντίθετα εάν μετατρέπεται πρόσωπο που είναι υποκείμενο σε Φ.Σ.Κ. σε άλλο πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. μετατροπή Ο.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Α.Ε.) θα επιβληθεί φόρος μόνο στο επί πλέον κεφάλαιο που γίνεται με τυχόν νέες εισφορές. Αντίθετα δεν θα επιβληθεί φόρος στην τυχόν υπεραξία που θα προκύψει από την εκτίμηση της περιουσίας του προσώπου αυτού (του υποκείμενου στο φόρο).
2. Εάν συγχωνεύεται πρόσωπο που δεν ήταν υποκείμενο του Φ.Σ.Κ. με πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. συγχώνευση μιας ατομικής επιχείρησης με Ε.Π.Ε. ή Α.Ε. ή συγχώνευση προσώπου που ο σκοπός του δεν ήταν κερδοσκοπικός με πρόσωπο κερδοσκοπικό). Στην περίπτωση αυτή ο φόρος θα υπολογισθεί σε ολόκληρη την αξία της περιουσίας του προσώπου αυτού που εισφέρεται, περιλαμβανομένων και των τυχόν νέων περιουσιακών στοιχείων όπως αυτή θα εκτιμηθεί καθώς και στην αξία των τυχόν νέων εισφορών από τα πρόσωπα που ήταν υποκείμενα στο φόρο. Αντίθετα δεν θα επιβληθεί φόρος στην τυχόν υπεραξία που θα προκύψει από την εκτίμηση της περιουσίας των προσώπων αυτών (των υποκείμενων στο φόρο), αφού η κάλυψη δεν γίνεται με νέα εισφορά. Τέλος εάν συγχωνεύονται πρόσωπα υποκείμενα στο φόρο συγκέντρωσης κεφαλαίων, ο φόρος θα υπολογισθεί μόνο στο επί πλέον κεφάλαιο που γίνεται με τυχόν νέες εισφορές. Σημειώνεται ότι τα ανωτέρω ισχύουν ανεξάρτητα από τον τρόπο συγχώνευσης (με απορρόφηση ή συγχώνευση με σύσταση νέας).
3. Εάν προκύπτει διαφορά κεφαλαίου με κάθε είδους νέα εισφορά. Ως νέα εισφορά θεωρείται και η διαφορά κεφαλαίου που προκύπτει για την απορροφώσα εταιρεία στην περίπτωση απόσχισης κλάδου ανώνυμης εταιρείας και απορρόφησης του από άλλη. Εννοείται ότι, δεν οφείλεται Φ.Σ.Κ. εάν το επιπλέον κεφάλαιο γίνεται με κεφαλαιοποίηση κερδών, αποθεματικών ή προβλέψεων.

80. Όσον αφορά στην πρώτη περίπτωση, ήτοι στην μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρεία, η Φορολογική Διοίκηση έχει δεχτεί ότι, δεν επιβάλλεται Φ.Σ.Κ. στην περίπτωση αυτή καθώς σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Εγκύκλιο με αριθ. πρωτ. ΠΟΛ 1042/2017, κατά τη «μετατροπή» της ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρεία γίνεται εισφορά εις είδος του ενεργητικού και παθητικού της ατομικής επιχείρησης σε νεοϊδρυθόμενο

νομικό πρόσωπο. Συνεπώς, κατά τη «μετατροπή» ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρία δεν επιβάλλεται Φ.Σ.Κ. κατ' εφαρμογή των οριζομένων στις διατάξεις του Ν. 4254/2014 από τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου αυτού, ήτοι την 7^η Απριλίου 2014¹⁰⁴, διότι η μετατροπή εν προκειμένω διενεργείται με σύσταση εταιρείας και όχι με μεταβολή του νομικού τύπου υφιστάμενης εταιρείας.

VI. Ευνοϊκή βάση υπολογισμού αποσβέσεων

81. Όπως προαναφέρθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 λαμβάνει χώρα εκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων των μετασχηματιζομένων επιχειρήσεων, συνεπώς σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να προκύπτει υπεραξία στα πάγια περιουσιακά στοιχεία της συγχωνευόμενης ή μετατρεπόμενης επιχείρησης. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972 βάση για τον υπολογισμό των εκπιπόμενων από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης επί της αξίας των εισφερόμενων παγίων αποτελεί η αναπόσβεστη αξία του εκάστοτε πάγιου περιουσιακού στοιχείου προσαυξημένη με την αναλογούσα σε αυτή υπεραξία όπως η τελευταία έχει προσδιορισθεί σύμφωνα με τη διενεργηθείσα αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων.
82. Περαιτέρω, όπως έχει διευκρινισθεί από τη φορολογική διοίκηση οι αποσβέσεις που υπολογίζονται στην υπεραξία που αναλογεί στην αποσβεσθείσα αξία των εισφερομένων από τη μετατρεπόμενη ή συγχωνευόμενη επιχείρηση παγίων περιουσιακών στοιχείων, δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης που προήλθε από τη μετατροπή ή συγχώνευση¹⁰⁵.

VII. Μεταφορά φορολογικών ζημιών

83. Επί του ζητήματος της δυνατότητας μεταφοράς της ζημίας και ειδικότερα για την εφαρμογή του προϊσχύσαντος άρθρου 4 παρ. 3 του Ν. 2238/1994¹⁰⁶ στις περιπτώσεις μετασχηματισμών, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας¹⁰⁷ επί συγχώνευσης ανώνυμης εταιρίας με απορρόφηση από άλλη, η απορροφώσα δεν μπορεί να μεταφέρει προς συμψηφισμό τη ζημία της απορροφηθείσας, αδιαφόρως εάν εξομοιούται κατά τον νόμο με καθολικό διάδοχο αυτής, ενώ, αντιθέτως, μπορεί να μεταφέρει προς συμψηφισμό δική της ζημία (της απορροφώσας).

¹⁰⁴ Βλ. άρ. Τέταρτο του Ν. 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 85/07-04-2014, το οποίο ορίζει ότι: «Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του.»

¹⁰⁵ Βλ. Εγκύκλιο ΠΟΛ 1029/2006 του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1017621/10262/Β0012 και τίτλο «Δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων με βάση διοικητικές λύσεις και τη δικαστηριακή νομολογία.»

¹⁰⁶ Νόμος ν. 2238/1994 «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», ΦΕΚ Α' 151/16-09-1994.

¹⁰⁷ Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 845/1984, 4344/1984, 846/1984, 4448/2012 (7μ.), 751/2018.

84. Η εν λόγω ζημία της απορροφώσας εταιρείας η οποία προέρχεται είτε από τη χρήση εντός της οποίας λαμβάνει χώρα ο μετασχηματισμός, είτε από προηγούμενες χρήσεις, μεταφέρεται για συμψηφισμό με τα κέρδη της λήπτριας εταιρείας, με την επιφύλαξη των διατάξεων των παραγράφων 1 - 4 του άρθρου 27 του Κ.Φ.Ε.. Ειδικότερα, η μεταφορά της ζημίας προς συμψηφισμό επιτρέπεται για χρονικό διάστημα πέντε φορολογικών ετών.

Κεφάλαιο Δ΄ : Ο Αναπτυξιακός Νόμος 2166/1993

85. Το έτος 1993 δημιουργήθηκε ένα νέο νομοθετικό πλαίσιο με τον αναπτυξιακό Νόμο 2166/1993 για τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις. Το εν λόγω πλαίσιο ήταν αναγκαίο αφενός μεν λόγω της προσαρμογής με την κοινοτική νομοθεσία, αφετέρου δε προέκυπτε από την ανάγκη δημιουργίας ενός καινούργιου θεσμικού πλαισίου που να διακρίνεται για την απλότητά του, τη συντομία του και την εξάλειψη των χρονοβόρων διαδικασιών, αλλά και τη θέσπιση φορολογικών διευκολύνσεων και απαλλαγών. Μέχρι σήμερα, ο Ν. 2166/1993 έχει υποστεί πολυάριθμες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις, ενώ συγχρόνως έχουν εκδοθεί πολυάριθμες ερμηνευτικές Εγκύκλιοι, Διαταγές και Έγγραφοι θέσεις διευκρινίζοντας και οριοθετώντας τα ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2166/1993. Το εν λόγω φορολογικό αναπτυξιακό νομοθέτημα περιλαμβάνει τα ακόλουθα είδη εταιρικών μετασχηματισμών: μετατροπή, συγχώνευση, διάσπαση ανωνύμων εταιρειών και εισφορά ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων από λειτουργούσα επιχείρηση.
86. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της ευελιξίας του εν λόγω νομοθετήματος είναι η καθιέρωση μιας ειδικής διαδικασίας συντέλεσης του μετασχηματισμού μέσω της λογιστικής ενοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των εταιριών που μετέχουν στο μετασχηματισμό, χωρίς τη διενέργεια αποτίμησης των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων¹⁰⁸.
87. Όπως και στο Ν.Δ. 1297/1972 κατά το οποίο δεν υφίσταται χρονικός περιορισμός για την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού, όπως αναλύθηκε ανωτέρω (βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο Γ, παρ. 51) έτσι και στην περίπτωση διενέργειας μετασχηματισμού υπό τις διατάξεις του Ν. 2166/1993, εν ο λόγω νόμος δεν θέτει περιοριστική προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ολοκληρωθεί ο μετασχηματισμός. Ειδικότερα, σε αντίθεση με τα όσα έχουν γίνει δεκτά για το Ν.Δ. 1297/1972, ήτοι ότι υποβάλλονται χωριστές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις και χωριστή δήλωση φορολογίας εισοδήματος από την προερχόμενη από το

¹⁰⁸ Βλ. άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2166/1993: «1. Ο κατά τις διατάξεις του προηγούμενου άρθρου μετασχηματισμός, πραγματοποιείται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του κ.ν.2190/1920 καιν.3190/1955 με ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, όπως αυτά εμφανίζονται σε ισολογισμούς αυτών συντασσόμενους για το σκοπό του μετασχηματισμού και μεταφέρονται ως στοιχεία ισολογισμού της νέας εταιρίας.»

μετασχηματισμό εταιρεία για τα εισοδήματα που αποκτά από το χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού και έπειτα¹⁰⁹, οι διατάξεις του Ν. 2166/1993 προβλέπουν ότι όλες οι πράξεις που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού μετασχηματισμού μέχρι και το χρόνο ολοκλήρωσης αυτού, θεωρούνται ότι διενεργήθηκαν για λογαριασμό της νέας εταιρείας και τα ποσά των σχετικών συναλλαγών μεταφέρονται με συγκεντρωτική εγγραφή στα βιβλία της¹¹⁰.

88. Πριν την έναρξη ισχύος του Κ.Φ.Ε. είχε γίνει δεκτό ότι, η ολοκλήρωση του μετασχηματισμού πρέπει να πραγματοποιηθεί εντός εύλογου χρονικού διαστήματος από την ημερομηνία ισολογισμού μετασχηματισμού και όχι μεγαλύτερου των 24 μηνών¹¹¹, γιατί διαφορετικά οι μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα μέσω της καθυστέρησης της ολοκλήρωσής του να αναβάλλουν επ' αόριστον τη φορολογία των κερδών που προκύπτουν από πράξεις που διενεργούνται μετά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού μετασχηματισμού, ενόψει ότι, όλες οι πράξεις που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία του ισολογισμού μετασχηματισμού, θεωρούνται ως διενεργηθείσες για λογαριασμό της νέας εταιρείας.
89. Μετά την έναρξη ισχύος του Κ.Φ.Ε., ήτοι την 01/01/2014, δεν επιτρέπονται οι υπερδωδεκάμηνες χρήσεις¹¹². Κατά συνέπεια, η φορολογική αρχή με Έγγραφο Θέση διευκρίνισε ότι, εφόσον μετά την έναρξη ισχύος του Κ.Φ.Ε. δεν επιτρέπονται οι υπερδωδεκάμηνες χρήσεις, σε περίπτωση μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις του Ν. 2166/1993 η ολοκλήρωση του μετασχηματισμού πρέπει να γίνει το πολύ εντός ενός έτους (δωδεκάμηνο ή υποδωδεκάμηνο φορολογικό έτος, κατά περίπτωση)¹¹³. Τέλος, το Υπουργείο Οικονομικών μετέπειτα διευκρίνισε ότι, η υποχρέωση ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού εντός 12 μηνών έχει εφαρμογή μόνο στην περίπτωση συγχώνευσης εταιρειών με σύσταση νέας εταιρείας¹¹⁴.

¹⁰⁹ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τα υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.

¹¹⁰ Βλ. άρ. 2 παρ. 6 του Ν. 2166/1993 το οποίο ορίζει ότι: «Όλες οι πράξεις, που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία του ισολογισμού μετασχηματισμού, θεωρούνται ως διενεργηθείσες για λογαριασμό της νέας εταιρείας και τα ποσά αυτών μεταφέρονται με συγκεντρωτική εγγραφή στα βιβλία της.»

¹¹¹ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με την υπ' αριθ. πρωτ. 1055240/ ΠΟΛ. 1131/9.5.1995 Εγκύκλιο του Υπ. Οικ.

¹¹² Βλ. άρ. 8 παρ. 1 του Κ.Φ.Ε. (Ν. 4172/2013) το οποίο ορίζει ότι: «Το φορολογικό έτος ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος. Για τα νομικά πρόσωπα ή τις νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία το φορολογικό έτος μπορεί να λήγει στις 30 Ιουνίου. Σε καμία περίπτωση το φορολογικό έτος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες.»

¹¹³ Βλ. Έγγραφο θέσης του Υπ. Οικ υπ' αριθ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 /2015.

¹¹⁴ Βλ. Εγκύκλιο Υπ. Οικ. ΠΟΛ 1183/2016 με τίτλο: «Πρόσθετες διευκρινίσεις αναφορικά με την υποβολή των δηλώσεων των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων με βάση τις διατάξεις του ν. 2166/1993 μετά την έκδοση του αριθ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ2015/07.08.2015 εγγράφου μας»

4.1. Πεδίο εφαρμογής

90. Με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρ. 1 του Ν. 2166/1993 καθορίζονται οι περιπτώσεις μετασχηματισμών που καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω νομοθετήματος, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:
- Μετατροπή ή συγχώνευση ημεδαπής επιχείρησης ή υποκαταστήματος εγκαταστημένου στην Ελλάδα αλλοδαπής επιχείρησης, οποιασδήποτε μορφής (ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε) ή αντικειμένου εργασιών, σε ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε..¹¹⁵
91. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι, εκτός από τις ημεδαπές επιχειρήσεις, μπορούν να μετατραπούν ή να συγχωνευθούν σε ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. και τα εγκατεστημένα στην Ελλάδα υποκαταστήματα αλλοδαπών ανωνύμων εταιριών και εταιριών περιορισμένης ευθύνης, ενώ με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/72 δεν έχουν το δικαίωμα αυτό¹¹⁶. Η μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του Ν. 2166/1993. Όπως έχει επισημάνει η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων για την μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., η οποία αποτελεί κατ' ουσίαν σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν.4601/2019, οι οποίες ρυθμίζουν τα της μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, διότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019¹¹⁷.
- Απορρόφηση επιχείρησης οποιασδήποτε μορφής (ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε) ή αντικειμένου εργασιών από υφιστάμενη ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε..¹¹⁸
92. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, είναι δυνατή η απορρόφηση με τις ευεργετικές διατάξεις του Ν. 2166/1993 ατομικής επιχείρησης ή προσωπικής εταιρείας (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε από υφιστάμενη κατά το χρόνο της απορρόφησης Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.¹¹⁹.

¹¹⁵ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. α του Ν. 2166/1993.

¹¹⁶ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τις υπ' αριθ. πρωτ. 799 και 851/1988 Γνωμοδοτήσεις της Νομικής Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών.

¹¹⁷ Βλ. Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις...» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).

¹¹⁸ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. β του Ν. 2166/1993.

¹¹⁹ Σημειώνεται ότι αρχικά ήταν επιτρεπτή η απορρόφηση και από «νεοϊδρυόμενη» Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.. Ωστόσο, με τις διατάξεις της παρ. 7 του άρ. 7 του Ν. 2386/1996 η εν λόγω διάταξη τροποποιήθηκε με την απαλοιφή της λέξης

– Συγχώνευση Α.Ε. κατά την έννοια των άρθρων 68 και 79 του Ν. 2190/1920¹²⁰

93. Από την έναρξη ισχύος του Ν. 4601/2019, ήτοι την 15^η Απριλίου 2019¹²¹, καταργούνται οι διατάξεις των άρθρων 66-89 του Κ.Ν. 2190/1920, που είχαν διατηρηθεί σε ισχύ με το Ν. 4548/2018¹²². Επομένως, για τη συγχώνευση των ανωνύμων εταιρειών εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 (άρ. 30 επ.), όπως ισχύουν¹²³.

– Διάσπαση Α.Ε. κατά την έννοια του άρθρου 81 Ν. 2190/1920, με την προϋπόθεση ότι οι διασπώμενες απορροφούνται από υφιστάμενες Α.Ε.¹²⁴

94. Ομοίως με τα ανωτέρω, πλέον για την διάσπαση Α.Ε. εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 (άρ. 83 επ.), όπως ισχύουν.

– Εισφοράς από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα ανώνυμη εταιρία¹²⁵

95. Προϋπόθεση υπαγωγής στις διατάξεις αυτές είναι η επωφελούμενη εταιρεία να περιβάλλεται το νομικό τύπο της ανώνυμης εταιρείας, να προϋπάρχει και να μην ιδρύεται κατά τη στιγμή της απόσχισης και εισφοράς του κλάδου. Κατά τη ρητή διατύπωση της σχετικής διάταξης του Ν. 2166/1993 αντιμετωπίζεται ως εισφορά σε είδος ενός κλάδου δραστηριότητας ανώνυμης εταιρείας σε μία άλλη ανώνυμη εταιρεία με ειδική διαδοχή και όχι ως διάσπαση παρόλο που πρόκειται για απόσχιση κλάδου, η οποία αποτελεί μορφή διάσπασης. Ωστόσο, μετά την παύση εφαρμογής της διάταξης του Ν. 2166/1993 με το Ν. 4601/2019 και την ένταξη της απόσχισης κλάδου στις μορφές διάσπασης είναι επιτρεπτή σε όλες τις εταιρικές μορφές και δεν περιορίζεται μόνο σε ανώνυμες εταιρίες, όπως προέβλεπε ο Ν. 2166/1993¹²⁶.

«νεοϊδρυσμένη», με αποτέλεσμα να επιτρέπεται η απορρόφηση υπό της ευεργετικές διατάξεις του Ν. 2166/1993 επιχειρήσεων μόνο από υφιστάμενη Α.Ε. ή Ε.Π.Ε..

¹²⁰ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. γ του Ν. 2166/1993.

¹²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 157 του Ν. 4601/2019 η ισχύς του τμήματος Α' που περιλαμβάνει τα άρθρα 1-147 αρχίζει την 15^η Απριλίου 2019, ενώ η ισχύς του τμήματος Β' που περιλαμβάνει τα άρθρα 148-154 αρχίζει από τη δημοσίευση του νόμου στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ήτοι από την 9^η Μαρτίου 2019.

¹²² Λεοντάρης, Μ. (2019) *Εταιρικοί μετασχηματισμοί (Μετατροπές-Συγχωνεύσεις-Διασπάσεις-Ν. 4601/2019)*. Λογιστής, τεύχος 762, σ. 1158 .

¹²³ Σύμφωνα με το άρθρο 142 του Ν. 4601/2019, ορίζεται ότι: «Όπου διάταξη νόμου παραπέμπει στις περί συγχωνεύσεων, διασπάσεων ή μετατροπών διατάξεις του κ.ν. 2190/1920, των νόμων 3190/1955, 4072/2012 και 1667/1986 ή άλλων νομοθετημάτων, όσον αφορά εταιρικές μορφές που εμπίπτουν στην παράγραφο 1 του άρθρου 2, από την έναρξη ισχύος του παρόντος η παραπομπή αυτή νοείται ότι αναφέρεται στις αντίστοιχες διατάξεις του παρόντος».

¹²⁴ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. δ του Ν. 2166/1993.

¹²⁵ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. ε του Ν. 2166/1993.

¹²⁶ Η παρ. 2 του άρ. 4 του Ν. 4601/2019 ορίζει τα εξής: «Εφόσον στις διατάξεις των νόμων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 προβλέπονται μορφές ή υποκείμενα μετασχηματισμών που δεν αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2 ή δεν καταλαμβάνονται από αυτά, οι μετασχηματισμοί αυτοί διέπονται, όσον αφορά ιδίως το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τα αποτελέσματά τους, από τις διατάξεις της οικείας εταιρικής νομοθεσίας. Ειδικά οι περιπτώσεις εισφοράς ή απόσχισης κλάδου ή κλάδων από λειτουργούσα επιχείρηση ή εταιρεία, σε άλλη εταιρεία, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.δ. 1297/1972 και του ν. 2166/1993, καθώς και της μετατροπής υποκαταστήματος σε νεοσυσταθείσα

– Συγχώνευσης αστικών συνεταιρισμών του Ν. 1667/1986 (ΦΕΚ 204 Α') με σκοπό την ίδρυση νέου αστικού συνεταιρισμού του νόμου αυτού¹²⁷

96. Η περίπτωση αυτή προστέθηκε με την παράγραφο 11 του άρθρου 4 του ν. 2390/1996.
97. Από την έναρξη ισχύος του Ν. 2166/1993, οι ανωτέρω αναφερθείσες περιπτώσεις μετασχηματισμού των επιχειρήσεων εφαρμόζονταν με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονταν στο νόμο, χωρίς κανένα περιορισμό ως προς το αντικείμενο εργασιών, σε αντίθεση με τις συγχωνεύσεις ή μετατροπές που πραγματοποιούνται με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972, οι οποίες, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 12 του νόμου αυτού, δεν εφαρμόζονται επί επιχειρήσεων των οποίων το αντικείμενο των εργασιών είναι κατά κύριο λόγο η κατασκευή ή εκμετάλλευση πάσης φύσεως ακινήτων, πλην ξενοδοχειακών. Επομένως, με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993 μπορούσαν να μετατραπούν ή να συγχωνευθούν και οι επιχειρήσεις που ασχολούνταν με την ανέγερση και πώληση οικοδομών (οικοδομικές), οι τεχνικές επιχειρήσεις, καθώς και οι επιχειρήσεις που ασχολούνταν με την εκμετάλλευση ακινήτων (κτηματικές επιχειρήσεις)¹²⁸.
98. Ωστόσο, εν συνεχεία επεκτάθηκε η εφαρμογή των διατάξεων του άρθ. 12 του Ν.Δ. 1297/1972 και επί των μετασχηματισμών που πραγματοποιούνται υπό τις διατάξεις του Ν. 2166/1993¹²⁹. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις με αντικείμενο εργασιών την κατασκευή και εκμετάλλευση πάσης φύσεως ακινήτων, πλην ξενοδοχειακών μονάδων, δεν μπορούσαν να μετασχηματισθούν υπό τις διατάξεις του Ν. 2166/1993. Ως ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 12 του Ν.Δ. 1297/1972, νοούνται οι οργανωμένες επιχειρήσεις κεφαλαίου και εργασίας οι σκοπούσες την παροχή καταλύματος στο ευρύ κοινό μετά ή άνευ παροχής προσθέτων υπηρεσιών ανεξαρτήτως της ειδικότερης ονομασίας των (Hotel, motel κ.τ.λ.)¹³⁰. Δικαιολογητική βάση της διάταξης αυτής υπήρξε η αποτροπή δημιουργίας μεγάλων οικονομικών μονάδων στο χώρο των κατασκευών και της εν γένει εκμετάλλευσης ακινήτων¹³¹. Συνάγεται λοιπόν, ότι κρίσιμο είναι το αντικείμενο εργασιών της λήπτριας εταιρείας και όχι της εισφέρουσας εταιρείας. Ωστόσο, με το

εταιρεία που αποτελεί θυγατρική της εισφέρουσας εταιρείας κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 52 του ν. 4172/2013, συνιστούν αποσχίσεις κλάδου κατά το άρθρο 57 και διέπονται από τις διατάξεις του παρόντος, ιδίως, όσον αφορά το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τα αποτελέσματά τους.»

¹²⁷ Βλ. άρθ. 1 παρ. 1 περ. στ του Ν. 2166/1993.

¹²⁸ Βλ. Εγκύκλιο Υπ. Οικ. υπ' αριθ. πρωτ. 1039799/5.4.94, ΠΟΛ.1080/1994.

¹²⁹ Η εν λόγω επέκταση εφαρμογής του άρθ. 12 του Ν.Δ. 1297/1972 εισήχθη με τη διάταξη της παρ. 11 του άρθ. 7 του Ν. 2386/1996 «Ρυθμίσεις θεμάτων εθνικών κληροδοτημάτων, δημοσίων κα ανταλλαξιμών κτημάτων και άλλες Διατάξεις», ΦΕΚ 43/Α/7-3-1996.

¹³⁰ Βλ. Υπ. Οικον. 1027240/ΠΟΛ.1106/21.3.2002 με θέμα «Εφαρμογή των διατάξεων του ν.δ. 1297/1972 και ν. 2166/1993 στις ξενοδοχειακές και λατομικές επιχειρήσεις» και σχετική Γνωμοδότηση του ΝΣΚ υπ' αριθ. 117/2002.

¹³¹ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 317/2000.

άρ. 322 του Ν. 4072/2012, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 11/04/2012¹³², ορίζεται ότι το άρ. 12 του Ν.Δ. 1297/1972 παύει να ισχύει, μεταξύ άλλων για μετασχηματισμούς επιχειρήσεων των οποίων ο ισολογισμός μετασχηματισμού συντάσσεται από τη δημοσίευση του Ν. 4072/2012 και μετά¹³³.

Δ.2. Προϋποθέσεις υπαγωγής στις διατάξεις του Ν. 2166/1993

99. Οι διατάξεις του Ν. 2166/1993 ορίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούν οι εταιρίες προκειμένου να υπαχθούν στο κανονιστικό πεδίο του εν λόγω αναπτυξιακού νομοθετήματος και να απολαύσουν τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα, το οποίο είναι κοινό για όλες τις πράξεις μετασχηματισμού που περιγράφονται στο νόμο. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά δεν θεσπίζουν παρέκκλιση από το εταιρικό δίκαιο, ωστόσο θέτουν ειδικούς όρους για τη διενέργεια ακόμα και γνήσιων μετασχηματισμών. Ειδικότερα, θα πρέπει:

- 1) Οι μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις να τηρούν διπλογραφικό λογιστικό σύστημα, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4308/2014¹³⁴ και να έχουν συντάξει τουλάχιστον έναν ισολογισμό για δωδεκάμηνο χρονικό διάστημα. Σημειώνεται ότι η εν λόγω διάταξη αναφέρει την υποχρέωση σύνταξης ισολογισμού είτε δωδεκάμηνης είτε υπερδωδεκάμηνης χρήσης¹³⁵. Ωστόσο, από την έναρξη ισχύος του Κ.Φ.Ε., ήτοι την 01/01/2014, δεν επιτρέπονται οι υπερδωδεκάμηνες χρήσεις¹³⁶. Κατά συνέπεια, οι μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν συντάξει τουλάχιστον έναν ισολογισμό για δωδεκάμηνο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, ο νόμος προβλέπει με σκοπό τη διευκόλυνση του μετασχηματισμού, τη διενέργεια φορολογικού ελέγχου από τον Προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ., ύστερα από αίτηση των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων¹³⁷.

¹³² Νόμος 4072/2012 «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012.

¹³³ Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση της διάταξης του άρ. 322 του Ν. 4072/2012: «Καταργείται η εξαίρεση από την υπαγωγή στις διατάξεις του ν.δ. 1297/1972 και του ν. 2166/1993 των επιχειρήσεων των οποίων το αντικείμενο εργασιών είναι κατά κύριο λόγο η κατασκευή ή η εκμετάλλευση ακινήτων, για λόγους ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων αυτών με τις υπόλοιπες, για την τόνωση της κτηματαγοράς, αλλά και γιατί έχει εκλείψει πλέον η δυνατότητα καταστρατήγησης των διατάξεων της φορολογίας μεταβίβασης ακινήτων, αφού πλέον και κατά τη μεταβίβαση μετοχών κτηματικής εταιρείας οφείλεται φόρος 5%, υποχρέωση που δεν υπήρχε κατά τη θέσπιση των διατάξεων του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993».

¹³⁴ Όπως ρυθμίζει το άρ. 3 του Ν. 4308/2014, ο οποίος τιτλοφορείται «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 251/24-11-2014.

¹³⁵ Βλ. άρ. 1 παρ. 2 του Ν. 2166/1993.

¹³⁶ Βλ. άρ. 8 παρ. 1 του Κ.Φ.Ε. (Ν. 4172/2013) το οποίο ορίζει ότι: «Το φορολογικό έτος ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος. Για τα νομικά πρόσωπα ή τις νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία το φορολογικό έτος μπορεί να λήγει στις 30 Ιουνίου. Σε καμία περίπτωση το φορολογικό έτος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες.»

¹³⁷ Βλ. άρ. 3 παρ. 2 του Ν. 2166/1993.

Εκ των ανωτέρω, συνάγεται ότι οι ατομικές επιχειρήσεις, οι προσωπικές εταιρείες κ.λπ. που τηρούν απλογραφικό λογιστικό σύστημα δεν μπορούν να συγχωνευθούν με τις διατάξεις του Ν. 2166/1993, παρά μόνο με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972.

- 2) Η εταιρεία που θα προκύψει από τον μετασχηματισμό να έχει κατά το χρόνο σύστασής της κατ' ελάχιστο, ολοσχερώς καταβεβλημένο, μετοχικό κεφάλαιο τριακοσίων χιλιάδων (300.000) Ευρώ εάν είναι Α.Ε. ή εκατόν σαράντα έξι χιλιάδων επτακοσίων τριάντα πέντε (146.735) Ευρώ εάν είναι Ε.Π.Ε.¹³⁸.
- 3) Επιπροσθέτως, σε αντίθεση με τους περιορισμούς που θέτει το Ν.Δ. 1297/1972 (βλ. Υποκεφάλαιο Γ2 του Κεφαλαίου Γ, παρ. 60 στοιχ. 2), οι μετοχές ή τα εταιρικά μερίδια της νέας εταιρίας που θα εκδοθούν για το εισφερόμενο κεφάλαιο, μπορεί να είναι ανώνυμες ή ονομαστικές και δεν υπάρχει χρονικός περιορισμός για την μεταβίβαση αυτών. Σημειώνεται ότι, η υποχρέωση τήρησης ονομαστικών μετοχών επιβάλλεται βέβαια πλέον από τον εταιρικό νόμο Ν. 4548/2018 των ανωνύμων εταιρειών¹³⁹.

4.3. Παρεχόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις βάσει του Ν. 2166/1993

100. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις, ήτοι τα φορολογικά κίνητρα που παρέχονται από το Ν. 2166/1993 στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις.

I. Δεν γεννάται θέμα φορολογίας υπεραξίας, διότι δεν προκύπτει υπεραξία

101. Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρ. 2 του Ν. 2166/1993 εισάγεται μία παρέκκλιση από την εταιρική νομοθεσία, όσον αφορά στη διαδικασία αποτίμησης των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, ο νόμος παρεκκλίνοντας από τις διατάξεις του Κ.Ν. 2190/1920 απαλλάσσει τις μετασχηματιζόμενες εταιρείες από την υποχρέωση διενέργειας αποτίμησης των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων και προβλέπει την καθιέρωση μιας ειδικής διαδικασίας συντέλεσης του μετασχηματισμού μέσω της λογιστικής ενοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των εταιριών που μετέχουν στο μετασχηματισμό¹⁴⁰. Κατά συνέπεια, δεν προκύπτει υπεραξία των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων επομένως δεν τίθεται ζήτημα φορολόγησής της. Τα στοιχεία του ισολογισμού των μετασχηματιζόμενων

¹³⁸ Βλ. άρ. 2 παρ. 5 του Ν. 2166/1993 και της Εγκυκλίου υπ' αρ. πρωτ. 1038678/10318/B0012, ΠΟΛ.1106/11.4.2001 περί καθορισμού σε ευρώ του κατώτερου ύψους του μετοχικού κεφαλαίου Α.Ε. που προέρχεται από μετασχηματισμό, με βάση τις διατάξεις του Ν.Δ.1297/1972 ή του Ν.2166/1993.

¹³⁹ Με τη διάταξη του άρ. 40 του Ν. 4548/2018 «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών (Νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών)», ΦΕΚ Α' 104/13-06-2018, καταργήθηκε η δυνατότητα έκδοσης ανώνυμων μετοχών.

¹⁴⁰ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019

επιχειρήσεων μεταφέρονται στον ισολογισμό της προκύπτουσας εταιρείας στην αξία που είχαν πριν τον μετασχηματισμό.

Π. Απαλλαγή των εισφερομένων ακινήτων από τον Φόρο Μεταβίβασης Ακινήτων (Φ.Μ.Α.)

102. Ο Ν. 2166/1993 προβλέπει την απαλλαγή από τον Φ.Μ.Α. των εισφερόμενων ακινήτων¹⁴¹, χωρίς μάλιστα να προβλέπονται ιδιαίτεροι όροι και προϋποθέσεις, όπως απαιτεί το Ν.Δ. 1297/1972 (βλ. Υποκεφάλαιο Γ3 του Κεφαλαίου Γ, παρ. 66 επ.). Κατά συνέπεια, η απαλλαγή καταλαμβάνει τα εισφερόμενα ακίνητα τα οποία ανήκουν στην κυριότητα της μετασχηματισθείσας επιχείρησης κατά το χρόνο του μετασχηματισμού, ανεξάρτητα αν αυτά χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση για τις ανάγκες αυτής για μία πενταετία πριν από τον μετασχηματισμό, τις επιχειρήσεις ή αν αυτά θα χρησιμοποιηθούν για μία πενταετία μετά τον μετασχηματισμό¹⁴².

ΙΙΙ. Μεταφορά ευεργετημάτων άλλων αναπτυξιακών νόμων

103. Η παρ. 3 του άρ. 3 του Ν. 2166/1993 προβλέπει ότι τα φορολογικά ευεργετήματα που παρέχονται στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις βάσει των αναπτυξιακών νόμων Ν.Δ. 4002/1959, Ν. 289/1976, Ν. 1262/1982, Ν. 1828/1989, Ν. 1882/1990 και Ν. 1892/1990¹⁴³, ισχύουν και για τη νέα επιχείρηση, εφόσον δεν έχει γίνει χρήση αυτών πριν από τον μετασχηματισμό που διενεργείται υπό τις διατάξεις του Ν. 2166/1993.

ΙV. Αναβολή φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού των αφορολόγητων αποθεματικών

104. Επιπλέον, με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρ. 3 του νόμου προβλέπεται ότι τα ειδικά αφορολόγητα αποθεματικά εκ των μη διανεμόμενων κερδών, που υφίστανται στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις, εφόσον μεταφέρονται και εμφανίζονται αυτούσια σε ειδικούς λογαριασμούς στη νέα εταιρεία, δεν υπόκεινται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού.

¹⁴¹ Βλ. άρ. 3 παρ. 1 του Ν. 2166/1993.

¹⁴² Ευθύμιος Χρ. Αναγνώστου, Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993, Β' έκδοση, Prosvasis A.E.B.E., 2008, σελ. 71.

¹⁴³ Ν.Δ. 4002/1959 «Περί Λήψεως Φορολογικών και άλλων τινών μέτρων προς Ενίσχυσιν των Παραγωγικών Επενδύσεων» ΦΕΚ Α' 233/1959, Ν. 289/1976 «Περί παροχής κινήτρων δια την ανάπτυξιν παραμεθωρίων περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων», ΦΕΚ Α' 76/3.4.1976, Ν. 1262/1982 «Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων», ΦΕΚ Α' 70/1982, Ν. 1828/1989 «Αναμόρφωση της φορολογίας εισοδήματος και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 2/Α/3-1-1989, Ν. 1882/1990 «Μέτρα για την περιστολή της φοροδιαφυγής, διαρρυθμίσεις στην άμεση και έμμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 43/23-03-1990 και Ν. 1892/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 101/31-07-1990.

V. Απαλλαγή από το τέλος χαρτοσήμου και κάθε άλλο φόρο, κάθε τέλος ή εισφορά για τη σύμβαση μετασχηματισμού και εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού

105. Η σύμβαση μετασχηματισμού, η εισφορά και η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, καθώς και κάθε σχετική πράξη ή συμφωνία η οποία αφορά την εισφορά ή τη μεταβίβαση στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού ή άλλων δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων, καθώς και κάθε εμπράγματος δικαιώματος, οι αποφάσεις των εταιρικών οργάνων των μετασχηματιζόμενων εταιρειών, η σχέση συμμετοχής στο κεφάλαιο της νέας εταιρίας και κάθε άλλη συμφωνία ή πράξη που απαιτείται για τη συγχώνευση ή μετατροπή, η δημοσίευση αυτών στον ιστοχώρο του Γ.Ε.ΜΗ. και η μεταγραφή των σχετικών πράξεων απαλλάσσονται κάθε φόρου, τέλους χαρτοσήμου ή οποιουδήποτε άλλου τέλους υπέρ του Δημοσίου, καθώς και εισφοράς ή δικαιώματος υπέρ οποιουδήποτε τρίτου¹⁴⁴.
106. Η ανωτέρω απαλλαγή δεν καταλαμβάνει τον Φ.Σ.Κ., ο οποίος υπολογίζεται με συντελεστή 1% στο ύψος του κεφαλαίου της εταιρείας που προκύπτει από τον μετασχηματισμό. Για την υπαγωγή ή μη των πράξεων του μετασχηματισμού σε Φ.Σ.Κ., εξετάζονται αποκλειστικά οι διατάξεις του Ν. 1676/1986, όπως ισχύει¹⁴⁵.
107. Επιπροσθέτως, η φορολογική διοίκηση διευκρίνισε ότι στους μετασχηματισμούς επιχειρήσεων που γίνονται κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 2166/1993 καθώς και του Ν.Δ. 1297/1972, θα επιβάλλεται Φ.Σ.Κ. μόνον εφόσον συντελείται συγκέντρωση κεφαλαίων, ήτοι στις ακόλουθες περιπτώσεις που λαμβάνει χώρα εισφορά περιουσιακού στοιχείου¹⁴⁶:
1. Εάν μετατρέπεται πρόσωπο που δεν ήταν υποκείμενο του Φ.Σ.Κ., κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 17 και 18 του ν. 1676/1986, σε πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. μετατροπή ατομικής επιχείρησης, σε Ε.Π.Ε. ή Α.Ε. ή μετατροπή προσώπου που ο σκοπός του δεν ήταν κερδοσκοπικός σε πρόσωπο κερδοσκοπικό). Στην περίπτωση αυτή ο φόρος θα υπολογισθεί σε ολόκληρη την αξία της περιουσίας της ατομικής επιχείρησης που εισφέρεται, περιλαμβανομένων και των τυχόν νέων περιουσιακών στοιχείων που εισφέρονται, όπως αυτή θα εκτιμηθεί. Αντίθετα εάν μετατρέπεται πρόσωπο που είναι

¹⁴⁴ Βλ. άρ. 3 παρ. 1 του Ν. 2166/1993.

¹⁴⁵ Ειδικότερα, η διάταξη του άρ. 5 του Ν. 2954/2001, με τίτλο «Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις. [Αυτοτελής φορολογία αφορολόγητων αποθεματικών]», ΦΕΚ 255/Α'/2.11.2001, ορίζει ότι: «Οι απαλλαγές που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του Ν.Δ. 1297/1972 (ΦΕΚ 217 Α') και της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του Ν. 2166/1993 (ΦΕΚ 137 Α-) , όπως έχουν συμπληρωθεί και ισχύουν, δεν περιλαμβάνουν το φόρο συγκέντρωσης κεφαλαίων, ως προς τον οποίο έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 17 - 31 του Ν. 1676/1986 (ΦΕΚ 204 Α'). Η παράγραφος 41 του άρθρου 15 του Ν. 2166/1993 καταργείται.»

¹⁴⁶ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 1118094/1636/Δ.Τ.&Ε.Φ./πολ.1388/28.12.2001 Εγκύκλιο του Υπ. Οικ. δια της οποίας κοινοποιήθηκαν μεταξύ άλλων οι διατάξεις του άρ. 5 του Ν. 2954/2001 και παρέσχε οδηγίες για την ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή τους.

υποκείμενο στο Φ.Σ.Κ. σε άλλο πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. μετατροπή Ο.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Α.Ε.) θα επιβληθεί φόρος μόνο στο επί πλέον κεφάλαιο που γίνεται με τυχόν νέες εισφορές. Αντίθετα δεν θα επιβληθεί φόρος στην τυχόν υπεραξία που θα προκύψει από την εκτίμηση της περιουσίας του προσώπου αυτού (του υποκείμενου στο φόρο).

2. Εάν συγχωνεύεται πρόσωπο που δεν ήταν υποκείμενο του Φ.Σ.Κ. με πρόσωπο υποκείμενο στο φόρο αυτό (π.χ. συγχώνευση μιας ατομικής επιχείρησης με Ε.Π.Ε. ή Α.Ε. ή συγχώνευση προσώπου που ο σκοπός του δεν ήταν κερδοσκοπικός με πρόσωπο κερδοσκοπικό). Στην περίπτωση αυτή ο φόρος θα υπολογισθεί σε ολόκληρη την αξία της περιουσίας του προσώπου αυτού που εισφέρεται, περιλαμβανομένων και των τυχόν νέων περιουσιακών στοιχείων όπως αυτή θα εκτιμηθεί καθώς και στην αξία των τυχόν νέων εισφορών από τα πρόσωπα που ήταν υποκείμενα στο φόρο. Αντίθετα δεν θα επιβληθεί φόρος στην τυχόν υπεραξία που θα προκύψει από την εκτίμηση της περιουσίας των προσώπων αυτών (των υποκείμενων στο φόρο), αφού η κάλυψη δεν γίνεται με νέα εισφορά. Τέλος εάν συγχωνεύονται πρόσωπα υποκείμενα στο Φ.Σ.Κ., ο φόρος θα υπολογισθεί μόνο στο επί πλέον κεφάλαιο που γίνεται με τυχόν νέες εισφορές. Σημειώνεται ότι τα ανωτέρω ισχύουν ανεξάρτητα από τον τρόπο συγχώνευσης (με απορρόφηση ή συγχώνευση με σύσταση νέας).
3. Εάν προκύπτει διαφορά κεφαλαίου με κάθε είδους νέα εισφορά. Ως νέα εισφορά θεωρείται και η διαφορά κεφαλαίου που προκύπτει για την απορροφώσα εταιρεία στην περίπτωση απόσχισης κλάδου ανώνυμης εταιρείας και απορρόφησης του από άλλη. Εννοείται ότι δεν οφείλεται Φ.Σ.Κ. εάν το επί πλέον κεφάλαιο γίνεται με κεφαλαιοποίηση κερδών, αποθεματικών ή προβλέψεων.

108. Όσον αφορά στην πρώτη περίπτωση, ήτοι στην μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρεία, η Φορολογική Διοίκηση έχει δεχτεί ότι δεν επιβάλλεται Φ.Σ.Κ. στην περίπτωση αυτή καθώς σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Εγκύκλιο με αριθ. πρωτ. ΠΟΛ 1042/2017, κατά τη «μετατροπή» της ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρεία γίνεται εισφορά εις είδος του ενεργητικού και παθητικού της ατομικής επιχείρησης σε νεοϊδρυσόμενο νομικό πρόσωπο. Συνεπώς, κατά τη «μετατροπή» ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρεία δεν επιβάλλεται Φ.Σ.Κ. κατ' εφαρμογή των οριζόμενων στις διατάξεις του Ν. 4254/2014 από τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου αυτού, ήτοι την 7^η Απριλίου 2014¹⁴⁷, διότι η

¹⁴⁷ Βλ. άρ. Τέταρτο του Ν. 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 85/07-04-2014, το οποίο ορίζει ότι: «Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του.»

μετατροπή εν προκειμένω διενεργείται με σύσταση εταιρείας και όχι με μεταβολή του νομικού τύπου υφιστάμενης εταιρείας.

VI. Μεταφορά φορολογικών ζημιών

109. Με την παρ. 3 του άρ. 2 του Ν. 2166/1993 προβλεπόταν αρχικά η δυνατότητα μεταφοράς ζημίας της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης στην προκύπτουσα από το μετασχηματισμό εταιρεία, προκειμένου να συμψηφισθεί με τα φορολογητέα κέρδη της σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί φορολογίας εισοδήματος, κάτι που δεν προβλέπεται στο Ν.Δ. 1297/1972.
110. Οι ανωτέρω διατάξεις αντικαταστάθηκαν με την παράγραφο 9 του άρθρου 7 του Ν. 2386/1996¹⁴⁸. Με τις εν λόγω διατάξεις καταργήθηκε το δικαίωμα μεταφοράς της ζημίας της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης για συμψηφισμό με κέρδη επόμενων χρήσεων της προερχόμενης από το μετασχηματισμό εταιρείας. Επομένως, η ζημιά της μετασχηματιζόμενης με τον Ν.2166/1993 επιχείρησης θα έπρεπε να εμφανιστεί αυτούσια όχι μόνο στον ισολογισμό μετασχηματισμού που θα έπρεπε να συντάξει αλλά και στον ισολογισμό της προερχόμενης από το μετασχηματισμό εταιρείας, χωρίς δικαίωμα συμψηφισμού της ζημίας αυτής με τα κέρδη των επόμενων χρήσεων. Κατά όμοιο τρόπο αντιμετωπιζόταν και η ζημιά που υφίστατο κατά το χρόνο της συγχώνευσης στην περίπτωση που η απορροφώσα εταιρεία είχε ζημιά φορολογικώς αναγνωριζόμενη, με συνέπεια η ζημιά αυτή να μην ήταν δυνατόν να συμψηφιστεί με κέρδη της προερχόμενης από το μετασχηματισμό εταιρείας¹⁴⁹.
111. Εν συνεχεία, με τις διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 9 του Ν. 2992/2002¹⁵⁰ κατά το μετασχηματισμό επιχειρήσεων με τις διατάξεις του Ν. 2166/1993 η μεταφερόμενη στον ισολογισμό της νέας εταιρείας ζημιά κατά το ποσό που τυχόν δεν συμψηφίζεται με κέρδη υφιστάμενα κατά το μετασχηματισμό, συμψηφίζεται με τα προκύπτοντα κέρδη αυτής των επόμενων δύο χρήσεων μόνο κατά το μέρος που αναγνωρίζεται φορολογικά σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί φορολογίας εισοδήματος. Οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονταν για μετασχηματισμούς για την πραγματοποίηση των οποίων συντάσσονταν ισολογισμοί

¹⁴⁸ Ν. 2386/1996 «Ρυθμίσεις θεμάτων εθνικών κληροδοτημάτων, δημοσίων κα ανταλλαξίμων κτημάτων και άλλες Διατάξεις», ΦΕΚ 43/Α/7-3-1996, ο οποίος τροποποίησε τον Ν. 2166./1993. Ειδικότερα η παρ. 9 του αρ. 7 ορίζει ότι: «Το δεύτερο και τα επόμενα εδάφια της παραγράφου 3 του άρθρου 2 του ν. 2166/1993 αντικαθίστανται ως εξής: "Για το ποσό αυτό των ζημιών δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 4 του ν. 2238/1994. Κατ' εξαίρεση, οι επιχειρήσεις που ρύθμισαν τα χρέη τους σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 του ν. 1892/1990 μπορούν να μεταφέρουν εν όλω ή εν μέρει το υπόλοιπο του λογαριασμού ζημίες, το οποίο προκύπτει μετά το συμβιβασμό με τους πιστωτές τους και την επικύρωσή του από το Εφετείο, στο λογαριασμό 16.05 του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου (Ε.Γ.Λ.Σ.) ασωμάτων στοιχείων παγίου ενεργητικού. Η ύπαρξη υπολοίπου του παραπάνω λογαριασμού δεν επηρεάζει τη διανομή κερδών.»

¹⁴⁹ Όπως έχει διευκρινισθεί με την Εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομικών με αριθ. πρωτ. 10859668/ΠΟΛ.1216/ 2 6.7.1996.

¹⁵⁰ Ν. 2992/2002 «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 54/Α/20-3-2002.

μετασχηματισμό, από τη δημοσίευση του Ν. 2992/2002 και έπειτα, ήτοι μετά τις 20/3/2002. Εκ των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η μεταφερόμενη ζημία της απορροφούμενης επιχείρησης συμψηφίζεται με τα κέρδη εις νέον της απορροφώσας και το ακάλυπτο ποσό αυτής συμψηφίζεται με τα κέρδη της ίδιας που προκύπτουν στη χρήση ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού και το τυχόν ακατάληπτο πόσο μεταφέρεται για συμψηφισμό στην επόμενη χρήση, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι, η ως άνω συμψηφιζόμενες ζημίες αναγνωρίζονται φορολογικά προς συμψηφισμό με τα κέρδη της απορροφώσας των δύο αυτών χρήσεων¹⁵¹.

112. Ωστόσο, με την παράγραφο 5 του άρθρου 9 του Ν.3522/ 2006¹⁵² καταργήθηκε η παράγραφος 5 του άρθρου 9 του Ν. 2992/2002 σύμφωνα με την οποία, κατά το μετασχηματισμό των επιχειρήσεων βάσει των διατάξεων του Ν. 2166/1993, η ζημία της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης που μεταφερόταν στον ισολογισμό της νέας εταιρείας, μπορούσε κατά το μέρος αυτής που αναγνωριζόταν φορολογικά και δεν συμψηφιζόταν με κέρδη, να συμψηφιστεί με κέρδη της νέας εταιρείας κατά τις επόμενες δύο χρήσεις αυτής. Η κατάργηση του δικαιώματος μεταφοράς της ζημίας αυτής καταλαμβάνει, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, τους μετασχηματισμούς που πραγματοποιούνται από τη δημοσίευση του Ν. 3522/2006 στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ήτοι από τις 22/12/2006 και έπειτα.

Κεφάλαιο Ε΄: Συγκριτική παρουσίαση των αναπτυξιακών νομοθετημάτων

113. Μετά την ολοκλήρωση της παρουσίασης τόσο του ισχύοντος εταιρικού νομοθετικού πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών όσο και των δύο εφαρμοζόμενων αναπτυξιακών φορολογικών νομοθετημάτων, τα οποία εξακολουθούν να εφαρμόζονται στην πράξη, είναι αναγκαία μία σύντομη συγκριτική εξέταση των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων.
114. Ειδικότερα, στον ακόλουθο πίνακα Α΄ παρουσιάζεται συγκριτικά το πεδίο εφαρμογής των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993. Εν συνεχεία, στον πίνακα Β΄ αποτυπώνονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής στα δύο αναπτυξιακά νομοθετήματα και στον πίνακα Γ΄ παρουσιάζονται τα παρεχόμενα φορολογικά ευεργετήματα του κάθε νομοθετήματος.

¹⁵¹ Ευθύμιος Χρ. Αναγνώστου, Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993, Β΄ έκδοση, Prosvasis A.E.B.E., 2008, σελ. 91-94.

¹⁵² Ν.3522/ 2006 «Μεταβολές στη Φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και στοιχείων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 276/Α/22-12-2006.

Πίνακας Α: Πεδίο εφαρμογής

<u>Είδος μετασχηματισμού</u>	<u>Ν.Α. 1297/1972</u>	<u>Ν. 2166/1993</u>
<i>Μετατροπή</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. και κάθε μορφής πλην Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. και κάθε μορφής πλην Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.
<i>Συγχώνευση με απορρόφηση</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. και Βιομηχανικών – βιοτεχνικών εταιριών εκτός Α.Ε. σε Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε. και Ι.Κ.Ε.	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.
<i>Συγχώνευση με σύσταση νέας</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. και Βιομηχανικών – βιοτεχνικών εταιριών εκτός Α.Ε. σε Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε. και Ι.Κ.Ε.	Δεν προβλέπεται
<i>Διάσπαση</i>	Δεν προβλέπεται	Μόνο για Α.Ε.
<i>Απόσχιση κλάδου</i>	Ναι (από επιχείρηση σε υφιστάμενη ή νέα Α.Ε.)	Ναι (από Α.Ε. ή από μετατροπή Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. ή προσωπική σε υφιστάμενη Α.Ε.)

Πίνακας Β: Προϋποθέσεις υπαγωγής

<u>Προϋποθέσεις</u>	<u>Ν.Α. 1297/1972</u>	<u>Ν. 2166/1993</u>
<i>Μετασχηματισμός σε εταιρεία «ανώτερου νομικού τύπου»</i>	Απαιτείται	Απαιτείται
<i>Εγκατάσταση επιχείρησης</i>	Μόνο για ημεδαπές	Για ημεδαπές και υποκαταστήματα αλλοδαπών Α.Ε. και Ε.Π.Ε.
<i>Οικονομικές καταστάσεις</i>	Δεν απαιτείται η προηγούμενη σύνταξη ισολογισμών	Απαιτείται η σύνταξη ενός τουλάχιστον ισολογισμού από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις
<i>Τηρούμενο λογιστικό σύστημα</i>	Δεν τίθεται σχετική προϋπόθεση	Τήρηση διπλογραφικού λογιστικού συστήματος
<i>Υποχρέωση αποτίμησης περιουσιακών στοιχείων</i>	Δεν απαιτείται αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων, αλλά διαπίστωση της περιουσίας των μετασχηματιζόμενων	Απαιτείται, όπως ορίζει η εταιρική νομοθεσία (Ν. 4601/2019 και Ν. 4548/2018 περί Α.Ε., Ν. 3190/1955 περί Ε.Π.Ε. και Ν.4072/2012 περί Ι.Κ.Ε.).

	επιχειρήσεων σε λογιστικές αξίες, όπως αυτές εμφανίζονται στα βιβλία των επιχειρήσεων.	
<i>Ελάχιστο ύψος Μ.Κ. μετά τον μετασχηματισμό</i>	ΑΕ: €300.000,00 ΙΚΕ/ΕΠΕ: €146.735,00	ΑΕ: €300.000,00 ΙΚΕ/ΕΠΕ: €146.735,00
<i>Μεταβίβαση μετοχών/μεριδίων</i>	Πρέπει υποχρεωτικά να είναι μη μεταβιβάσιμες σε ποσοστό 75% του συνολικού αριθμού τους για μια πενταετία από το χρόνο του μετασχηματισμού (εξαιρέση συγχώνευση Α.Ε.).	Ελεύθερη

Πίνακας Γ: Φορολογικά Ευεργετήματα

<u>Φορολογικά Ευεργετήματα</u>	<u>Ν.Α. 1297/1972</u>	<u>Ν. 2166/1993</u>
<i>Προκύπτουσα υπεραξία</i>	Η υπεραξία δεν φορολογείται κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού, αλλά φορολογείται κατά τον χρόνο διάλυσης της απορροφώσας/νέας εταιρείας.	Δεν προκύπτει υπεραξία, επομένως δεν τίθεται ζήτημα φορολόγησής της. Τα στοιχεία των ισολογισμών των μετασχηματιζόμενων εταιρειών μεταφέρονται στον ισολογισμό της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας στην αξία που είχαν πριν το μετασχηματισμό.
<i>Φορολογητέα αξία περιουσιακών στοιχείων και αποσβέσεις της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας</i>	Η φορολογητέα αξία είναι ίση με την αξία που προέκυψε από την αποτίμηση. Οι αποσβέσεις υπολογίζονται επί της αξίας που προέκυψε από την αποτίμηση, (και επί της υπεραξίας βάσει της αποτίμησης που αναλογούσε σε αναπόσβεστη αξία).	Ίδια με την φορολογητέα αξία που είχαν πριν το μετασχηματισμό (δεδομένου ότι δεν γίνεται αποτίμηση αλλά λογιστική ενοποίηση). Οι αποσβέσεις της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας διενεργούνται, όπως διενεργούνταν πριν την συγχώνευση.
<i>Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων</i>	Απαλλαγή με την προϋπόθεση ότι τα εισφερόμενα ακίνητα θα χρησιμοποιηθούν από την προκύπτουσα από το μετασχηματισμό εταιρεία	Απαλλαγή χωρίς προϋποθέσεις

	επί μία πενταετία. Υπό προϋποθέσεις, τα εν λόγω ακίνητα μπορούν να εκμισθωθούν ή εκποιηθούν.	
<i>Τέλος χαρτοσήμου και κάθε άλλος φόρος, κάθε τέλος ή εισφορά</i>	Προβλέπεται γενική απαλλαγή	Προβλέπεται γενική απαλλαγή
<i>Φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων</i>	Προβλέπεται απαλλαγή με ορισμένες εξαιρέσεις	Προβλέπεται απαλλαγή με ορισμένες εξαιρέσεις
<i>Αφορολόγητες κρατήσεις αναπτυξιακών νόμων</i>	Δεν υπάγονται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Μεταφέρονται σε λογαριασμό αποθεματικού της προκύπτουσας εταιρείας.	Δεν υπάγονται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Μεταφέρονται σε λογαριασμό αποθεματικού της προκύπτουσας εταιρείας.
<i>Μεταφορά ενεργημάτων αναπτυξιακών νόμων</i>	Προβλέπεται	Προβλέπεται
<i>Μεταφορά φορολογικών ζημιών</i>	Απορροφώμενη: Δεν προβλέπεται Απορροφώσα: Προβλέπεται	Απορροφώμενη: Δεν προβλέπεται Απορροφώσα: Προβλέπεται
<i>Προθεσμία ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού</i>	Κρίσιμος χρόνος: Χρόνος ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού. Οι μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις υποβάλλουν χωριστές δηλώσεις φόρου εισοδήματος μέχρι την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού. Δεν υφίσταται περιορισμός ως προς τον χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού.	Κρίσιμος χρόνος: Ημερομηνία ισολογισμού μετασχηματισμού. Όλες οι πράξεις που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία του ισολογισμού μετασχηματισμού, θεωρούνται ως διενεργηθείσες για λογαριασμό της νέας εταιρείας και τα ποσά αυτών μεταφέρονται με συγκεντρωτική εγγραφή στα βιβλία της. Η ολοκλήρωση του μετασχηματισμού πρέπει να γίνει το πολύ εντός ενός έτους.

115. Εκ της ανωτέρω εμπεριστατωμένης ανάλυσης καθίσταται αντιληπτό ότι, τα νομοθετήματα Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 παρόλο που με μία πρώτη ανάγνωση ομοιάζουν, εντούτοις παρουσιάζουν ορισμένες διαφορές, οι οποίες δεν είναι καθόλου αμελητέες. Αρχικά, τα δύο νομοθετήματα διαφοροποιούνται ως προς το πεδίο εφαρμογής τους. Επιπλέον, διαφορές εντοπίζονται και αναφορικά με το υποκείμενο των φορολογητέων πράξεων των

μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων με σημείο αναφοράς τον χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού. Εν συνεχεία, οι προϋποθέσεις υπαγωγής στο Ν. 2166/1993 είναι πιο ελαστικές σε σύγκριση με αυτές που θέτει το Ν.Δ. 1297/1972. Τέλος, η πιο κρίσιμη διαφορά μεταξύ των δύο νόμων εντοπίζεται στην υποχρέωση αποτίμησης περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Ν.Δ. 1297/1972 διενεργείται αποτίμηση των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων. Αντίθετα, ο Ν. 2166/1993 δεν προβλέπει σχετική υποχρέωση αλλά πραγματοποιείται λογιστική ενοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων.

116. Κατά συνέπεια, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο Ν. 2166/1993 χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ευελιξία σε σύγκριση με το Ν.Δ. 1297/1972, καθώς διαθέτει πιο ελαστικές προϋποθέσεις εφαρμογής και αποκλίνει από τη χρονοβόρα και απαιτητική διαδικασία της αποτίμησης των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων.

Κεφάλαιο ΣΤ': Η καταπολέμηση καταχρηστικών πρακτικών στους εταιρικούς μετασχηματισμούς

ΣΤ.1. Οι ειδικοί αντικαταχρηστικοί κανόνες του Κ.Φ.Ε.

117. Ο Κ.Φ.Ε. όπως ισχύει, περιλαμβάνει πλήθος αντικαταχρηστικών διατάξεων τόσο γενικούς όσο και ειδικούς. Ειδικότερα, ειδικοί αντικαταχρηστικοί κανόνες εισάγονται με τη διάταξη του άρ. 23 περ. ιγ του Κ.Φ.Ε. όσον αφορά στην έκπτωση των δαπανών προς μη συνεργάσιμα κράτη ή κράτη με προνομιακό φορολογικό καθεστώς, καθώς και με τη διάταξη του άρ. 27 παρ. 5 του ίδιου νόμου περί μεταφοράς ζημιών σε περίπτωση μεταβολής ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Επιπλέον, ειδικοί αντικαταχρηστικοί κανόνες εισάγονται και με τη διάταξη του άρ. 4 περί προσδιορισμού φορολογικής κατοικίας, με τη διάταξη του άρ. 48 παρ. 6 αναφορικά με την έκπτωση των διανεμόμενων ενδοομιλικών κερδών στο μέτρο που δεν εκπίπτουν από τη θυγατρική εταιρεία, με τη διάταξη του άρ. 49 για την υποκεφαλαιοδότηση, με τη διάταξη του άρ. 50 για την τιμολόγηση ενδοομιλικών συναλλαγών, με τη διάταξη του άρ. 66 για τις ελεγχόμενες αλλοδαπές εταιρείες, με τη διάταξη του άρ. 72 παρ. 40 για την άρση των πλεονεκτημάτων των παρ. 1 και 2 του άρ. 48 σχετικά με την απαλλαγή των ενδοομιλικών μερισμάτων από το φόρο εισοδήματος και τις παρ. 1 του άρ. 63 για την απαλλαγή από την

παρακράτηση φόρου εισοδήματος των μερισμάτων και των τόκων που διανέμονται σε νομικά πρόσωπα του παραρτήματος Ι μέρος Α της Οδηγίας 2011/96 Ε.Ε.¹⁵³.

118. Επιπλέον, στο πλαίσιο των ανωτέρω κανόνων εντάσσεται και η ειδική αντικαταχρηστική διάταξη του άρ. 56 του Κ.Φ.Ε.¹⁵⁴, με την οποία εισάγεται ειδικός αντικαταχρηστικός κανόνας για την αντιμετώπιση της φοροαποφυγής στον τομέα των εταιρικών μετασχηματισμών που προβλέπονται στον Κ.Φ.Ε., ήτοι στις περιπτώσεις εισφοράς ενεργητικού έναντι τίτλων (άρθρο 52), ανταλλαγής τίτλων (άρθρο 53), στις συγχωνεύσεις, κοινές διασπάσεις και μερικές διασπάσεις (άρθρο 54) και στη μεταφορά της καταστατικής έδρας SE (ευρωπαϊκής εταιρείας) ή μιας SCE (ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας) (άρθρο 55). Ειδικότερα, η διάταξη του άρ. 56 προβλέπει ότι, τα ευεργετήματα που προβλέπονται στα άρθρα 52, 53, 54 και 55 αίρονται ολικά ή μερικά, όταν κάποια από τις πράξεις που αναφέρονται στα άρθρα αυτά έχει ως κύριο στόχο ή ως έναν από τους κύριους στόχους τη φοροδιαφυγή ή τη φοροαποφυγή. Το γεγονός ότι η πράξη δεν πραγματοποιείται για οικονομικά θεμιτούς λόγους, όπως είναι η αναδιάρθρωση ή η ορθολογικότερη οργάνωση των δραστηριοτήτων των εταιρειών που ενέχονται στη σχετική πράξη, μπορεί να αποτελέσει τεκμήριο ότι κύριος ή ένας από τους κύριους στόχους της πράξης αυτής είναι η φοροδιαφυγή ή η φοροαποφυγή.
119. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διατύπωση του άρ. 56 οι διατάξεις του καταλαμβάνουν μόνο τους μετασχηματισμούς που διενεργούνται βάσει των άρ. 52- 55 του Κ.Φ.Ε. και αφορούν μόνο στη φορολογία εισοδήματος. Κατά συνέπεια, καθίσταται σαφές ότι, το άρ. 56 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση μετασχηματισμών που διενεργούνται βάσει των αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 καθώς επίσης δεν καταλαμβάνει τα ευεργετήματα που χορηγούνται με τις διατάξεις του άρθρου 61 του ν. 4438/2016 ως προς τις λοιπές φορολογίες¹⁵⁵.

ΣΤ.2. Ο γενικός αντικαταχρηστικός κανόνας (ΓΚΑΚ) του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ.

120. Εκ των ανωτέρω, γίνεται αντιληπτό ότι, πέραν της θεσμοθέτησης των ανωτέρω ειδικών αντικαταχρηστικών κανόνων κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη ενός γενικού αντικαταχρηστικού κανόνα, προκειμένου να καταλαμβάνει τις συμπεριφορές κατάχρησης, οι οποίες δεν εμπίπτουν στο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής των ειδικών κανόνων κατά της φοροαποφυγής, όπως αυτοί αναφέρθηκαν ανωτέρω.

¹⁵³ Οδηγία 2011/96/ΕΕ του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2011 σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το οποίο ισχύει για τις μητρικές και τις θυγατρικές εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών, γνωστή ως «Οδηγία Μητρικών – Θυγατρικών».

¹⁵⁴ Η διάταξη αποτελεί την αυτούσια επανάληψη του άρθρου 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2009/133/ΕΚ, το οποίο περιέχεται ήδη και στο άρθρο 8 του ν. 2578/1998, όσον αφορά στους διασυνοριακούς μετασχηματισμούς.

¹⁵⁵ Όπως έχει διευκρινισθεί με την Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. υπ' αριθ. πρωτ. Ε.2167/13-9-2019.

121. Για το λόγο αυτό, η ελληνική έννομη τάξη έχει εισάγει τη γενική αντικαταχρηστική διάταξη του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ.¹⁵⁶, η οποία τροποποιήθηκε με το άρ. 13 του Ν. 4607/2019¹⁵⁷ προκειμένου να εναρμονισθεί με το περιεχόμενο του γενικού κανόνα απαγόρευσης των καταχρήσεων του άρ. 6 της Οδηγίας 2016/1164/Ε.Ε. (ΑΤΑΔ Ι)¹⁵⁸. Ο γενικός αντικαταχρηστικός κανόνας του άρ. 38 εφαρμόζεται σε όλα τα είδη φόρων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κ.Φ.Δ., ήτοι στο φόρο εισοδήματος, στο Φ.Π.Α., στον ΕΝ.Φ.Ι.Α., στο φόρο δωρεών, κληρονομιών, γονικών παροχών, προικών και κερδών από τυχερά παίγνια, καθώς και στους φόρους, τέλη, εισφορές ή χρηματικές κυρώσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα του Κ.Φ.Δ..
122. Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, το άρ. 56 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση μετασηματισμών που διενεργούνται βάσει των αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 καθώς επίσης δεν καταλαμβάνει τα παρεχόμενα με τις διατάξεις του άρθρου 61 του ν. 4438/2016 ευεργετήματα ως προς τις λοιπές φορολογίες. Κατά συνέπεια, για τα φορολογικά πλεονεκτήματα που παρέχονται βάσει του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993 εφαρμόζεται η αντικαταχρηστική διάταξη του άρ. 38, ως γενικότερη διάταξη¹⁵⁹.
123. Ειδικότερα, με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ. ορίζεται ότι, κατά τον προσδιορισμό του φόρου, η Φορολογική Διοίκηση δύναται να μην λάβει υπόψη της μία διευθέτηση του φορολογούμενου στην περίπτωση που συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: (α) ύπαρξη μίας διευθέτησης ή σειρά διευθετήσεων, οι οποίες σύμφωνα με αντικειμενικά στοιχεία δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή για βάσιμους εμπορικούς λόγους, (β) έχουν συσταθεί με κύριο σκοπό ή με έναν από τους κύριους σκοπούς την απόκτηση φορολογικού πλεονεκτήματος και (γ) ματαίωση του αντικειμένου ή του σκοπού των εφαρμοστέων φορολογικών διατάξεων¹⁶⁰.

¹⁵⁶ Ν. 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 170/26-07-2013.

¹⁵⁷ Ν. 4607/2019 «Ι. Κύρωση της Συμφωνίας για την Ασιατική Τράπεζα Υποδομών και Επενδύσεων, ΙΙ. Εναρμόνιση του Κώδικα Φ.Π.Α. με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/1065, ΙΙΙ. Ενσωμάτωση των σημείων 1, 2, 4 και 5 του άρθρου 2 και των άρθρων 4,6,7 και 8 της Οδηγίας 1164/2016, ΙV. Τροποποίηση του ν. 2971/2001 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 65/24-04-2019.

¹⁵⁸ Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4172/2013 (Κ.Φ.Ε.) με την παράγραφο 1 του άρθρου 38 εισάγεται για πρώτη φορά στο Ελληνικό φορολογικό δίκαιο, γενικός κανόνας κατά της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής με καταχρηστική χρήση της νομοθεσίας, προκειμένου να μην καταλύεται από τους φορολογούμενους το πνεύμα της φορολογικής νομοθεσίας. Ειδικότερα ορίζεται ότι η Φορολογική Διοίκηση δύναται να αγνοεί κάθε τεχνητή ρύθμιση ή η τεχνητή σειρά ρυθμίσεων που έχει δρομολογηθεί με βασικό σκοπό την αποφυγή της φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα. Διευκρινίζεται δε ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις αντιμετωπίζονται, για φορολογικούς σκοπούς, βάσει των χαρακτηριστικών της οικονομικής τους υπόστασης.

¹⁵⁹ Όπως έχει διευκρινισθεί με την Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. υπ' αριθ. πρωτ. Ε.2167/13-9-2019.

¹⁶⁰ Η διάταξη της παρ. του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ. ορίζει ότι: «Ι. Κατά τον προσδιορισμό του φόρου, η Φορολογική Διοίκηση δεν λαμβάνει υπόψη τυχόν διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων οι οποίες, έχοντας συσταθεί με κύριο σκοπό ή με έναν από τους κύριους σκοπούς την απόκτηση φορολογικού πλεονεκτήματος που ματαιώνει το αντικείμενο ή τον σκοπό των εφαρμοστέων φορολογικών διατάξεων, δεν είναι γνήσιες, συνεκτιμωμένων όλων των σχετικών στοιχείων και περιστάσεων.».

124. Ως «διευθέτηση» νοείται κάθε συναλλαγή, δράση, πράξη, συμφωνία, επιχορήγηση, συνεννόηση, υπόσχεση, δέσμευση ή γεγονός. Μια διευθέτηση μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από ένα στάδια ή μέρη¹⁶¹. Περαιτέρω, μία διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων θεωρείται μη γνήσια στον βαθμό που δεν τίθεται σε εφαρμογή για βάσιμους εμπορικούς λόγους που απηχούν την οικονομική πραγματικότητα¹⁶². Η διάταξη της παρ. 3 περιλαμβάνει μία απαρίθμηση κατά ενδεικτικό τρόπο των καταστάσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως μη γνήσιες διευθετήσεις¹⁶³.
125. Περαιτέρω, όπως εκτέθηκε ανωτέρω σύμφωνα με το δεύτερο κριτήριο, το οποίο πρέπει να συντρέχει σωρευτικά προκειμένου να εφαρμοστεί η γενική αντικαταχρηστική διάταξη, θα πρέπει η διευθέτηση να έχει συσταθεί με κύριο σκοπό ή με έναν από τους κύριους σκοπούς την απόκτηση φορολογικού πλεονεκτήματος.
126. Η διάταξη του άρ.38, όπως ισχύει σήμερα, έπειτα από την τροποποίησή της με το άρ. 13 του 4607/2109, δεν περιλαμβάνει τον ορισμό του φορολογικού πλεονεκτήματος. Ωστόσο, αναφέρεται ότι η Φορολογική Διοίκηση προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη φορολογικού πλεονεκτήματος υπολογίζει το ύψος του οφειλόμενου φόρου, σύμφωνα με την πραγματοποιηθείσα διευθέτηση και εν συνεχεία συγκρίνει το ποσό του οφειλόμενου φόρου με το ποσό φόρου που θα οφείλονταν στην περίπτωση που δεν είχε λάβει χώρα η μη γνήσια διευθέτηση.
127. Από την ανάγνωση της διάταξης προκύπτει ότι, απαιτείται όχι απλά η αποφυγή φορολόγησης να συνιστά τον κύριο σκοπό, αλλά αρκεί να συνιστά έναν εκ των περισσοτέρων κύριων σκοπών της διευθέτησης. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι ακόμα και αν ο φορολογούμενος αποδείξει ότι η ελαχιστοποίηση του οφειλόμενου φόρου δεν αποτελεί το μοναδικό σκοπό μίας διευθέτησης, αλλά υπάρχουν και άλλοι επιχειρηματικοί, οικονομικοί και οργανωτικοί λόγοι που την επέβαλαν ή τη δικαιολογούν, ωστόσο, αν εκ των τιθέμενων πραγματικών περιστατικών προκύπτει ότι, ο

¹⁶¹ Βλ. παρ. 2 άρ. 38 του Κ.Φ.Δ..

¹⁶² Βλ. παρ. 3 άρ. 38 του Κ.Φ.Δ..

¹⁶³ Ειδικότερα, η διάταξη αναφέρει ότι: «Για τον καθορισμό του γνήσιου ή μη χαρακτήρα μιας διευθέτησης ή σειράς διευθετήσεων, η Φορολογική Διοίκηση εξετάζει αν αυτές αφορούν μία ή περισσότερες από τις εξής, ενδεικτικώς απαριθμούμενες, καταστάσεις:

α) ο νομικός χαρακτηρισμός των μεμονωμένων σταδίων από τα οποία αποτελείται μια διευθέτηση είναι ασυμβίβαστος με τη νομική υπόσταση της διευθέτησης στο σύνολο της,

β) η διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων εφαρμόζεται κατά τρόπο που δεν συνάδει με μια συνήθη επιχειρηματική συμπεριφορά,

γ) η διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων περιλαμβάνει στοιχεία που έχουν ως αποτέλεσμα την αλληλοαντιστάθμιση ή την αλληλοακύρωσή τους,

δ) η σύναψη συναλλαγών είναι κυκλικού χαρακτήρα,

ε) η διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων οδηγεί σε σημαντικό φορολογικό πλεονέκτημα αλλά αυτό δεν αντανακλάται στους επιχειρηματικούς κινδύνους, τους οποίους αναλαμβάνει ο φορολογούμενος, ή στις ταμειακές ροές του,

στ) το αναμενόμενο περιθώριο κέρδους πριν από τον φόρο είναι σημαντικό σε σύγκριση με το ύψος του αναμενόμενου φορολογικού πλεονεκτήματος.»

σκοπός φοροαποφυγής είναι ο κύριος σκοπός ή ένας εκ των κύριων σκοπών, συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 38 του Κ.Φ.Δ.¹⁶⁴.

128. Τέλος, για την εφαρμογή της αντικαταχρηστικής διάταξης του άρ. 38 απαιτείται ως τρίτη προϋπόθεση η ματαίωση του αντικειμένου ή του σκοπού των εφαρμοστέων φορολογικών διατάξεων. Πρόκειται για τη λεγόμενη «τελλολογική προσέγγιση» ή «τελλολογική ερμηνεία» της γενικής αρχής κατά της φοροαποφυγής. Ωστόσο, η εφαρμογή της τελλολογικής ερμηνείας ενδέχεται να δημιουργεί ζητήματα νομιμότητας ενόψει ότι, οι φορολογικές διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται στενά και δεν είναι επιτρεπτή η διασταλτική και η κατ' αντιδιαστολή ερμηνεία αυτών¹⁶⁵.
129. Επομένως, η Φορολογική Διοίκηση υπολογίζει τη φορολογική υποχρέωση βάσει των διατάξεων που θα τύγχαναν εφαρμογής στην περίπτωση που δεν είχε πραγματοποιηθεί η μη γνήσια διευθέτηση και οφείλει να άρει το φορολογικό πλεονέκτημα που χορηγήθηκε βάσει της εν λόγω διευθέτησης. Ειδικότερα, στην περίπτωση που η Φορολογική Διοίκηση αποφανθεί για την εφαρμογή της διάταξης του άρ. 38 οφείλει να αγνοήσει τις μη γνήσιες διευθετήσεις και να εκδώσει τις σχετικές πράξεις διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου. Επιπλέον, σημειώνεται ότι τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις του Κ.Φ.Δ. περί επιβολής κυρώσεων¹⁶⁶. Τέλος, στην περίπτωση που συντρέχουν τα στοιχεία υπόστασης του αδικήματος της φοροδιαφυγής επιβάλλονται και οι ποινικές κυρώσεις¹⁶⁷.
130. Περαιτέρω, η Φορολογική Αρχή χορήγησε διευκρινήσεις όσον αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρ. 38 σε σχέση με την ειδική αντικαταχρηστική διάταξη του άρ. 27 παρ. 5 του Κ.Φ.Ε. περί απαγόρευσης μεταφοράς φορολογικών ζημιών¹⁶⁸. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη σχετική Απόφαση, η διάταξη της παρ. 5 του άρ. 27 του Κ.Φ.Ε. αποτελεί ειδικό αντικαταχρηστικό κανόνα προκειμένου να αποφευχθεί η καταστρατήγηση της διάταξης της παρ. 1 του ίδιου άρθρου περί μεταφοράς φορολογικών ζημιών και αποτελεί ειδικότερη διάταξη ως προς τη διάταξη του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ.. Κατά συνέπεια, όταν μία περίπτωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ειδικού αντικαταχρηστικού κανόνα του άρθρου 27 παρ. 5, δεν εξετάζεται η εφαρμογή της γενικότερης αντικαταχρηστικής διάταξης του άρ. 38 του Κ.Φ.Δ..

¹⁶⁴ Β. Αθανασάκη, Οι γενικές ρήτρες κατά της φοροαποφυγής στο διεθνές και ευρωπαϊκό φορολογικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη 2019, σελ. 367.

¹⁶⁵ Ενόψει της αρχής της νομιμότητας του φόρου, που επιτάσσει τη ρύθμιση των ουσιωδών στοιχείων του φόρου με νόμο, είναι προφανές ότι η ερμηνεία των σχετικών ρυθμίσεων πρέπει να γίνεται με βάση το «γράμμα» της διάταξης και για το λόγο αυτό καθίσταται επιβεβλημένη η γραμματική ερμηνεία των φορολογικών διατάξεων. Κων. Δ. Φινοκαλιώτης, Φορολογικό Δίκαιο, δ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2011.

¹⁶⁶ Άρ. 53 επ. του Κ.Φ.Δ.

¹⁶⁷ Άρ. 66 του Κ.Φ.Δ.

¹⁶⁸ Βλ. Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. με αρ. πρωτ. Ε.2167/13-9-2019 και τίτλο «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 27 παρ. 5 και 56 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν.4172/2013), και του άρθρου 38 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν.4174/2013)».

131. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ειδικού αντικαταχρηστικού κανόνα¹⁶⁹ ορίζεται ότι, σε περίπτωση που μεταβληθεί η άμεση ή έμμεση συμμετοχή ή τα δικαιώματα ψήφου σε ένα νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα άνω του ποσοστού 33% εντός ενός φορολογικού έτους και παράλληλα γίνει, μέσα στο ίδιο ή/και το επόμενο φορολογικό έτος από αυτό που συντελέστηκε η μεταβολή της συμμετοχής ή των δικαιωμάτων ψήφου, αλλαγή της δραστηριότητας της εταιρείας στην οποία αποκτάται η συμμετοχή ή τα δικαιώματα ψήφου, σε ποσοστό άνω του 50% του κύκλου εργασιών της σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο φορολογικό έτος από τη μεταβολή της συμμετοχής ή των δικαιωμάτων ψήφου, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 1 του ίδιου άρθρου που προβλέπουν τη δυνατότητα μεταφοράς της φορολογικής ζημίας σε πέντε φορολογικά έτη, προκειμένου να συμψηφιστεί με μελλοντικά επιχειρηματικά κέρδη.

Κεφάλαιο Ζ': Η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου στο εταιρικό δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών

Ζ.1. Σημεία επαφής των διατάξεων φορολογικού και εταιρικού δικαίου

132. Η θέσπιση διατάξεων φορολογικού χαρακτήρα με αντικείμενο τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, είναι αντιληπτό ότι, καθίσταται εύλογη και αναγκαία ως προς την προώθηση του σκοπού δημιουργίας ισχυρότερων οικονομικών μονάδων. Για το λόγο αυτό, οι διατάξεις φορολογικού χαρακτήρα προβλέπουν τη χορήγηση φορολογικών κινήτρων, διευκολύνσεων και απαλλαγών για την πραγματοποίηση εταιρικών μετασχηματισμών. Η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου σε ύλη που κατεξοχήν ανήκει στο εταιρικό δίκαιο, έχει ως αποτέλεσμα τον κατακερματισμό της συστηματικής συνοχής του δικαίου που διέπει τους μετασχηματισμούς των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση γεννώνται δυσχέρειες κατά την πραγμάτωση αυτών¹⁷⁰.
133. Ειδικότερα, τα αναπτυξιακά νομοθετήματα, Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993, προκαλούν ασάφειες ως προς τις επιτρεπόμενες μορφές μετασχηματισμών καθώς στο πεδίο εφαρμογής τους περιλαμβάνονται και οι καταχρηστικοί κατά το εταιρικό δίκαιο μετασχηματισμοί. Ο Ν. 2166/1993 καταλαμβάνει μεταξύ άλλων την εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα Α.Ε.¹⁷¹, ενώ το Ν.Δ. 1297/1972

¹⁶⁹ Όπως ισχύουν σήμερα, έπειτα από την αντικατάστασή τους με τις διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 115 του Ν.4549/2018, «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις, κωδικοποιημένος με τον 4753/2020», ΦΕΚ Α' 105/14.6.2018.

¹⁷⁰ Βλ. Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 17.

¹⁷¹ Βλ. άρ 1 παρ. 1 περ. ε του Ν. 2166/1993.

εφαρμόζεται και σε εισφορά κλάδου σε Α.Ε.¹⁷². Ωστόσο, η απόσχιση κλάδου και η μερική διάσπαση δεν είχαν νομικό έρεισμα στο εταιρικό δίκαιο¹⁷³, με αποτέλεσμα να μην ρυθμίζονται διεξοδικά τα επιμέρους ζητήματα εταιρικού δικαίου για τους όρους και τη διαδικασία πραγματοποίησής τους¹⁷⁴. Επιπροσθέτως, το Ν.Δ. 1297/1972 και ο Ν. 2166/1993, παρεκκλίνοντας από τις διατάξεις του εταιρικού δικαίου, δεν αναγνωρίζουν την περίπτωση της μετατροπής ως συνέχιση της νομικής προσωπικότητας της μετασχηματιζόμενης εταιρίας, αλλά ως εισφορά της καθαρής θέσης της εταιρίας σε νέο νομικό πρόσωπο. Περαιτέρω, στο πεδίο εφαρμογής τους περιλαμβάνεται και η μετατροπή ατομικών επιχειρήσεων σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., μορφή μετασχηματισμού η οποία δεν καλύπτεται από τον Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις των Ν. 2166/1993 και Ν.Δ. 1297/1972. Όπως έχει επισημάνει η Α.Α.Δ.Ε. για την μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., αποτελεί κατ' ουσίαν σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν.4601/2019, οι οποίες ρυθμίζουν τα της μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών, με συνέπεια να εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, διότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019¹⁷⁵.

134. Περαιτέρω, όπως διεξοδικά αναλύθηκε ανωτέρω, τα δύο αναπτυξιακά νομοθετήματα θέτουν προϋποθέσεις όσον αφορά στη χορήγηση των παρεχόμενων φορολογικών ευεργετημάτων τους. Το γεγονός αυτό δεν προκαλεί ασάφειες ούτε συνιστά υπέρμετρη παρέμβαση του φορολογικού δικαίου στην ύλη του εταιρικού δικαίου, παρόλο που εντούτοις θέτουν ειδικούς όρους για τη διενέργεια ακόμα και γνήσιων μετασχηματισμών. Αντίθετα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, τα εν λόγω νομοθετήματα κινούνται παράλληλα με την εταιρική νομοθεσία, καθώς περιορίζονται αποκλειστικά στη θέσπιση όρων που πρέπει να πληρούνται προκειμένου ένας μετασχηματισμός να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους.
135. Αντίστοιχα, η παροχή φορολογικών κινήτρων και διευκολύνσεων για τους μετασχηματισμούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των δύο νομοθετημάτων δεν συνιστά «παρέμβαση» στο εταιρικό δίκαιο που διέπει τους μετασχηματισμούς, αλλά αποτελεί το μέσο δυνάμει του οποίου οι εταιρικοί μετασχηματισμοί καθίστανται ελκυστικότεροι προκειμένου οι επιχειρήσεις να προβούν στη δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων.

¹⁷² Βλ. άρ 7 παρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972.

¹⁷³ Στον Ν. 2190/1920 που ήταν σε ισχύ.

¹⁷⁴ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

¹⁷⁵ Βλ. Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις.» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).

136. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες στο πλαίσιο των ευεργετημάτων ο φορολογικός νομοθέτης παρεμβαίνει στη διαδικασία διενέργειας του μετασχηματισμού, όπως αυτή ρυθμίζεται από το εταιρικό δίκαιο. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2166/1993, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η απλοποίηση της διαδικασίας για την αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων που μεταφέρονται στις επιχειρήσεις στο πλαίσιο των μετασχηματισμών που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του. Ειδικότερα, η ως άνω διάταξη προβλέπει ότι, οι μετασχηματισμοί πραγματοποιούνται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Κ.Ν. 2190/1920, με απλή λογιστική ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, όπως αυτά εμφανίζονται στους ισολογισμούς αυτών συντασσόμενους για το σκοπό του μετασχηματισμού και μεταφέρονται ως στοιχεία ισολογισμού της νέας εταιρίας. Η εν λόγω πρόβλεψη να μην εξυπηρετεί το σκοπό της απλοποίησης και διευκόλυνσης του μετασχηματισμού, ωστόσο καθιστά ανενεργά τα παρεχόμενα από το εταιρικό δίκαιο εχέγγυα για την πληροφόρηση και προετοιμασία των μετόχων ή εταίρων των μετασχηματιζόμενων εταιρειών. Μάλιστα, η απλοποίηση που εισάγει ο Ν. 2166/1993 όχι μόνο αντιβαίνει στις διατάξεις του ισχύοντος εταιρικού δικαίου περί μετασχηματισμών, αλλά έρχεται και σε πλήρη αντίθεση με το ενωσιακό δίκαιο που επιτάσσει την εξέταση του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα και τη σύνταξη σχετικής έκθεσης¹⁷⁶. Αν και οι ρυθμίσεις αυτές είναι καίριες για τη προστασία όλων των εμπλεκόμενων στο μετασχηματισμό συμφερόντων, μια εταιρία που επιχειρεί την υπαγωγή της στο Ν. 2166/1993, δύναται να τις αποφύγει όχι μόνον όταν συμμετέχει σε μια μη προβλεπόμενη από το εταιρικό δίκαιο απόσχιση κλάδου, αλλά και όταν συμμετέχει σε συγχώνευση ή διάσπαση διεπόμενη από αυτό¹⁷⁷.

Z.2. Το άρθρο 4 του εταιρικού νόμου Ν. 4601/2019

137. Ο εταιρικός νομοθέτης έχοντας γνώση της παρέμβασης του φορολογικού δικαίου στο εταιρικό δίκαιο που διέπει τους μετασχηματισμούς και κατ' επέκταση της ανάγκης εναρμόνισης αυτών, μερίμνησε κατά τη διάρθρωση της ύλης του Ν. 4601/2019 να θέσει διατάξεις, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 4 του νόμου, για την διευθέτηση των ασαφειών και προβλημάτων

¹⁷⁶ Βλ. άρ. 96 παρ. 2 και 142 της Οδηγίας 2017/1132 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, η οποία κωδικοποίησε σε ενιαίο κείμενο την τρίτη και την έκτη εταιρική οδηγία για τις συγχωνεύσεις και τις διασπάσεις και αποτέλεσε σημαντικό οδηγό για την κατάστρωση της ρυθμιστέας ύλης του Ν. 4601/2019.

¹⁷⁷ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

που δημιουργούνται από αυτή την παρέμβαση¹⁷⁸. Με το άρθρο 4 του Ν. 4601/2019 επιχειρείται ο προσδιορισμός της σχέσης του εταιρικού δικαίου των μετασχηματισμών με τις λοιπές διατάξεις, φορολογικού ή αναπτυξιακού περιεχομένου και τίθενται τα όρια ανάμεσα στην εταιρική διαδικασία συντέλεσης των μετασχηματισμών και τη φορολογική μεταχείρισή τους.

138. Ειδικότερα, με την παράγραφο 1 του άρθρου 4 ορίζεται ότι, οι διατάξεις των αναπτυξιακών φορολογικών νόμων διατηρούνται σε ισχύ όσον αφορά τις φορολογικού χαρακτήρα ρυθμίσεις τους. Αντίθετα, κατ'εξουσιοδότηση οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 για τα εταιρικού δικαίου ζητήματα που αφορούν τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τα αποτελέσματα των μετασχηματισμών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019, με δυνατότητα αποκλίσεων μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπεται από τον εν λόγω νόμο¹⁷⁹.
139. Σύμφωνα με τα ανωτέρω οριζόμενα και τις διευκρινήσεις της Φορολογικής Αρχής¹⁸⁰, καθίσταται σαφές ότι, οι διατάξεις των Ν. 2166/1993 και Ν.Δ. 1297/1972, οι οποίες προβλέπουν τις ειδικότερες προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται για να τύχουν εφαρμογής τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα, παραμένουν σε ισχύ καθώς δεν ρυθμίζουν το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία πραγματοποίησης και τα αποτελέσματα των μετασχηματισμών.
140. Επιπροσθέτως, με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου λύνονται οι ασάφειες ως προς τον τρόπο υλοποίησης των μετασχηματισμών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων αλλά δεν προβλέπονται στο εταιρικό δίκαιο. Κατά συνέπεια, οι προβλεπόμενες

¹⁷⁸ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019, Τμήμα Α', παρ. 9: «Πιο συγκεκριμένα, με αφορμή τη θέσπιση φορολογικών κινήτρων για συγκεκριμένες μορφές μετασχηματισμών και για συγκεκριμένους εταιρικούς τύπους, με δικαιοπολιτικό στόχο την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για δημιουργία ισχυρών οικονομικών μονάδων, το φορολογικό δίκαιο (ιδίως ο ν. 2166/1993) παρεμβαίνει στο ουσιαστικό εταιρικό δίκαιο μετασχηματισμών, δημιουργώντας μείζον πρόβλημα συμβατότητας και συστηματικής συνοχής με αυτό. Αρκεί να σημειωθεί ότι, ο ν. 2166/1993 καταλαμβάνει: (α) μετατροπή επιχείρησης οποιασδήποτε μορφής σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., (β) απορρόφηση επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής από υφιστάμενη Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., (γ) συγχώνευση ανωνύμων εταιριών, (δ) διάσπαση ανωνύμων εταιριών υπό την προϋπόθεση ότι, οι διασπώμενες απορροφώνται από υφιστάμενες Α.Ε., (ε) εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα Α.Ε. και (στ) συγχώνευση αστικών συνεταιρισμών του ν. 1667/1986 με σκοπό την ίδρυση νέου αστικού συνεταιρισμού. Περαιτέρω, το ν.δ. 1297/1972 εφαρμόζεται (άρθρο 1) «επί συγχωνεύσεων ή μετατροπής επιχειρήσεων, οποιασδήποτε μορφής, σε ανώνυμη εταιρία ή προς τον σκοπό ίδρυσης ανώνυμης εταιρίας, καθώς και επί συγχωνεύσεως ή μετατροπής επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής, εφόσον σε αυτές δεν περιλαμβάνεται ανώνυμη εταιρία, σε εταιρία περιορισμένης ευθύνης ή προς τον σκοπό ίδρυσης εταιρίας περιορισμένης ευθύνης», καθώς και σε εισφορά κλάδου σε Α.Ε. (άρθρο 7).»

¹⁷⁹ Η παρ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 4601/2019 ορίζει ότι: «Οι διατάξεις του ν.δ. 1297/1972 (Α'217), των νόμων 2166/1993 (Α'137), 4172/2013 (Α'167) και άλλων νόμων, ιδίως φορολογικού ή αναπτυξιακού περιεχομένου, οι οποίες αναφέρονται σε μετασχηματισμούς που αποτελούν αντικείμενο του παρόντος, διατηρούνται σε ισχύ ως προς τις φορολογικές τους ρυθμίσεις και τα παρεχόμενα πλεονεκτήματα ή κίνητρα. Κατά τα λοιπά, οι αναφερόμενοι στα νομοθετήματα αυτά μετασχηματισμοί διέπονται από τις διατάξεις του παρόντος, ιδίως όσον αφορά το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία πραγματοποίησης και τα αποτελέσματά τους.»

¹⁸⁰ Η Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. με αρ' πρωτ. Ε.2048/21-3-2019, στο κεφάλαιο Β, παρ. 4 προβλέπει ότι: «1. Κατόπιν των ανωτέρω, διευκρινίζεται ότι προκειμένου να τύχουν εφαρμογής τα προβλεπόμενα από τους αναπτυξιακούς νόμους (ν.δ.1297/1972, ν.2166/1993 κλπ.) ή τον ν.4172/2013 φορολογικά ευεργετήματα, θα πρέπει να συντρέχουν οι ειδικότερα οριζόμενες στους νόμους αυτούς προϋποθέσεις, π.χ. ελάχιστο ύψος κεφαλαίου, νομική μορφή των μετασχηματιζόμενων εταιριών, υποχρέωση αμεταβίβαστου των μετοχών (ν.δ. 1297/1972) κ.λπ.»

από το Ν.Δ. 1297/1972 και το Ν. 2166/1993 μορφές μετασχηματισμού, οι οποίες δεν καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019, διέπονται χωρίς παρεκκλίσεις, όσον αφορά τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τα αποτελέσματά τους, από τις διατάξεις της οικείας εταιρικής νομοθεσίας.

141. Ωστόσο, για την περίπτωση των μετατροπών ατομικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993 σημειώνεται ότι, όπως προαναφέρθηκε, πρόκειται κατ' ουσίαν για σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν 4601/2019, περί μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών¹⁸¹. Και αυτό διότι μετατροπή πραγματοποιείται όταν μία εταιρεία που διαθέτει νομική προσωπικότητα μεταβάλει την εταιρική της μορφή σε έναν άλλο εταιρικό τύπο. Δεν νοείται, λοιπόν, μετατροπή εταιρείας η οποία στερείται νομικής προσωπικότητας σε εταιρία με νομική προσωπικότητα. Συνεπώς, εφόσον η νομική προσωπικότητα της μετατροπόμενης εταιρίας είναι απαραίτητο εννοιολογικό στοιχείο της μετατροπής, δεν είναι νοητή η μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε εταιρεία που διαθέτει νομική προσωπικότητα, αντίθετα πρόκειται για ίδρυση νέας εταιρείας¹⁸². Αναφορικά με τις εν λόγω μετατροπές η Φορολογική Διοίκηση με την Απόφαση Ε.2048/2019 διευκρίνισε ότι, οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων συνεχίζουν να ισχύουν. Ωστόσο, το ζήτημα που ανακύπτει είναι εάν οι «μετατροπές» αυτές θα συνεχίσουν να εγκρίνονται από την αρμόδια εποπτική Αρχή, καθώς δεν φαίνεται να χωρεί πλέον παρέκκλιση από την προαναφερθείσα εταιρική διαδικασία για τη σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος. Επιπλέον, οι περιπτώσεις εισφοράς (ή απόσχισης) κλάδου με τις διατάξεις της αναπτυξιακής νομοθεσίας (Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993), τυποποιούνται πλέον νομοθετικά ως αποσχίσεις κλάδου, διεπόμενες από το άρθρο 57 του Ν.4601/2019¹⁸³.
142. Περαιτέρω, ο νομοθέτης επέλεξε, μέσω της ρύθμισης του άρθρου 4, να θέσει γενικές αρχές, χωρίς να συμπληρώσει την εν λόγω ρύθμιση με ειδικότερες προβλέψεις ως προς τις καταργούμενες και διατηρούμενες σε ισχύ διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων, με λίγες μόνο εξαιρέσεις, π.χ., τη διάταξη του άρθρου 147 περ. ε' του νόμου, με την οποία καταργήθηκε ρητά

¹⁸¹ Βλ. παρ. 2 του άρ. 4 του Ν. 4601/2019 και την Απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. με αρ' πρωτ. Ε.2048/21-3-2019: «Ειδικά οι περιπτώσεις εισφοράς ή απόσχισης κλάδου ή κλάδων από λειτουργούσα επιχείρηση ή εταιρεία, σε άλλη εταιρεία, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.δ. 1297/1972 και του ν. 2166/1993, καθώς και της μετατροπής υποκαταστήματος σε νεοσυσταθείσα εταιρεία που αποτελεί θυγατρική της εισφέρουσας εταιρείας κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 52 του ν. 4172/2013, συνιστούν αποσχίσεις κλάδου κατά το άρθρο 57 του ν. 4601/2019 και διέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού, ιδίως, όσον αφορά το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τα αποτελέσματά τους.»

¹⁸² Αληφαντής, Γ., (2019) Η διαδικασία μετατροπής ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρία. Ναυτεμπορική, 9 Δεκεμβρίου 2019, σ. 10.

¹⁸³ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019.

η παρ. 3 του άρθρου 4 του Ν 2166/1993. Κατά συνέπεια, οι περιεχόμενες στους αναπτυξιακούς νόμους διατάξεις ουσιαστικού εταιρικού δικαίου φαίνεται να καταργούνται σιωπηρώς, βάσει των προβλέψεων του άρθρου 4¹⁸⁴.

143. Εκ των ανωτέρω, ιδιαίτερο ζήτημα εντοπίζεται ως προς την παραμονή σε ισχύ της ευνοϊκής διάταξης του άρθρου 2 του Ν. 2166/1993 που προβλέπει την υλοποίηση του μετασχηματισμού με μεταφορά αποτελεσμάτων σε αξίες «εμπορικών βιβλίων» (book value) και χωρίς υποχρέωση για την εξέταση των σχεδίων μετασχηματισμού από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα, κατά ρητή απόκλιση από τις διατάξεις του εταιρικού δικαίου¹⁸⁵. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του εταιρικού νόμου, οι διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων και συνεπώς και του Ν. 2166/1993 θα είναι ερμηνευτές υπό το πρίσμα του κανόνα της παρ. 1 του άρ. 4 του Ν. 4601/2019. Στην περίπτωση αυτή, οι διατάξεις που εισάγουν μια τέτοια απόκλιση δεν ισχύουν πλέον και εφαρμόζονται οι σχετικές εγγυήσεις του Ν. 4601/2019, οι οποίες μάλιστα επιβάλλονται ευθέως από το ενωσιακό δίκαιο¹⁸⁶. Κατά συνέπεια, η λογιστική ενοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, θα παραμένει δυνατή μόνο σε δύο περιπτώσεις, οι οποίες προβλέπονται από το εταιρικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, δεν απαιτείται εξέταση του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης ούτε έκθεση εμπειρογνώμονα, εφόσον όλοι οι μέτοχοι και οι κάτοχοι άλλων τίτλων που παρέχουν δικαίωμα ψήφου σε καθεμία από τις εταιρείες που μετέχουν στη συγχώνευση ή οι εταίροι αυτών, συμφωνούν εγγράφως επ' αυτού¹⁸⁷. Επιπλέον, όσον αφορά τις προσωπικές εταιρείες, ο νόμος εισάγει τον κανόνα ότι δεν απαιτείται η εξέταση του σχεδίου της σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης από εμπειρογνώμονα παρά μόνον εάν το ζητήσει κάποιος από τους εταίρους¹⁸⁸.

144. Ωστόσο, η ανωτέρω ρύθμιση δεν επιλύει οριστικά το ζήτημα του επιτρεπτού της διαδικασίας της λογιστικής ενοποίησης. Ειδικότερα, με τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ. 1 του Ν 4601/2019¹⁸⁹ ρυθμίζονται τα ζητήματα εξέτασης του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης από εμπειρογνώμονες, οι οποίοι οφείλουν να συντάξουν σχετική έκθεση στην οποία δηλώνουν σε κάθε περίπτωση αν,

¹⁸⁴ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019.

¹⁸⁵ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

¹⁸⁶ Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 46.

¹⁸⁷ Βλ. άρ. 10 παρ. 7 και 62 Ν 4601/2019.

¹⁸⁸ Βλ. άρ. 28 παρ. 1 και 81 παρ. 1 Ν 4601/2019.

¹⁸⁹ Ειδικότερα, η παρ. 1 του άρ. 10 του Ν. 4601/2019 ορίζει ότι: «1. Για καθεμία από τις εταιρείες που μετέχουν στη συγχώνευση, ένας ή περισσότεροι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες εξετάζουν το σχέδιο σύμβασης συγχώνευσης και συντάσσουν γραπτή έκθεση που απευθύνεται στη συνέλευση ή στους εταίρους της, καταχωρίζεται στο Γ.Ε.ΜΗ. και δημοσιεύεται στον διαδικτυακό του τόπο. Οι εμπειρογνώμονες θεωρούνται ανεξάρτητοι έναντι των εταιρειών που μετέχουν στη συγχώνευση, εφόσον συνέτρεχαν στο πρόσωπό τους, για τρία (3) τουλάχιστον συνεχόμενα έτη πριν από την ημερομηνία του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης, οι απαιτήσεις ανεξαρτησίας του άρθρου 21 του ν. 4449/2017 (Α' 7), καθώς και της παρ. 4 του άρθρου 17 του ν. 4548/2018 (Α'104).»

κατά τη γνώμη τους, η προτεινόμενη σχέση ανταλλαγής των εταιρικών συμμετοχών είναι δίκαιη και λογική, και περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ως πληροφορία, η μέθοδος ή οι μέθοδοι αποτίμησης που υιοθετήθηκαν για τον καθορισμό της προτεινόμενης σχέσης ανταλλαγής, όπως ορίζεται με τις διατάξεις της παρ. 5 του ιδίου άρθρου. Η υποχρέωση της διενέργειας αποτίμησης δεν προβλέπεται ρητά στο Ν. 4601/2019, ωστόσο στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι η αποτίμηση της καθαρής θέσης των εταιρειών αποτελεί λογικό προαπαιτούμενο για τον καθορισμό της σχέσης ανταλλαγής των εταιρικών συμμετοχών και, συνεπώς, δεν νοείται εκφορά γνώμης από εμπειρογνώμονα, χωρίς να έχει προηγηθεί αποτίμηση της καθαρής θέσης ή καθορισμός της σχέσης ανταλλαγής, ακόμη και αν δεν αποτελεί πλέον τυπικό περιεχόμενο της έκθεσης¹⁹⁰. Περαιτέρω, με τις διατάξεις του άρθρου 17 παρ. 3 του Ν.4548/2018 ορίζεται ότι για την εξακρίβωση της αξίας των εισφορών σε είδος κατά τη σύσταση της εταιρείας, καθώς και σε κάθε αύξηση του κεφαλαίου της, συντάσσεται έκθεση αποτίμησης από δύο ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτική εταιρεία ή, κατά περίπτωση, από δύο ανεξάρτητους πιστοποιημένους εκτιμητές. Σημειώνεται ότι, συναφείς ρυθμίσεις περιέχονται και στη σχετική με άλλους εταιρικούς τύπους νομοθεσία, π.χ. τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 5 του Ν. 3190/1955 περί Ε.Π.Ε., στον οποίο γίνεται παραπομπή στις σχετικές ρυθμίσεις περί Α.Ε., καθώς και στη διάταξη του άρθρου 77 του Ν.4072/2012 για τις Ι.Κ.Ε.¹⁹¹.

145. Εκ των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι, η υποχρέωση για τη διενέργεια αποτίμησης ως προς τον καθορισμό του εύλογου και δίκαιου της σχέσης ανταλλαγής, ως περιεχομένου της έκθεσης των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, δύναται να καμφθεί στις δύο περιπτώσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω και οι οποίες προβλέπονται στα άρ. 10 παρ. 7 και 28 παρ. 1 του Ν. 4601/2019 και θα πρέπει κάθε φορά να ελέγχεται αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει το εταιρικό δίκαιο για τη μη διενέργεια αποτίμησης. Αντίθετα, η υποχρέωση για τη διενέργεια αποτίμησης ως προς τη διαπίστωση της αξίας των εισφερόμενων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, στην περίπτωση που ο μετασχηματισμός συνεπάγεται την αύξηση κεφαλαίου της λήπτριας εταιρείας δεν μπορεί να καμφθεί. Η θεσπιζόμενη στο άρθρο 10 παρ. 7 του Ν.4601/2019 παρέκκλιση από τη σύνταξη έκθεσης εμπειρογνομόνων στην περίπτωση ομοφωνίας, δεν δύναται να παρακάμψει την εφαρμογή της ρύθμισης του άρθρου 17 παρ. 3 του Ν. 4548/2018, ή των συναφών ρυθμίσεων για άλλους εταιρικούς τύπους σε περιπτώσεις που ο μετασχηματισμός συνεπάγεται την αύξηση

¹⁹⁰ Σχετικό απόσπασμα από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019 «(...) ακόμη και αν δεν αποτελεί πλέον τυπικά περιεχόμενο της έκθεσης, η αποτίμηση της καθαρής θέσης των εταιριών αποτελεί λογικό προαπαιτούμενο για τον καθορισμό της σχέσης ανταλλαγής των εταιρικών συμμετοχών και, συνεπώς, δεν νοείται εκφορά γνώμης από εμπειρογνώμονα, χωρίς να έχει προηγηθεί αποτίμηση της καθαρής θέσης ή καθορισμός της σχέσης ανταλλαγής (...)».

¹⁹¹ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019

κεφαλαίου της λήπτριας εταιρείας. Γίνεται αντιληπτό ότι, το ιδιαίτερο αυτό ζήτημα θα πρέπει να αποσαφηνισθεί διά της νομοθετικής οδού.

Κεφάλαιο Η΄: Συμπερασματικές Κρίσεις

146. Από την ανωτέρω λεπτομερή ανάλυση του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993, γίνεται αντιληπτό ότι, τα εν λόγω αναπτυξιακά νομοθετήματα παρέχουν σημαντικά φορολογικά κίνητρα, διευκολύνσεις και ελαφρύνσεις πετυχαίνοντας με τον τρόπο αυτό τον δικαιοπολιτικό στόχο της δημιουργίας μεγάλων οικονομικών μονάδων, καθώς καθιστούν ελκυστικούς τους μετασχηματισμούς προς τις επιχειρήσεις¹⁹². Κατ' επέκταση, εξαιτίας του «αναπτυξιακού» περιεχομένου τους και του ευνοϊκού φορολογικού καθεστώτος που παρέχουν, τυγχάνουν ευρείας χρήσης καθώς επιλέγονται κατά κόρον από τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να μετασχηματισθούν και θα συνεχίσουν να επιλέγονται και στο μέλλον, παρόλο που αντίστοιχου περιεχομένου διευκολύνσεις και κίνητρα παρέχονται από τον Κ.Φ.Ε..
147. Όπως προελέχθη, είναι αναγκαίο να παρέχονται «κίνητρα» προς τις επιχειρήσεις για τη διενέργεια μετασχηματισμών, υπό τη μορφή της φορολογικής παρακίνησής τους, όπως αυτά με τη μορφή διάφορων φορολογικών ανταλλαγμάτων, αναλάβουν την εκτέλεση των συγκεκριμένων οικονομικών πράξεων. Καθίσταται λοιπόν αναγκαία η ύπαρξη ενός φορολογικού πλαισίου που θα διέπει τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, εφαρμοζόμενο σε συνάρτηση με το εταιρικό πλαίσιο.
148. Συνεπώς, τα αναπτυξιακά νομοθετήματα Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 και γενικότερα οι φορολογικές διατάξεις, προκειμένου να συνεχίσουν να εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις, χωρίς να προκαλούν ασάφειες και δυσχέρειες στην εκτέλεση του μετασχηματισμού, πρέπει να τροποποιηθούν και συστηματοποιηθούν, ώστε να τελούν σε αρμονία με το εταιρικό δίκαιο και από κοινού να προσφέρουν ένα ελκυστικό και ευέλικτο πλαίσιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Βέβαια, πρέπει να τονισθεί ότι, λόγω της ευμετάβλητης φύσης των φορολογικών ρυθμίσεων, όπως η ρύθμιση ζητημάτων αναφορικά με το είδος και τις προϋποθέσεις χορήγησης φορολογικών κινήτρων υπόκειται σε συνεχείς αλλαγές, εξαιτίας των διαφορετικών αξιολογήσεων που επιτάσσει η εκάστοτε κρατούσα οικονομική συγκυρία¹⁹³.
149. Σήμερα, με τη θέσπιση του ενιαίου εταιρικού πλαισίου για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, έχει καταδειχθεί πλέον η άμεση ανάγκη αναμόρφωσης του φορολογικού πλαισίου, ώστε να

¹⁹² Σαββαΐδου, Α., *Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών*. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019.

¹⁹³ Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 44.

αντιμετωπισθεί η πολυδιάσπαση και αποσπασματικότητα του και να καταστεί αρωγός της λειτουργίας του εταιρικού πλαισίου των μετασχηματισμών ως εργαλείου ανάπτυξης¹⁹⁴.

150. Πολύ χαρακτηριστικά ο εταιρικός νομοθέτης εκφράζει στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019 την ευχή, στο πλαίσιο μιας μελλοντικής νομοθετικής πρωτοβουλίας, να επανεκτιμηθεί από το φορολογικό νομοθέτη το σημερινό καθεστώς παροχής φορολογικών κινήτρων σε εταιρικούς μετασχηματισμούς, μέσω αφενός του εξορθολογισμού του και αφετέρου της πλήρους ευθυγράμμισής του με το σύστημα του Ν.4601/2019.

¹⁹⁴ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019.

Βιβλιογραφικός Κατάλογος

A. Βιβλιογραφία

1. Αλεξανδρίδου Ε., *Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.
2. Ευθύμιος Χρ. Αναγνώστου, *Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993*, Β' έκδοση, Prosvasis A.E.B.E., 2008.
3. Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.
4. Βύζας, *Η ρήτρα κατά της φοροαποφυγής στο ελληνικό δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
5. Λεονάρδος Άρ. Κόντος – Μάναλης, *Η Φορολογία των Επιχειρήσεων*, τόμος Α', εκδόσεις Σάκκουλας, 2007.
6. Μιλτ. Κ. Λεοντάρης, *Μετατροπή- Συγχώνευση- Διάσπαση Εταιριών*, 3^η έκδοση, Εκδόσεις Πάμισος, Αθήνα, 2000.
7. Νικολάου Α., *Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα 1999.
8. Ρέππας Θ. Παναγιώτης, *Φορολογία Χαρτοσήμου, Ερμηνεία των Διατάξεων του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου (Π.Δ. Της 28 Ιουλίου 1931), όπως ισχύει*, Πέμπτη έκδοση βελτιωμένη, προσαυξημένη και συγχρονισμένη, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2010.
9. Σακέλλης Ε., *Η εκτίμηση της αξίας επιχειρήσεως – Συγχωνεύσεις και Μετατροπές Εταιριών (από άποψη Νομική, Φορολογική, Λογιστική)*, Εκδόσεις Βρύκουσ, 1991.
10. Κων. Δ. Φινοκαλιώτης, *Φορολογικό Δίκαιο*, δ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλας, 2011.
11. Χρυσάνθης Χρ., *Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας – Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920* (Επιμ. Περάκης Ευάγγελος). Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

B. Αρθρογραφία - Μελέτες

1. Β. Αθανασάκη, *Οι γενικές ρήτρες κατά της φοροαποφυγής στο διεθνές και ευρωπαϊκό φορολογικό δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2019.
2. Αληφαντής, Γ., *Η διαδικασία μετατροπής ατομικής επιχείρησης σε κεφαλαιουχική εταιρία*. Ναυτεμπορική, 9 Δεκεμβρίου 2019.
3. Αυγητίδης Δ., *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών*, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

4. Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019.
5. Λεοντάρης, Μ., Εταιρικοί μετασχηματισμοί (Μετατροπές-Συγχωνεύσεις-Διασπάσεις-Ν. 4601/2019), Λογιστής, τεύχος 762, 2019.
6. Σαββαΐδου, Α., Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019.
7. Σωφρονά Λ.-Ε., Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019.
8. Ψαρουδάκης, Γ., Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019.
9. S. Jones, Principles of Taxation for Business and Investment Planning, 2010 Edition, Published by McGraw-Hill/Irwin.

Γ. Νομοθετήματα

1. Ν. 2190/1920 «Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών», Κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το Β.Δ.174/1963, ΦΕΚ Α' 37/30.3.1963.
2. Π.Δ. της 28.7.1931/1931 ΚΝΤΧ - Προεδρικό Διάταγμα της 28ης Ιουλίου 1931 "Περί κώδικος των νόμων περί τελών χαρτοσήμου.", ΦΕΚ Α' 239/28-07-1931.
3. Ν.Δ. 4002/1959 «Περί Λήψεως Φορολογικών και άλλων τινών μέτρων προς Ενίσχυσιν των Παραγωγικών Επενδύσεων», ΦΕΚ Α' 233/1959
4. Α.Ν. 147/1971 «Περί Συμπληρώσεως της περί Κινήτρων διά Βιομηχανικάς Επενδύσεις Κείμενης Νομοθεσίας»
5. Ν.Δ. 1078/1971 «Περί Λήψεως Φορολογικών και άλλων τινών Μέτρων προς Ενίσχυσιν της Περιφερειακής Ανάπτυξης», ΦΕΚ Α' 272/1971
6. Ν.Δ. 1297/1972 «Περί παροχής φορολογικών κινήτρων διά την συγχώνευσιν ή μετατροπήν επιχειρήσεων προς δημιουργίαν μεγάλων οικονομικών μονάδων», ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972
7. Ν. 289/1976 «Περί παροχής κινήτρων δια την ανάπτυξιν παραμεθωρίων περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων», ΦΕΚ Α' 76/3.4.1976

8. Ν. 1262/1982 «Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων», ΦΕΚ Α' 70/1982
9. Ν. 1828/1989 «Αναμόρφωση της φορολογίας εισοδήματος και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 2/Α/3-1-1989
10. Ν. 1882/1990 «Μέτρα για την περιστολή της φοροδιαφυγής, διαρρυθμίσεις στην άμεση και έμμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 43/23-03-1990
11. Ν. 1892/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 101/31-07-1990.
12. Ν. 2166/1993 «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-08-1993.
13. Ν. 2386/1996 «Ρυθμίσεις θεμάτων εθνικών κληροδοτημάτων, δημοσίων και ανταλλαξιμών κτημάτων και άλλες Διατάξεις», ΦΕΚ 43/Α/7-3-1996.
14. Ν. 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000.
15. Ν. 2954/2001 «Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις. [Αυτοτελής φορολογία αφορολόγητων αποθεματικών]», ΦΕΚ 255/Α'2.11.2001.
16. Ν. 2992/2002 «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 54/Α/20-3-2002.
17. Ν. 3522/2006 «Μεταβολές στη Φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και στοιχείων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 276/Α/22-12-2006.
18. Νόμος 4072/2012 «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012.
19. Ν. 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013
20. Ν. 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 170/26-07-2013.
21. Ν. 4305/2014 «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, τροποποίηση του ν. 3448/2006 (Α' 57), προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας, ρυθμίσεις

- θεμάτων Εισαγωγικού Διαγωνισμού Ε.Σ.Δ.Δ.Α. και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 237/31-10-2014.
22. Ν. 4308/2014, «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 251/24-11-2014.
23. Ν. 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 85/07-04-2014.
24. Ν. 4438/2016 «Εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των Οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 1093/2010, και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών», ΦΕΚ Α' 220/28.11.2016.
25. Ν. 4548/2018 «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών (Νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών)», ΦΕΚ Α' 104/13-06-2018.
26. Ν. 4549/2018, «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις, κωδικοποιημένος με τον 4753/2020», ΦΕΚ Α' 105/14.6.2018.
27. Ν. 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ Α' 44/09.03.2019.
28. Ν. 4607/2019 «Ι. Κύρωση της Συμφωνίας για την Ασιατική Τράπεζα Υποδομών και Επενδύσεων, ΙΙ. Εναρμόνιση του Κώδικα Φ.Π.Α. με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/1065, ΙΙΙ. Ενσωμάτωση των σημείων 1, 2, 4 και 5 του άρθρου 2 και των άρθρων 4,6,7 και 8 της Οδηγίας 1164/2016, ΙV. Τροποποίηση του ν. 2971/2001 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 65/24-04-2019.

Δ. Ευρωπαϊκές Οδηγίες

1. “Merger Directive”, Οδηγία 90/434/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1990 σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς για τις συγχωνεύσεις, διασπάσεις, εισφορές

ενεργητικού και ανταλλαγές μετοχών που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών.

2. Οδηγία 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο των δημόσιων συμβάσεων.
3. Οδηγία 2011/96/ΕΕ του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2011 σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το οποίο ισχύει για τις μητρικές και τις θυγατρικές εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών, γνωστή ως «Οδηγία Μητρικών – Θυγατρικών».
4. Οδηγίας 2017/1132 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου.

E. Νομολογία

I. Αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας

1. 845/1984,
2. 846/1984,
3. 1111/1984,
4. 4344/1984,
5. 764/1986,
6. 1497/1989,
7. 3829/1989,
8. 2756/1991,
9. 168/1992,
10. 1269-72/1992,
11. 1389/1993,
12. 335/1994,
13. 1018-20/1994,
14. 2613/1994,
15. 77/1995,
16. 2934-5/1995,

17. 2568/1996,

18. 15/1997,

19. 317/2000,

20. 2393/2004,

21. 4448/2012 και

22. 751/2018.

II. Αποφάσεις Διοικητικού Εφετείου

1. 2329/2013 και

2. 2930/2013

ΣΤ. Εγκύκλιοι, Αποφάσεις και Διοικητικές Λύσεις

1. ΠΟΛ. 25/1973,

2. ΠΟΛ. 337/1976,

3. ΠΟΛ. 1062/1989,

4. ΠΟΛ. 1103/1990,

5. ΠΟΛ. 1080/1994,

6. ΠΟΛ. 1180/1994,

7. ΠΟΛ. 1131/9.5.1995,

8. ΠΟΛ. 1216/26.7.1996,

9. ΠΟΛ. 1388/28.12.2001,

10. ΠΟΛ. 1106/11.4.2001,

11. ΠΟΛ. 1106/21.3.2002,

12. ΠΟΛ. 1029/2006,

13. ΠΟΛ. 1198/2016,

14. ΠΟΛ. 1183/2016,

15. ΠΟΛ. 1042/2017,

16. ΠΟΛ. 1057/2017,

17. Ε.2048/21-3-2019,

18. Ε.2063/2019,
19. Ε.2167/13-9-2019,
20. Ε.2181/2019,
21. Έγγραφο θέσης του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1072717/11061/Β0012/07.10.2004,
22. Ατομική απάντηση του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1115478/11607/Β 0012/18.12.2008,
23. Έγγραφο θέσης του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009,
24. Ατομική απάντηση του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ 2015/7.8.2015,
25. Έγγραφο θέσης του Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 /2015 και
26. Έγγραφο θέσης του Υπ. Εμπορίου με αριθ. πρωτ. Κ2-434/5.1.1989

Ε. Γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ

1. 1008/1986,
2. 52/1990,
3. 152/1994,
4. 117/2002,
5. 534/2004 και
6. 164/2017

Ζ. Άλλες Πηγές

1. ΕΛΤΕ (ΣΛΟΤ με αριθ. πρωτ.: 1328 ΕΞ / 23.06.2016) και
2. ΕΛΤΕ (ΣΛΟΤ με αριθ. πρωτ.: 1126ΕΞ/23.7.2019)